

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

KATEDRA MEZINÁRODNÍHO PRÁVA VEŘEJNÉHO

POSTOJ SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH K MEZINÁRODNÍMU PRÁVU -

Bushův unilateralismus.

Vypracoval: Andrej Keblušek, 3. kruh, 5. Ročník

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Ondřej, CSc.

Termín odevzdání diplomové práce: 30. 3. 2012.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svou tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni 30. 3. 2012

Andrej Keblušek

PODĚKOVÁNÍ

Tímto děkuji vedoucímu své diplomové práce **doc. JUDr. Janu Ondřejovi, CSc.** za odborné vedení, ochotu a trpělivost při psaní této práce.

OBSAH	4-5
1. Klíčová slova a zkratky	6
2. Úvod	7
3. Hlavní část	
3.1. USA jako součást mezinárodního společenství	8
3.1.2. USA jako subjekt mezinárodního práva	8-9
3.1.3. USA jako součást Organizace spojených národů	9-12
3.2. USA a její výsadní postavení ve světě	12
3.2.1. USA jako hospodářská velmoc	12-13
3.2.2. USA jako vojenská velmoc	13-15
3.3. Prezident Bush a jeho administrativa	15
3.3.1. Počátky neokonzervatismu v USA	15-17
3.3.2. Neokonzervativci a jejich vliv na politiku USA.....	17-18
3.3.3. Neokonzervativci v nejvyšších politických funkcích USA	18-20
3.4. Bushův postoj k mezinárodnímu právu	20
3.4.1. Dokumenty Bushovy administrativy	20-22
3.4.2. Právní posouzení Bushových dokumentů	22-23
3.4.5. Bush a jeho postoj vůči OSN	23-25
3.5. Válka proti terorismu	25
3.5.1. Pojem terorismu v mezinárodním právu	25-28
3.5.2. Boj proti terorismu v pojetí OSN	28-30
3.5.3. Boj proti terorismu v pojetí USA	30-31
3.6. Současná právní úprava použití síly	31
3.6.1. Charta OSN a zásada zákazu použití síly.....	31-35
3.6.2. Charta OSN a výjimky ze zásady použití síly: donucující akce RB.....	36-42
3.6.3. Charta OSN a výjimky ze zásady použití síly: sebeobrana.....	42-48

3.6.4 Charta OSN a podmínky pro výkon sebeobrany.....	48-50
3.6.5. Sebeobrana preemptivní a preventivní	50-53
3.7. Bushovy války – válka v Afghánistánu	53
3.7.1. Al-Kajda útočí na USA	53-54
3.7.2. USA vyhlašuje válku al-Kajdě a Talibánu	54-55
3.8. Právní posouzení války v Afghánistánu	55
3.8.1. USA a její právo na sebeobranu	55-62
3.8.2. Postoj OSN vůči operacím USA v Afghánistánu	62-67
3.9. Bushovy války – válka v Iráku	67
3.9.1. Saddám Husajn jako nepřítel USA	67-68
3.9.2. Saddám Husajn podporuje al-Kajdu	68-69
3.9.3. Saddám Husajn vyvíjí ZHN proti USA	69-71
3.10. Právní posouzení války v Iráku	71
3.10.1. Postoj OSN vůči Iráku	71-76
3.10.2. Postoj stálých členů (Francie,Ruska,Číny) vůči Iráku	76-77
3.10.3. Postoj stálých členů (USA a VB) vůči Iráku	77-78
3.10.4. USA a její právo a preventivní sebeobranu v Iráku.....	78-87
3.11. Důsledky Bushova unilateralismu v mezinárodním právu	87
3.11.1. OSN a její nutná změna v unipolárním světě	87-88
3.11.2. OSN a ustanovení Vysokého panelu	88-90
3.11.3. Rozbor Vysokého panelu	90-96
4. Závěr	97-99
5. Seznam použité literatury.....	100-103
6. Seznam odkazů na literaturu.....	104-108

1. KLÍČOVÁ SLOVA A ZKRATKY

Neokonzervativci

Projekt pro nové americké století

Bezpečnost

Boj proti terorismu

Konvence (úmluva)

Mezinárodní organizace

Mezinárodní společenství

Mezinárodní terorismus

Válka proti terorismu

Protiteroristický výbor

Rada bezpečnosti OSN

Valné shromáždění OSN

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN

Rezoluce Valného shromáždění OSN

Charta OSN

Mezinárodní soudní dvůr MSD

Multilateralismus

Unilateralismus

Zákaz použití síly podle čl. 2 odst. 4 Charty OSN

Donucující opatření (akce) Rady bezpečnosti OSN

Sebeobrana podle čl. 51 Charty OSN

Sebeobrana preemptivní a preventivní

Panel na vysoké úrovni, pro hrozby, výzvy a změnu.

Zpráva Bezpečnější svět: Naše společná odpovědnost.

2. ÚVOD

Tato diplomová práce je prací, která se zaměřuje na zahraniční politiku Spojených států během funkčního období amerického prezidenta George W. Bushe ml. (2000-2008) a jeho administrativy a zachycuje postoj této administrativy k mezinárodnímu právu veřejnému. Pouze z názvu této práce „*Postoj Spojených států amerických k mezinárodnímu právu: Bushův unilateralismus*“ se dá vyčíst, že stěžejní část této práce je věnována celkovému právnímu zhodnocení současné úpravě použití síly v mezinárodních vztazích podle Charty OSN a novému prosazovanému unilaterálnímu, tj. jednostrannému používání síly v mezinárodních vztazích Bushovou administrativou. Tato práce se věnuje zejména současnou právní úpravou zákazu použití síly v mezinárodních vztazích podle čl. 2 odst. 4 Charty OSN v návaznosti na přirozené právo na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN a v konečné fázi posuzuje legitimitu všech vojenských ozbrojených zásahů prezidenta Bushe v souvislosti s americkou válkou v Afghánistánu (2001) a Iráku (2003). Tato diplomová práce se tedy dá v zásadě rozdělit do sedmi základních tematických celků, které jsou rozebírány jak po stránce skutkové, tak po stránce právní. *První část* se zabývá USA jakožto subjektem mezinárodního práva a jeho postavením v mezinárodním společenství. *Druhá část* se zaměřuje na prezidenta Bushe a jeho administrativu, tvůrce jeho politických rozhodnutí, vzniku a vývoji nekonzervativního hnutí v USA a jejich postupnému ovládnutí politiky USA. *Třetí část* se zabývá právním posouzením oficiálních dokumentů Bushovy administrativy, vydaných v reakci na teroristické útoky z 11. 9. 2001, a jejímu novému přístupu v boji proti terorismu a celkovému mezinárodnímu právu jako takovému. *Čtvrtá část* se zabývá problematikou mezinárodního terorismu a boje proti terorismu v pojetí celého mezinárodního společenství, reprezentovaným OSN, a nového pojetí USA, která jako nejlepší způsob v boji proti terorismu zvolila jednostranné použití síly. *Pátá část* se zabývá problematikou zákazu použití síly v mezinárodním právu a práva na sebeobranu, včetně sebeobrany preventivní a preemptivní v mezinárodních vztazích. *Šestá část* se přímo zabývá legitimitou konkrétních amerických vojenských zásahů v Afghánistánu a Iráku za současného znění článků zakazujících použít sílu podle čl. 2 odst. 4 Charty a právem na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN. *Sedmá část* se nakonec zabývá důsledky Bushova unilaterálního jednání v mezinárodních vztazích a reakcí OSN na prosazování Bushova unilateralismu, zejména potřebou nutně reformovat současný kolektivní systém mezinárodní bezpečnosti a odpovědět na všechny otázky, které byly příčinou dlouholetých interpretačních sporů týkajících se zákazu použití síly a sebeobranu podle Charty OSN.

3. HLAVNÍ ČÁST

3.1. USA JAKO SOUČÁST MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ.

3.1.1. USA jako subjekt mezinárodního práva

Podle současné mezinárodněprávní úpravy se za jediné subjekty mezinárodního práva s plnou právní odpovědností považují suverénní státy. Toto restriktivní vymezení subjektů mezinárodního práva mnohokrát potvrdil *Mezinárodní soudní dvůr* („dále jen Dvůr“) ve svých rozsudních *Nikaragua* z roku 1986 a nedávno ve svém poradním posudku „Právní následky výstavby zdi na okupovaném palestinském území“ z roku 2004. (*Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*). Dvůr se v této souvislosti vyjádřil, že čl. 51 Charty OSN uznává přirozené právo na sebeobranu *pouze v případě ozbrojeného útoku jednoho státu proti druhému státu*. (*Article 51 of the Charter thus recognizes the existence of an inherent right of self-defence in case of armed attack by one State against another State*). Dvůr se takto ve svém posudku zcela jasně přiklonil „*by one State against another State*“ – „*jeden stát proti druhému státu*“ k restriktivnímu výkladu pojmu subjekt mezinárodního práva pouze na státní aktéry (*state actors*) a nikoliv na nestátní aktéry (*non-state actors*). Státy tedy zůstávají jediným subjektem mezinárodního práva za předpokladu splnění požadovaných kritérií státnosti, nebo lépe dvou projevů státnosti, *vnitrostátního projevu státnosti a mezinárodního projevu státnosti*. Vnitrostátní projev státnosti v sobě zahrnuje schopnost státu disponovat nějakým územím a obyvatelstvem a schopností státu nad tímto obyvatelstvem a územím vykonávat svou nezávislou suverénní moc za pomoci svých vnitrostátních orgánů. K mezinárodnímu projevu státnosti je nutná schopnost státu si svoji státnost v mezinárodních vztazích prosadit vůči všem subjektům mezinárodního práva. Pouze takový stát disponující oběma projevy státnosti se může považovat za právoplatný subjekt mezinárodního práva. Počet těchto států jakožto subjektů mezinárodního práva se v minulosti a současnosti vlivem historických a politických událostí měnil¹). Spojené státy americké (angl. *United States of America*, zkratka USA), vstoupily do mezinárodního společenství jako subjekt mezinárodního práva odtržením od britského království roku 1776. Toho roku byla vytvořena komise složená z Johna Adamse z Masechusetts, Benjamina Franklina z Pensylvanie, Thomase Jeffersona z Virginie, Roberta R. Livingstona z New Yorku a Rogera Shermana z Connecticutu, která měla navrhnout vhodnou Deklaraci zastřešující Leeovu rezoluci, kterou prezentoval na Kontinentálním Kongresu Richard Henry Lee z Virginie obsahující toto: „*Rozhodnuto: že*

tyto Spojené kolonie jsou, a podle práva by měly být, svobodné a nezávislé státy, které jsou osvobozeny od všech závazků Britské koruny a od politického propojení mezi nimi a státní Velké Británie. A měly by být úplně odloučeny“.

Návrh Deklarace byl přednesen Thomasem Jeffersonem na Kontinentálním Kongresu dne 1. července 1776 a ratifikován 4. července 1776 jako Deklarace nezávislosti, kterým Třináct kolonií²⁾ deklarovalo svou nezávislost na Velké Británii. V preambuli se píše: „*Když v průběhu lidských událostí nastane některému národu nutnost zrušit politické závazky, které jej poutají s národem jiným, a zaujmout mezi mocnostmi světa své vlastní a rovné místo, k němuž jej opravňují zákony přírody a jejího Boha, vyžaduje si náležitá úcta k mínění světa, aby takový národ vyhlásil důvody, jež jej k odtržení vedou*“.

Poté následuje výčet všech křivd a bezpráví spáchaných na americkém národu a odsouzení anglického krále jakožto tyрана nevhodného býti vládcem svobodného lidu, až po samotné vyhlášení nezávislosti. „*Pročež my, představitelé Spojených států amerických, shromáždění na generálním Kongresu, dovolávající se nejvyššího soudce světa o správnosti svých úmyslů, ve jménu a zmocněním poctivého lidu těchto kolonií slavnostně dáváme na vědomí a prohlašujeme: že tyto spojené kolonie jsou a po právu mají i napříště tvořit SVOBODNÉ A NEZÁVISLÉ STÁTY; že jsou zproštěny jakéhokoliv poddanství vůči britské koruně a že veškeré politické spojení mezi nimi a státem Velkou Británií je a má být naprosto zrušeno; a že jakožto svobodné a nezávislé státy mají plnou moc vyhlášovat válku, uzavírat mír, vstupovat ve spojení, navazovat obchodní styky a vykonávat všechny jednání a všechny záležitosti, jak nezávislé státy po právu činí*“³⁾.

Přijetí Deklarace nezávislosti dne 4. července 1776 je v amerických dějinách oslavováno jako „Den nezávislosti“ a tento národ vstoupil do dějin jako subjekt mezinárodního práva. Následovala „Válka za nezávislost“ probíhající v rozmezí let (1776-1783), která skončila pařížskou mírovou dohodou, podepsanou ve Versailles roku 1783. VB v ní uznala nezávislost všech svých třinácti bývalých kolonií a postoupila mu své dřívější území. *Spojené státy americké s konečnou platností vstupují do mezinárodního společenství jako subjekt mezinárodního práva.*

3.1.2. USA jako součást Organizace spojených národů.

Organizace spojených národů (*angl. United Nations Organization, UNO*) vznikla jako nástupnická organizace Společnosti národů, která byla založena na ustanovující konferenci OSN v San Francisku dne 24. 10. 1945. Dne 24. 10. 1945 totiž vstoupila v platnost zakládací listina této Organizace, známá jako Charta Spojených národů („*dále jen Charta OSN*“). Konference byla svolána čtyřmi velmocemi – Spojenými státy, Velkou Británií, SSSR, Čínou a pozvány na ní byly všechny státy, které se účastnily

války proti mocnosti Osy. Celkem jí založilo 51 států. Chartu OSN posléze podepsala a ratifikovala většina států, včetně pěti stálých členů (Čína, Francie, Sovětský svaz, USA a VB). *Charta OSN představuje základní pramen současného mezinárodního práva.* Charta se dělí na XIX kapitol, má 111 článků a obsahuje úpravu nezbytnou pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. V jednotlivých kapitolách jsou posléze upraveny cíle a zásady OSN (kapitola I.), členství OSN (kapitola II.), orgány OSN (kapitola III.) složené zejména z Valného shromáždění OSN (kapitola IV.) a Rady bezpečnosti OSN (kapitola V.), pokojného řešení sporů (kapitola VII.) a opatření důležitá pro zachování míru a bezpečnosti při ohrožení míru, porušení míru a útočných činech (kapitola VIII.). *Stejně jako dříve Spojené národy je Organizace spojených národů („dále jen OSN“) organizací kolektivní bezpečnosti, jejímž nejdůležitějším posláním je především udržování mezinárodního míru a bezpečnosti* (čl. 1 odst. 1 Charty OSN), podpora přátelských vztahů mezi národy (čl. 1 odst. 2), rozvoj spolupráce při řešení mezinárodních sporů (čl. 1 odst. 3) a podpora lidských práv a svobod pro všechny (čl. 1 odst. 3). *Pro naplňování těchto cílů OSN čl. 2 Charty OSN obsahuje základní zásady, podle nichž jsou členové Organizace spojených povinni národů jednat.* Jedná se zejména o zásadu svrchované rovnosti všech států (čl. 2 odst. 1), zásada poctivého plnění mezinárodních závazků (čl. 2 odst. 2), zásada pokojného řešení sporů (čl. 2 odst. 3), zásadu vystříhání se ve svých mezinárodních vztazích hrozby silou nebo použití síly (čl. 2 odst. 4), zásadu poskytnout Organizaci spojených národů potřebnou součinnost při každé akci podniknuté podle Charty (čl. 2 odst. 5) a zásadu zákazu vměšování do vnitřních záležitostí kteréhokoliv státu (čl. 2 odst. 7). Charta zároveň stanovuje povinnost každého členského státu dodržovat stanovené zásady a hrozí každému členovi, že při soustavném porušování těchto zásad může být z Organizace vyloučen. (čl. 6). Členem této Organizace může být *každý* „mírumilovný stát“ (peace-loving State), který přijme závazky obsažené v Chartě OSN a je způsobilý a ochotný tyto závazky plnit. (čl. 3 odst. 1). V současnosti má Organizace Spojených národů 193 členů tj. téměř všechny státy světa z celkového počtu 196 států. *Spojené státy americké se přitom zásadní měrou podílely na založení a vybudování Organizace spojených národů.* Stalo se tak zásluhou tehdejšího amerického prezidenta Franklina D. Roosevelta a zástupců VB Winstona Churchilla a Sovětského svazu Josifa Stalina, kteří po konferenci v Jaltě (1945) deklarovali rozhodnutí vytvořit „*mezinárodní organizaci k zajištění míru*“. Návrh pojmenovat tuto organizaci Organizací spojených národů předložil americký prezident F. D. Roosevelt a poprvé ho použil na Nový rok 1. 1. 1943, když zástupci 26 států podepsali Deklaraci Spojených národů (*Declaration by United Nations*). Na její ustanovující konferenci OSN v San Francisku se její účastníci dohodli, že právě na počest památky prezidenta Roosevelta pojmenují tuto organizaci

Orzanizací spojených národů. USA se takto velkou měrou podílelo na jejím založení a jako jeden z jejich zakládacích členů a nadto ještě jako vítězná mocnost získal privilegované postavení v této Organizaci. Toto její privilegované postavení se odrazilo zejména *v jejich trvalých zastoupeních v nejdůležitějších orgánech Organizace*, zejména Radě bezpečnosti OSN, a ještě o speciálních právech v těchto orgánech. Dle čl. 7 Charty OSN mezi hlavní orgány Organizace náleží: a) Valné shromáždění, b) Rada bezpečnosti, c) Hospodářská a sociální rada, d) Poručenská rada, e) Mezinárodní soudní dvůr a f) Sekretariát. *Valné shromáždění a Rada bezpečnosti představují nejdůležitější orgány této Organizace.* Valné shromáždění, v níž jsou zastoupeni všichni členové a mají jeden hlas, jedná o všech otázkách patřící do rámce Charty OSN (čl. 10) a přijímá potřebná doporučení. Rada bezpečnosti OSN ovšem představuje neklíčovější orgán, jemuž je svěřena základní odpovědnost za zachování mezinárodního míru a bezpečnosti (*primary responsibility*) podle čl. 24 Charty OSN. Podle čl. 39 Charty OSN pouze *„Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle čl. 41 a 42“.* Pouze Rada bezpečnosti tedy nese odpovědnost za zachování mezinárodního míru a bezpečnosti a má *výlučnou pravomoc* ve jménu celého mezinárodního společenství rozhodnout a přijmout vhodná donucovací opatření potřebná pro obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Rada bezpečnosti se přitom podle čl. 23 odst. 1 skládá z pěti stálých členů: Čína, Francie, Rusko, VB a USA a deseti nestálých členů na dobu dvou let, volených Valným shromážděním OSN. *USA tedy představují členský stát, který má v tomto orgánu postavení trvalého člena.* Postavení stálého člena tím přináší privilegium trvale se účastnit a rozhodovat o nejdůležitějších otázkách týkajících se *„zachování mezinárodního míru a bezpečnosti“.* Nadto mají všichni stálí členové Rady bezpečnosti OSN zvláštní právo veta, z latinského názvu *„zakazují“.* Čl. 27 odst. 3 Charty OSN totiž stanoví, že *„O všech ostatních věcech rozhoduje Rada bezpečnosti kladnými hlasy devíti členů včetně hlasů všech stálých členů...“.* Pokud se tedy *někdo* ze stálých členů Rady bezpečnosti OSN postaví proti navrhovanému přijetí právní normy, tato právní norma nemůže být přijata. Toto právo dává svému držitel právo, jednostranné právo, definitivně zastavit projednávání příslušné právní normy (rezoluce OSN), která je projednávána v rámci rozhodovací činnosti Rady bezpečnosti OSN. Tato právní norma má přitom *normativní právní charakter*, přičemž pravidlo v ní obsažené je závazné pro každého člena mezinárodního společenství. To umožňuje USA zastavit legislativní proces, to znamená přijmout donucovací opatření proti tomu, kdo se dopustil porušení kogentního zákazu použití síly, tj. přijmout opatření pro právní odsouzení protiprávního jednání daného státu, postihnout původce protiprávního jednání k odpovědnosti, zamezit

protiprávnímu jednání a obnovit stav opětovného nastolení mezinárodního míru a bezpečnosti. Při použití tohoto práva tak může dost často docházet k jeho zneužívání pro účely vlastních politických cílů a vlastního protiprávního počínání. Dochází přitom k ochromení této Organizace a základních cílů, pro něž byla vytvořena – pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Právo veto tudíž představuje jedno z nejkřivějších privilegií USA.

3.2. USA A JEJÍ VÝSADNÍ POSTAVENÍ VE SVĚTĚ

3.2.1. USA jako hospodářská velmoc.

USA je stát s nejlépejší ekonomickou světa a jako taková má zásadní vliv na hospodářství celého světa. Podle posledních údajů ze dne 17. 10. 2006 překročila hranici 300 milionů obyvatel, přičemž populační růst největší populační růst světa – 0,97%⁴). HDP zásluhou dlouhodobého ekonomického růstu činil k roku 2007 13,20 bilionu dolarů z celkového celosvětového HDP 47 bilionů dolarů, zhruba 30% celosvětového HDP. V rámci celosvětových kapitálových trhů zaujímá USA asi 50 bilionů aktiv z celkových 140 bilionů, opět tedy 30% veškerých světových aktiv. Ze 106 nadnárodních obchodních společností přesahující jmění 50 miliard 38 sídlí v USA⁵). Podle respektovaného časopisu *Forbes Global 2000* pro rok 2011 v žebříčku nejbohatších firem světa z 62 zemí dominují USA s počtem 536 firem. Podle *Forbes Global 2000* z deseti nejbohatších forem zaujalo pět míst koncernů z USA, z nichž 1. Místo zaujímá JP Morgan Chase, 3 místo General Electric, 4 místo ExxonMobil, 8. místo Berkshire Hathaway a 10. místo Citigroup⁶). Podle časopisu *Fortune Global 500*, sestavující žebříček nejúspěšnějších společností podle zisku, nejvíce společností s nejvyššími tržbami pochází z USA (133), Japonska (68), Číny (61), Francie (35), Německa (34), Velké Británie (30), Švýcarska (15), Koreje (14), Nizozemí (12) a Kanady (11). Nejvíce společností s nejvyššími tržbami sídlí v Tokiu (47), Šanghaji (41), New Yorku (38), Paříži (23), Londýně (18), Soulu (12), Osace (8) a Torontu (7)⁷). Stejně podle časopisu *Forbes* v roce 2011 bylo napočítáno celkem 1226, z nichž na USA připadá 425 miliardářů. Obchodní komora USA je největší obchodní komorou světa: má 3.000.000 členů a její rozpočet činí 150. 000. 000 dolarů. V roce 2004 tato obchodní komora vyslal přes 200 politických lobbistů do více než 30 zemí lobbovat za americké obchodní zájmy. *Lobby amerických obchodních a finančních skupin je největší lobby světa*. Podle Střediska pro odpovědnou politiku (*Center for Responsible Politics*) vydalo pět největších ropných společností za pomoci placených lobbistů na v letech 1998-2005 téměř 200 milionů dolarů. V roce 2004 a 2006 vydaly velké

energetické podniky 20 až 25 miliard dolarů na volební kampaň kandidátů podporující jejich zájmy – zhruba 80 % republikánům a 20% demokratům⁸). Obchodní a finanční zájmy největších amerických společností v minulosti a v současnosti hrají zásadní roli v rozhodování o válce a míru a zásadním způsobem ovlivňují domácí a zahraniční politiku USA. USA jsou v čele nejdůležitějších a nejmocnějších hospodářských organizací: mají privilegované postavení ve Světové bance (*World Bank*) a Mezinárodním měnovém fondu (*International Monetary Fund*) a mají zastoupení v takových mezinárodních organizacích jako je G8 (Group of Eight), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) a Severoamerická dohoda o volném obchodu NAFTA (North American Free Trade Agreement).

3.2.2. USA jako vojenská velmoc.

*USA se hospodářskou velmocí stala zásluhou svého moderního vojenského průmyslového hospodářství, zmodernizovaného z dob amerického prezidenta Dwighta D. Eisenhowera v souvislosti se studenou válkou a závody ve zbrojení mezi USA a SSSR. Prezident Eisenhower zahájil nákladnou a rozsáhlou restrukturalizaci vojenského amerického průmyslu, racionalizoval jeho výdaje a strukturu a stal se tímto zakladatelem moderního vojenského průmyslového hospodářství USA. V průběhu jeho funkčního období přesáhl rozpočet ministerstva obrany o 40 miliard dolarů, představující asi 10% HDP USA. Hrozba konfliktu se SSSR poskytla racionální zdůvodnění pro trvalou válečnou pohotovost pro celé půl století rekordních výdajů na obranu USA. Po rozpadu SSSR se kvůli tomu USA stala zemí s nejvyspělejší armádní technikou lidstva a jedinou skutečnou vojenskou supervelmocí. Podle respektovaného Stockholmského mezinárodního institutu pro mírový výzkum (*Stockholm International Peace Research Institute*) vydaly USA v roce 2006 na obranu 529 miliard z celkových 1,2 bilionu dolarů výdajů všech států celého světa. Na žebříčku výdajů jsou za USA pouze VB (59 miliard), Francie (53 miliard), Čína (50 miliard) a Japonsko (44 miliard)⁹). Výsledek takovýchto obrovských nákladů na armádu je následující: USA má 1,5 milionů vojáků a 1 milion záložníků (2. největší pozemní armáda světa), vlastní přes 270 válečných lodí a 11 obřích letadlových lodí (1. největší námořnictvo světa), má asi 9000 bojových letadel (1. největší letectvo na světě) a vlastní na 10.000 jaderných zbraní (2 největší na světě)¹⁰). Námořnictvo a letectvo USA představuje nepokročilejší a nejmodernější letectvo a námořnictvo celého světa s celosvětovou působností zasáhnout kdekoli a kdykoli ve světě: Ve zprávě Ministerstva obrany USA (*United States Department of Defense*) bylo v roce 2005 ve více než 130 zemích rozmístěno*

na 702 základnách na 253. 00 vojáků. USA tedy kvůli svojí početnosti a vyspělosti představují nejmocnější armádu světa. Vrchním velitelem těchto ozbrojených sil je podle oddílu II čl. 2 Ústavy USA prezident Spojených států amerických, který se s takovou armádou může vskutku považovat za „nejmocnějšího muže světa“.

USA tedy výše popsaného představují po rozpadu SSSR a zániku bipolárního světa stala jedinou světovou ekonomickou a vojenskou supervelmocí, která nemá ve světě konkurenci. Bohužel právě toto výsadní postavení v mezinárodních vztazích začíná v mnohých amerických elitách vytvářet přesvědčení o americké neporazitelnosti a vyvolenosti stát se vedoucí velmocí celého svobodného světa, která má povinnost šířit svobodu a demokracii v zájmu celého světa. Prosazování těchto amerických hodnot, klidně za použití síly, je dle těchto elit v zájmu celého světa. Právě v zájmu tohoto „nejvyššího dobra“ se americká politická elita necítí být vázána žádnými normami ani pravidly mezinárodního práva a není nutno se ohlížet na zájmy ani názory mezinárodního společenství. Tento přístup ovšem může a má velmi negativní dopady pro mezinárodní bezpečnost a narušení všech mezinárodních principů „světového pořádku“ obsažených v Chartě OSN. USA si totiž kvůli svému postavení supervelmoci může činit všechno, co se jí zlíbí v zájmu svých bezpečnostních a ekonomických zájmů. V současnosti neexistuje jediná země a ani žádná organizace, stejně jako OSN, schopná vynutit její mezinárodní odpovědnost za protiprávní jednání v rozporu s mezinárodními pravidly. S jejich vojenskou silou se vskutku nemusí cítit být vázáni takovými drobnostmi jako je čl. 2 odst. 4 Charty OSN zakazující použít ozbrojenou sílu v mezinárodních vztazích a mohou rozpoutat „v zájmu celého lidstva“ válku bez nutného mandátu Rady bezpečnosti OSN podle čl. 39 Charty OSN. Přitom ani ta takový „akt agrese“ nemohou být kvůli svojí moci fakticky ani právně za toto jednání pohnáni k zodpovědnosti Radou bezpečnosti OSN. Protože USA má postavení stálého člena Rady bezpečnosti OSN zodpovědného „za zachování mezinárodního míru a bezpečnosti“ podle čl. 23 Charty OSN a spolu s touto zodpovědností má právo zastavit projednání věci (právo veta) podle čl. 27 Charty OSN, není možno proti ní schválit odsuzující rezoluci za její protiprávní jednání, natož za toto protiprávní jednání schválit proti ní donucující opatření podle čl. 41 a 42 Charty OSN. Pro mezinárodní společenství představuje tento samotný skutkový stav jediné supervelmoci největší bezpečnostní hrozbu, která byla dřív naprosto nepředstavitelná pro koncentraci moci do rukou více velmocí, schopných vzájemného spolupůsobení a možných vzájemných donucujících opatření proti jejímu protiprávnímu jednání. V této souvislosti se svět beze vší pochybnosti stal unipolárním s naprostou vojenskou a politickou převahou Spojených států, což se začíná odrážet v rostoucích obavách celého mezinárodního

společenství z hrozícího svévolného chování Spojených států. Tato obava se ještě posílila poté, co se funkce prezidenta Spojených států ujal republikánský prezident George Walker Bush ml. (2000-2008), který se obklopil skupinou rádců, hlásících se ke kontroverznímu politickému proudu *neokneokonzervativců* (*neocons*), kteří posléze získali na prezidenta a jeho rozhodnutí rozhodující vliv a skrze něj začali prosazovat svou vizi o budoucím postavení Spojených států v mezinárodních vztazích a svou vizi o „novém světovém pořádku“.

3.3. PREZIDENT BUSH A JEHO ADMINISTRATIVA

3.3.1 Počátky nekonzervativního hnutí v USA.

Od 90. let 20. století patří neokonzervatismus, neboli demokratický globalismus“ k vlivným politickým hnutím a jedním z nejvlivnějších proudů s celosvětovou působností. Původ neokonzervatismu je spjat se studenou válkou, rozdělením světa, vzájemného nepřátelství a boje o světovou nadvládu. Jako její „praotec“ bývá označován matematik a politický myslitel Albert Wohlstetter (1913–1997), jenž dlouhá léta pracoval na tajných vojenských výzkumech pro prezidenta Eisenhowera. Právě Eisenhower si ho dal jednoho dne k sobě povolat a spolu s ním svolat nejvýznamnější myslitele amerického národa a svěřil mu vypracování plánu na dlouhodobou strategii, která měla vést k vítězství „západního bloku“ a porážkou „východního bloku“. Právě v rámci této iniciativy vznikl projekt „*Solarium*“ zaměřen na výrobu „inteligentních“ zbraní, který dával přednost kvalitě před kvantitou, kreativě bojovníka před slepou poslušností a přesnému zaměření cílů před slepým hromadným bombardováním. Vojenský výzkum, financovaný daňovými poplatníky, přinesl velký úspěch a zajistilo technologický předstih před světem¹¹). Spojené státy to doslova vyšvihlo na světovou vojenskou a technologickou velmoc, která neměla ve světě konkurenci, s chabou výjimkou SSSR. USA se tímto stala jedinou světovou supervelmocí, která se dle mínění amerických elit měla stát neporazitelnou a nepřekonatelnou. Wohlstetter jakožto „zakladatel“ velkého vojenského pokroku Spojených států přejal tento názor a v rámci svého přesvědčení o její neporazitelnosti prosazoval využití těchto výhod ve prospěch Spojených států. Již jako profesor na univerzitě v Chicagu (tam působil až do roku 1980) se proslavil jako velký kritik tehdejší americké administrativy a ostře zpochybňoval tehdejší zahraniční politiku založenou na rovnováze strachu a stal se zastáncem strategie „rovnováhy úderu“. Prosazoval daleko přímější postup při boji proti „nepříteli“ a byl pro stanovení si jasných hodnot a jasného světového názoru pro vývoj budoucích mezinárodních vztahů. Tento vývoj

mezinárodních vztahů přitom nevyklučoval použití zbraní. Wohlstetter dokonce nastínil konkrétní představu vedení takových bojů, spočívající v preventivních leteckých útocích se zaměřením na ničení strategických cílů (prezidentské paláce, ministerstva, kasárny) systémem „cíleného bombardování“ s cílem zcela ochromit nepřítele. Právě na základě mimořádné spolehlivosti zbraní s přesným naváděním se později „Wohlstetterova doktrína“ proslaví a z jejich schopnosti zasazovat neomylně klíčové cíle učiní rozhodující nástroj americké zahraniční politiky¹²). Díky tomu není potřeba při ofenzivě nepřítele ničit „plošně“, nyní se zbraně mohou používat „selektivně“ na řídicí aparát režimu. Je takto možné vyhnout se velkým civilním ztrátám na obyvatelstvu a majetku důležitých průmyslových center, která je posléze přenechána vítězi a to jim snadněji usnadní převzít moc. Tato strategie kombinuje novým způsobem stránku vojenskou a politickou. Umožňuje takto potrestat, či odstranit stát, stranu, aparát, nad nímž byl vynesena pro jejich zvrácenost a zcestnost, a zároveň si upevnit pozici „osvoboditelů“ a poctivé civilní společnosti. Tato operační doktrína se posléze má stát součástí budoucích představ o uspořádání světa z bipolárního světa na unipolární svět v představách pozdějších vlivných Wohlstetterových žáků a myšlenkových nástupců jako byli: Zalmay Khalilzad, Richard Perle (jako teenager chodil s Wohlstetterovou dcerou Joah) a Paul Wolfowitz, který u Wohlstettera obhajoval svoji disertační práci o šíření jaderných zbraní na Blízkém Východě. Roku 1969 Wohlstetter zajistil pro pár svých studentů, Paula Wolfowitz a Richarda Perleho členství v Komisi pro obrannou politiku, přesněji v týmu B, spadající pod Ministerstvo obrany USA, která měla analyzovat zbrojní plány SSSR. Paul Wolfowitz posléze zastával na tomto ministerstvu nejrůznější pozice v nejrůznějších komisích zabírající se národní bezpečnostní strategií USA. V dobách George Bushe staršího to dosáhl až na náměstka tehdejšího ministra obrany Dicka Cheneyho a ředitele *Rady pro obranné plánování (Defence Planning Board)*, která měla stanovit strategické priority Spojených států po skončení studené války a rozpadu SSSR. Paul Wolfowitz přitom již tenkrát ve společnosti vyvolal dost pohoršení a to když se na veřejnost dostalo znění jeho orientačního dokumentu „*Principy obranného plánování (Defence planning Paper)*“ z roku 1992, který napsal sám Wolfowitz a jeho sekretář Scooter Libby, kterého Wolfowitz vyučoval na univerzitě v Yale. Text, který kvůli úniku informací uveřejnily New York Times, byl charakterizován jako plán, který měl po skončení studené války zajistit světovou hegemonii USA. USA se takto měla odprostit od všech pochybných a neúčinných multilaterálních přístupů a uchýlit se k jednostrannému unilateralismu zaměřenému proti nebezpečným a nepřátelským státům, které mohou ohrozit postavení Spojených států jako světové supervelmoci, vládoucí celému světu. V této souvislosti se plán vyslovuje pro *politiku upevnění dominantního postavení v zemích, kde má americká společnost životní*

zájmy. Tato koncepce vyvolal v dobách jejího uveřejnění doslova pozdvižení a byla zcela odmítnuta. Paul Wolfowitz musel dokonce z Ministerstva obrany odejít, přičemž se tam zase vrátil za působení George Bushe mladšího.

3.3.2. Neokonreztativci a jejich vliv na politiku USA.

Přestože byla Wolfowitzova zpráva Principy obranného plánování (*Defence planning Paper*) vyvolal ve společnosti pohoršení, Wolfowitzova nová představa o mezinárodních vztazích získala značnou oblibu v řadách vlivných akademiků (*Robert Kagan, Elliot Cohen, Richard Pipes*), politických učenců (*William Kristol, Charles Krauthammer, Martin Peretz*), vedoucích válečných think-tanků (*Michael Rubin, Daniel Pipes*) a zejména dvou vlivných novinářů *Williama Kristola*, šéfredatora *Weekly Standart*, a šéfredaktora deníku *Washington Post Roberta Kagana*, kteří jeho názory sdíleli a dlouhá léta sestavovali své vlastní koncepty o zahraniční politice a připravovali se na vhodnějšího prezidenta a vhodnější příležitost. V mezidobí proto za podpory významných konzervativních nadací a institutů (*American Enterprise Institute, Centre for Security Policy*) publikovali v pravicových denících a časopisech jako *Washington Post, the New Republic, the Weekly Standard, the New York Times, Foreign Affairs, The Public Interest, The National Interest, the Wall Street Journal, Commentary, World Affairs, Policy Review*, v nichž šířili své myšlenky mezi veřejnost a pokoušeli se získat více přívrženců a podporovatelů. Velkou inspirací se těmto „neocons“ stala právě *Wolfowitzova zpráva Směrnice obranného plánování (Defence Planning Guidance)* z roku 1992. Neocons v těchto člancích nastínili svou vlastní představu o budoucích mezinárodních vztazích, o roli USA a o cílech zahraniční americké politiky, o největších hrozbách pro bezpečnost USA a o prostředcích nutných pro dosažení těchto cílů vytvořit z USA světového hegemonu. V těchto člancích si vyjadřují svojí nespokojenost nad současnou americkou zahraniční politikou a nařikají na svá léta jako na promarněná léta pro Spojené státy. Stěžují si zejména na neschopnost amerických vůdců, kteří si v zahraničně politických otázkách vybrali cestu nečinnosti namísto posilování amerického vlivu a volali po remoralizaci americké zahraniční politiky. (*Robert Kagan a William Kristol*). USA má v této souvislosti pouze následující možnosti a to, že buď strpí pokles svojí síly a vlivu a tím pádem vzestup celosvětového chaosu a nepořádku, nebo návrat k používání síly a vlivu Spojených států ve světě a zavedení celosvětového pořádku. USA musí dle jejich názorů využít stávajícího stavu a po rozpadu SSSR se zaměřit na posílení svého světového vlivu a postavení v nyní již unipolárním světě a na vytvoření nového světového řádu pod nadvládou Spojených států (*Kagan, 1998; Kagan-Kristol, 1996; Kagan-Kristol, 2000; Kagan 2003*). Postavení

USA jakožto hegemonního státu představovalo stěžejní práci Williama Kristola a Roberta Kagana, podle nichž musí USA využít rozpadu SSSR využít tohoto stavu zániku bipolárního světa, kterou musí využít k vybudování unipolárního světa pod nadvládou USA. (*Kagan-Kristol, 1996; Kagan, 1998; Kagan-Kristol, 2000; Kagan 2003*). Největší hrozbou v pojetí neokonzervativců je proto ztráta tohoto výsadního postavení Spojených států a v důsledku toho vzestup *jiných tradičních velmocí*, druhou nejzávažnější hrozbou představuje šíření zbraní hromadného ničení, třetí mezinárodní terorismus a čtvrtou existence „*darebných států*“ nepřátelských vůči USA (*Wolfowitz, 1997; Kagan, 1998; Kristol, 1990*). Podle jejich mínění si USA musí vybudovat postavení, které ji zajistí postavení světového hegemonu, za pomoci dvou základních prostředků. *První prioritou pro USA* mělo být vybudovat si nedostižnou vojenskou kapacitu, věnovat daleko více prostředků do zbrojení a do vývoje nových vojenských technologií, která měla zemi zaručit postavení nejsilnější vojenské supervelmoci a odradit své odpůrce a nepřátele (*Kagan-Kristol, 1996; Podhoretz, 1999*). Dotyčná vojenská moc má sloužit v zájmu míru a války, zejména odradit nepřátele od útoku na americkou společnost a využít vojenskou sílu pro udržení nového světového řádu pod nadvládou Spojených států. *Druhou prioritou pro USA* mělo být zesílení zájmu o zahraniční politiku a zasahovat do strategických oblastí důležitých v zájmu ekonomických a hospodářských zájmů USA. (*Kagan-Kristol, 1996; Rodmann, 2000*). Podle neokonzervativců se tímto „zasahováním“ mělo doslova rozumět zmocnění se nerostného bohatství v těchto strategických oblastech, které mělo mít pozitivní vliv na americkou ekonomiku a hospodářství a upevnění vůdčího postavení Spojených států. V této souvislosti neocons zaměřili *svou pozornost na oblast Předního Východu*. Přední Východ představoval v pojetí neocons nejdůležitější strategickou oblast disponující největšími světovými zásobami ropy, toliko důležitou pro hospodářství USA. Právě kvůli dosažení výše popsaných cílů se měla USA odprostit od dosavadního multilateralismu a přistoupit k unilateralismu v mezinárodních vztazích, v případech nutnosti používat preemptivní použití ozbrojené síly a zcela se odprostit od respektování a dodržování mezinárodního práva a OSN (*Kagan, 2003; Bolton, 2002; Perle, 2003*).

3.3.3. Neokonzervativci zaujímají nejdůležitější místa USA.

Vrchol neokonzervativního hnutí představovalo založení neziskové organizace „*Projekt pro nové americké století*“ (*Project for a New American Century - PNAC*) založeného 3. 6. 1997. Projekt založili přímo *William Kristol a Robert Kagan* a jako její signatáři se pod zakládací listinu podepsali budoucí nejlivnější členové Bushova

kabinetu: *Elliott Abrams, Gary Bauer, William J. Bennett, Jeb Bush, Dick Cheney, Eliot A. Cohen, Midge Decter, Paula Dobriansky, Steve Forbes, Aaron Friedberg, Francis Fukuyama, Frank Gaffney, Fred C. Ikle, Donald Kagan, Zalmay Khalilzad, I. Lewis Libby, Norman Podhoretz, Dan Quayle, Peter W. Rodman, Stephen P. Rosen, Henry S. Rowen, Donald Rumsfeld, Vin Weber, George Weigel, Paul Wolfowitz*. Cílem PNAC bylo sjednocení všech „roztříštěných“ neokonzervativců pod jednu organizaci a ovlivňování americké zahraniční politiky za pomoci článků v konzervativních novinách a médiích, dopisů adresovaných vlivným členům Kongresu a otevřených dopisů prezidentovi *Clintonovi* (ze dne 26. 1. 1998) a *Bushovi ml.* (ze dne 20. 9. 2001). V září 2002 publikoval PNAC velmi kontroverzní devadesátistránkovou zprávu nazvanou „Přestavba obrany Ameriky: strategie, síly a zdroje pro nové století“ (*Rebuilding America's Defenses: Strategies, Forces, and Resources For a New Century*), která shrnula všechny neokonzervativní představy o budoucí roli Spojených států v mezinárodních vztazích a o prostředcích nutných pro dosažení tohoto cíle vytvořit z USA světovládnoucího hegemonu. Významný posun v moci a vlivu na americkou zahraniční politiku představoval nástup k moci prezidenta G. W. Busle ml., který do nejdůležitějších funkcí státu najmenoval mnoho neocons, což vedlo k posílení jejich moci a vlivu na politiku USA. Reč je zejména o funkcích v *Radě národní bezpečnosti (National Security Council - NSC)*, která se skládá z prezidenta, viceprezidenta, ministra zahraničí, ministra obrany, poradce prezidenta pro otázky národní bezpečnosti, šéfa CIA a představuje základ pro plánování a koordinaci zahraniční politiky USA. Důležité posty v této *Radě národní bezpečnosti* přitom zaujali následující muži: Bush do funkce *viceprezidenta* dosadil dlouholetého rodinného přítele *Dicka Cheneyho* (neocons), funkci *ministra zahraničí* zaujal *Colin Powell*, *ministrem obrany* se stal *Donald Rumsfeld* (neocons) a *poradkyní pro národní bezpečnost* opět Bushova rodinná známá *Condoleeza Riceová*. Důležitou roli v posílení moci neokonzervativců znamenalo jmenování *Dicka Cheneyho* na post viceprezidenta Spojených států. *Dick Cheney* totiž jako jedna z nejzarytějších postav neokonzervativního hnutí využil svého postavení a posléze dopomohl do důležitých míst svým přátelům a známým jakými byli: *Paul Wolfowitz, Lewis Libby, Richard Perle, Richard Amitage* a *Stephen Hadley*. Jmenování neocons brzo zaujali nejdůležitější místa na ministerstvu zahraničí a ministerstvu obrany: *Paul Wolfowitz* a *Lewis Libby* se stali *náměstky ministra zahraničí* *Donalda Rumsfelda*, *náměstkem ministra zahraničí* *Colina Powella* se stal *Richard Amitage* a *náměstkem poradkyně pro národní bezpečnost* *Condoleezy Riceové* se stal *Stephen Hadley*. Neocons zásluhou svého zastoupení v *Radě* získali velký vliv na rozhodnutí prezidenta a začali ovlivňovat zahraniční politiku v duchu svých představ o světovládném postavení Spojených států amerických. *Teroristické útoky na New York*

a Washington ze dne 11. září 2001 jim k tomu dali jedinečnou příležitost. V reakci na tyto útoky je vyhlášena celosvětová válka proti terorismu a je zveřejněna Národní bezpečnostní strategie Spojených států.

3.4. BUSHŮV POSTOJ K MEZINÁRODNÍMU PRÁVU

3.4.1. Dokumenty Bushovy administrativy.

Projev všech nekonzervativních pohledů na mezinárodní právo a mezinárodní systém kolektivní bezpečnosti byla v reakci na teroristické útoky z 11. 9. 2001 na New York a Washington publikována a zveřejněna v několika oficiálních klíčových dokumentech Bushovy administrativy. Tyto dokumenty byly schváleny v letech 2000 – 2008 a jest nutno je posuzovat z hlediska jejich přístupu k bezpečnostním hrozbám postkonfrontačního světa a jejich souladu s platnými normami a zásadami mezinárodního práva. Nejdůležitějšími dokumenty z hlediska právního rozboru jsou zejména Národní bezpečnostní strategie (*The National Security Strategy of The United States of America*) z roku 2002 a Národní strategie boje proti šíření zbraní proti hromadnému ničení (*National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction*) z roku 2002.

Národní bezpečnostní strategie Spojených států z roku 2002, (*The National Security Strategy of The United States of America 2002*) je v mnoha ohledech přelomový dokument, který položil základ pro novou americkou *grand strategy* a vůbec k celému mezinárodnímu právu a systému kolektivní bezpečnostnímu systému položenému Chartou OSN. *Její hlavní cíle lze shrnout do těchto nejdůležitějších bodů:*

- 1) posílit spojení usilující o porážku globálního terorismu
- 2) zabránit útokům teroristů vůči USA a spojencům USA
- 3) zabránit nepřátelům USA a spojencům USA ohrožovat je zbraněmi hromadného ničení
- 4) podnítit novou éru globálního ekonomického růstu podporou trhu a volného obchodu
- 5) rozšířit oblast rozvoje otevíráním společností a budování infrastruktury demokracie
- 6) přeměnit americké instituce národní bezpečnosti k lepší obraně USA v 21 století.

V rámci vytyčených cílů *Národní bezpečnostní strategie 2002* zdůrazňuje, že došlo k zásadním přeměnám v oblasti mezinárodních vztahů, v jejichž důsledku je svět

nebezpečnější, než býval v dřívějších dobách. NBS přitom poukazuje na tři nejnaléhavější hrozby „současného světa“. První z nich je globální terorismus, druhou darebácké státy, třetí šíření zbraní hromadného ničení. NBS posléze rozpracovává způsob „obran“ proti těmto hrozbám spatřujících zejména v příklonu k militarismu a unilateralismu. Příklon k militarismu lze spatřovat zejména na velkém důrazu na významu vojenské síly a na odhodlání udržet stávající vojenskou převahu nad zbytkem zbývajícího společenství. USA by posléze neměly váhat použít tuto vojenskou sílu k preemptivním, tedy předstihujícím úderům, zasazovaným v zájmu bezpečnosti USA a spojencům USA. Koncept preemptivních vojenských zásahů má představovat nový přístup k bezpečnostním hrozbám světa. Dosavadní koncepce odstrašení (detergence) a zadržování (containment) se pro změnu hrozeb jeví jako bezúčelná. Tyto hrozby vyžadují změnu myšlení, protože teroristy není možné odstrašit a proliferaci zbraní hromadného ničení od darebáckých režimů do rukou teroristů není možné zadržet. Nové bezpečnostní myšlení by mělo být založeno na aktivním boji proti všem hrozbám ještě dříve, než se stačí plně rozvinout, tj. *podniknout preemptivní (předstihující akce)*, jestliže to bude potřebované bránit americkou svobodu a životy. Tato preempce by měla být uplatňována ve dvou hlavních situacích: a) když již nelze uplatnit odstrašování (detergence), cílem preemptivních úderů by měly být státní (state actors) a nestátní aktéři (non-state actors) mezinárodního společenství, kteří na odstrašování nereagují a b) když je bezpečnostní hrozba spojená s použitím zbraní hromadného ničení vážná a naléhavá a může způsobit škodu nedožírých rozměrů, cílem preemptivních úderů by měly být eliminace tohoto nebezpečí. Druhý ze základních rysů NBS 2002 – *důraz na unilateralismus* – se zde projevuje zejména v předpojatosti *vůči multilateralismu* při dosahování amerických cílů v oblasti bezpečnosti. Na žádném místě se zde totiž nehovoří ani o významu mezinárodního práva a zejména úloze OSN a její Rady bezpečnosti OSN.

Bush uveřejňuje *Národní strategii boje proti šíření zbraní hromadného ničení 2002 (The National Security Strategy of The United States of America 2002)*. Tato strategie navazuje na Národní bezpečnostní strategii a zejména snahu Spojených států zajistit si ve světě výsadní postavení „světového hegemonu“. Spojené státy zde vyjadřují obavu nad vzrůstající potřebou četných států a organizací opatřovat si zbraně hromadného ničení. Tyto zbraně, které tyto státy nechápou jako nástroj krajního řešení, nýbrž jako nástroj vyvažování konvenční převahy USA, mají sloužit zejména proti zájmům USA. USA tím totiž znemožňují zasahovat v případech svých životních zájmů a případech agrese proti jejich spojencům přátelům. Nebezpeční přitom nejsou státy jako Izrael, Indie, Pákistán, kteří nezauímají nepřátelský postoj vůči USA, nýbrž

státy jako Irák, Irán a Severní Korea, kteří se zde považují za největší nebezpečí pro USA. Proti těmto státům jest nutno zasáhnout a to za pomoci dvou základních prostředků, na a) *neproliferační politice* a b) *aktivní protiproliferační politice*. První z těchto prostředků spočívá zejména na snaze odradit dodavatelské státy od spolupráce s „nepřátelskými státy“ a donutit tyto nepřátelské státy upustit od svých programů na výrobu zbraní hromadného ničení. Pokud tato *neproliferační politika* nebude účinná, má nastoupit *aktivní protiproliferační politika* spočívající na obraně a nasazení vojenských prostředků. USA si v tomto směru vymínila právo vůči každému „nepřátelskému proliferátovi“ zasadit zdrcující vojenskou sílu, kterému se nekladou žádná omezení. Pod pojmem „žádná omezení“ ve v použití vojenské síly se míní zejména použití ZHN. Tyto ZHN mají být použity proti každému, kdo tyto zbraně ZHN použije nebo bude chtít použít proti USA, spojencům USA a přátelům USA. USA zde přímo vyjádřila své odhodlání použít zničující vojenskou sílu, kdykoliv to její zájem a zájem celého světa bude potřebovat. Přímou se zde vyslovilo paradigma, jehož podstatou je přesvědčení, že USA je povolána k tomu, aby a) identifikovala hrozby bezpečnosti kdekoli na světě a po její identifikaci b) prosadily nejvhodnější řešení této bezpečnostní hrozby. Pojem „nejvhodnější řešení“ má představovat nejvhodnější řešení pro USA. *Tím tento dokument zcela potvrdil pokračující sklon administrativy k militarismu, spočívající ve využití zdrcující vojenské převahy, a pokračující sklon k unilateralismu spočívající v naprostém nezájmu o mínění veškerého mezinárodního společenství.*

3.4.2. Právní posouzení dokumentů Bushovy administrativy

Bushova administrativa se takto ve svých třech základních dokumentech vyslovila zejména pro militarismus a unilateralismus. *Militarismus* spočívá zejména na strategii důrazu na posilování vojenských ozbrojených sil státu, přičemž *unilateralismus* se projevuje zejména jako vyhraněný styl používání síly v mezinárodních vztazích. Přímou je unilateralismus definován jako proces, při němž stát prosazuje své národní zájmy bez ohledu na zájmy jiných států tvořící mezinárodní společenství. Cílem tohoto směru je totiž stát se v mezinárodním společenství celosvětovým hegemonelem prosazujícím své národní zájmy v globálním rozměru. Toto prosazování svých vlastních zájmů se má většinou činit za pomoci ozbrojených sil státu a to za cenu zpochybňování míru a bezpečnosti ve světě. Proto k velmi zjevné charakteristice unilateralismu náleží *přezíravý až pohrdlivý vztah k mezinárodnímu právu a institucím a zažitým normám mezinárodního chování*. Tyto zažité normy „mezinárodního chování“ se totiž zcela změnilo se vznikem OSN a podpisu Charty

OSN. *Charta OSN a její jednotlivá ustanovení totiž naprosto opouští od doposud praktikovaného unilateralismu a je založená na jejím opaku v podobě politického multilateralismu.* Politický multilateralismus je v otázkách použití síly v mezinárodních vztazích naprostým opakem politického unilateralismu. Jeho vymezení spočívá na třech hlavních zásadách. První zásadou je *zásada nerozlišování (non-discrimination)*, druhou je *zásada nedělitelnosti (indivisibility)*, třetí *zásada vzájemnosti (proportionalita)*. První zásada nerozlišování spočívá ve vzájemné spolupráci všech subjektů mezinárodního společenství, tj. brát v potaz zájmy a stanoviska všech aktérů mezinárodních vztahů. S tím neodmyslitelně souvisí povinnost všech států řídit se ve všech mezinárodněprávních jednáních mezinárodním právem, jeho psanými a nepsanými principy. Druhá zásada nedělitelnosti navazuje na zásadu nerozlišování a spočívá ve vzájemné spolupráci při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Podle této zásady nelze posilovat bezpečnost jednoho státu na úkor druhého státu mezinárodního společenství, zejména silných na úkor slabých. Otázka mezinárodního míru a bezpečnosti představuje „nejvyšší hodnotu“ mezinárodních vztahů a jest nutno jí společně vytvářet. *Třetí zásada vzájemnosti pouze dotvrzuje zásadu nerozlišování a nedělitelnosti* a spočívá zejména ve vzájemném dodržování těchto dvou klíčových zásad. Pro multilateralismus je tedy klíčová a) vzájemná spolupráce se všemi subjekty mezinárodního společenství, b) dodržování mezinárodního práva a c) společnou snahou vytvářet mír a bezpečnost. Pro unilateralismus je zase charakteristická a) jednostranné prosazování vlastních zájmů a spolupráce s koalicí ochotných, b) přezíravost až pohrdání mezinárodním právem a c) jednostranné zajišťování mezinárodní bezpečnosti na ochranu svých zájmů. Rozdíl mezi unilateralismem a multilateralismem je evidentní a evidentní je rovněž jejich soulad se současnými normami mezinárodního práva. *Z pohledu mezinárodního práva se multilateralismus jeví zcela v souladu s mezinárodním právem, kdežto unilateralismus zcela v jeho rozporu.* Politický multilateralismus jako politický směr totiž přímo vychází ze závazných zásad a postojů vyjádřených Chartou OSN. Ve svých projevech to častokrát potvrzoval generální tajemník OSN Kofi Annan, který v multilaterálních přístupech viděl jedinou naději na nejúčinnější řešení všech problémů, načemž *takový přístup podle něj odpovídá tradicím, zásadám, Chartě a roli OSN¹³*).

3.4.3. Bush a jeho postoj k Organizaci spojených národů.

Bushova administrativa nahlížela od počátku na OSN mající za cíl „*uchránit budoucí pokolení před metlou vojny*“ se značnou nedůvěrou, která souvisela s jejich

představami světovládného postavení Spojených států v mezinárodních vztazích. Proto ani v v nejdůležitějších amerických politických dokumentech jako byla Národní bezpečnostní strategie z roku 2002 (*The National Security Strategy of The United States of America 2002*) a Národní strategii boje proti šíření zbraní hromadného ničení 2002, (*The National Security Strategy of The United States of America 2002*) nenajdeme jedinou řádku o mezinárodním právu a postavení OSN. OSN neměla dle konzervativců hrát zkrátka žádnou významnější roli v záležitostech týkajících se prioritních amerických zájmů. OSN se měla respektována pouze v případech, ve kterých jednala v souladu s americkými zájmy. Nicméně Bushův důraz na militarismus, spočívající ve využití zdrcující vojenské převahy, a důraz na unilateralismus spočívající v naprostém nezájmu o mínění veškerého mezinárodního společenství, musel dřív či později vést k jednoznačnému rozkolu mezi USA a OSN. V OSN nadto zastával v oněch dobách funkci generálního tajemníka Kofi Annan z Ghany, jenž se proslavil svou neoblomností a nebojácností, snahou prosazovat lidská práva a skoro od základů zreformovat OSN. "Své volební období ve funkci generálního tajemníka jsem zahájil načrtnutím představy Spojených národů zítřka: obrozená světová organizace, nový nástroj sloužící lidstvu," řekl Kofi Annan americkému publiku na Princetonské univerzitě v listopadu 1997¹⁴). Na rozdíl od dřívějšího tajemníka, Egypťana Butros-Ghándího, který bojácně ustupoval tlaku členských států, se Kofi Annan proslavil svou nebojácností a neohrožeností vůči nátlaku členských států, zejména USA. Stejně jako jeho předchůdce Butros-Ghándí, se zejména snažil zachovat a posílit nezávislost Organizace na Washingtonu, což Ghándího nakonec stálo místo¹⁵) a Kofiho-Annana posílilo. Bushova administrativa nahlížela na tento vývoj se značnou nespokojeností a po celou dobu se pokoušela podlomit vliv této Organizace. Nejdřív se pokoušela odstranit jednoho ze svých největších kritiků – samotného tajemníka Kofiho Annana. Annanovo „nepřátelství“ se mělo projevat v oprávněných výtkách namířených proti Bushovým republikánům, kteří stále tvrději odmítají zaplatit povinné členské příspěvky do pokladny OSN¹⁶). USA jsou zkrátka nejzadluženější členskou zemí celého mezinárodního společenství a konzervativci neprojevují žádnou snahu tento dluh zaplatit a nadto se ještě Bushova administrativa začala dožadovat zásadního snížení rozpočtu na běžnou činnost, včetně toliko důležitých mírových operací OSN. V Pentagonu se začalo jednat o stažení všech amerických vojáků z mírových operací OSN. V roce 2003 byly následně americké jednoty z mírových operací staženy. Se stejnou zarputilostí se odmítla podílet na všech zlepšujících návrzích reformovat tuto organizaci a kvůli jejich odmítavému postoji neprošly ani ty nejskromnější návrhy na reformu OSN. OSN se ani nesměla stát silnou organizací, schopnou omezovat USA. Všechno se nadto začalo přiosťovat pro velkou

kritiku generálního tajemníka Kofiho-Annana na Bushovu administrativu v souvislosti s politikou USA vůči Iráku, když se Bush v Radě bezpečnosti OSN pokusil v březnu 2003 prosadit novou rezoluci proti Iráku, která měla zmocnit USA použít proti Iráku ozbrojenou sílu podle čl. 42 Charty OSN. *Proti takovému návrhu se vzápětí postavili někteří stálí členové Rady bezpečnosti a tato rezoluce nebyla přijata.* USA to vnímala jako zradu celého mezinárodního společenství a důkaz neúčinnosti celého systému kolektivní bezpečnosti. Prezident Bush to přímo označil za „*selhání OSN coby zdroje pořádku a stability*“. Protože Rada bezpečnosti OSN dle mínění Bushe *nebyla schopná dostát svým závazkům*, začala se Bushova administrativa *dovolávat svého práva použít ozbrojenou sílu bez mandátu Rady bezpečnosti OSN.* USA se tímto zcela postavili proti stávajícímu mezinárodnímu systému kolektivní bezpečnosti představujícího Radou bezpečnosti OSN podle čl. 39 Charty OSN. Podle čl. 39 Charty OSN totiž pouze „*Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle čl. 41 a 42*“. Charta OSN tedy ve svých člancích hovoří naprosto zřejmě: *vést donucovací akci podle čl. 41 a 42 Charty OSN je možné vést pouze se souhlasem Rady bezpečnosti OSN.* USA se takto odklonila od samotných základů systému kolektivní bezpečnosti a pošlapala nejdůležitější poslání Organizace spojených národů. Naproti tomu měla být na úkor OSN posilována role Severoatlantické smlouvy NATO, která měla být „*schopna funkce Organizace spojených národů plnit daleko efektivněji*“. NATO byla pro ně na rozdíl od OSN naprosto vyhovující: disponovala potřebnými vojenskými složkami a byla daleko povolnější tlaku Washingtonu. V představách konzervativců *mělo NATO a její Severoatlantická rada přímo nahradit systém kolektivní bezpečnosti představující OSN a Radu bezpečnosti OSN.* V březnu 2003 – po zahájení amerických akcí v Iráku bez zmocnění Rady bezpečnosti OSN – proto Richard Perle napsal v britském listu *The Guardian* článek s názvem „*Chvála Bohu, OSN je mrtvá...*“.

3.5. VÁLKA PROTI TERORISMU „The Global war on terror“

3.5.1. Pojem terorismu v mezinárodním právu

Terorismus v současnosti představuje nejzávažnější a nejnaléhavější bezpečnostní hrozbu současnosti. Pojetí terorismu je nejuceleněji zpracováno v publikaci Harryho Henderssona, přičemž touto problematikou se zabírají přední světoví odborníci na mezinárodní právo jako jsou J.Ikenberry, L.Freedman, U.Beck, G.Evans, G. Andréany ve svých člancích publikovaných v letech 2000-2008 na

stránkách britského čtvrtletníku Survival, čtvrtletníku Foreign Affairs, dvouměsíčníku Foreign Policy. Nejvydatnějším pramenem pro hodnocení nekonzervativního proudu v americké zahraniční politice byla rozsáhlá diskuze na stránkách amerického čtvrtletníku National Interest *zabývajících se problematikou globálního terorismu*. Pojem terorismu se snažilo definovat již mnoho autorů a zabývalo nespočet vládních komisí celého světa. *Podle Schmida a Jongmana existuje na 109 definic terorismu¹⁷⁾*. Tyto definice se více či méně liší a přeci se shodují v několika základních bodech, které terorismus vymezují způsobem, že se *jedná o záměrně páchané vražedné útoky jednotlivců, či skupin proti jedné či více zemím, namířené proti nevinnému a bezbrannému civilnímu obyvatelstvu s cílem vyvolat strach a donutit vládu napadeného státu něco činit, nebo se něčeho zdržet v závislosti s požadavky teroristů*. Problematika terorismu nebyla po dlouhou dobu mezinárodního společenství příliš řešena. O tuto problematiku se začal svět zajímat až po teroristických útocích v Mnichově z 5. 9. 1972 („*Mnichovský masakr*“), kdy byla na žádost samotného generálního tajemníka OSN K.Waldheima problematika terorismu zapsána na program jednání 27. zasedání Valného shromáždění OSN. Valné shromáždění OSN celou problematiku projednalo a posléze celou věc předal do rukou jednoho ze svých výborů, „*Šestáho výboru*“, zabývající se právními záležitostmi, který vytvořil *rezoluci číslo 3034 týkající se Opatření k zabránění mezinárodního terorismu* schválenou 18. 12. 1972. Výslednicí těchto opatření v boji proti terorismu bylo sepsání a přijetí celého souboru mezinárodních smluv k zabránění mezinárodního terorismu¹⁸⁾. V této souvislosti Rada bezpečnosti OSN začala vydávat celou řadu „*odsuzujících rezolucí*“ vztahující se ke konkrétnímu státu za konkrétní podporu terorismu se závaznou povinností zřeknout se takového protiprávního počínání. Nesplnění této povinnosti označila Rada bezpečnosti *za činy vytvářející hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost* a zavedla proti takovému konkrétnímu státu sankce podle čl. 41. Charty OSN. Takové sankce byly zaměřeny proti Libyi (rezoluce číslo 731/1992), Súdánu (rezoluce číslo 1070/1996) a Afghánistánu (rezoluce číslo 1267/1999). Pojímání terorismu se ovšem v průběhu desetiletí změnilo. Dřív se totiž o terorismu mluvilo jako o riziku a nikoliv jako o hrozbě a to všechno se změnilo až po útocích z 11. 9. 2001. Generální tajemník OSN Kofi Annan v reakci na toto „*chladnokrevné zlo*“ vyjádřil zhnusení a vyzval všechny členské státy ke vzájemné spolupráci v dopadení odpovědných viníků těchto otřesných činů. Tyto teroristické útoky označil doslova za „*útok na celé lidstvo*“ na veškerou snahu světa vytvořit mezinárodní společenství založeném na právním řádu a vyzval všechny členské státy vynaložit veškeré úsilí k jeho vymýcení (dne 11. 9. 2001). Dne 12. 9. 2001 Valné shromáždění OSN přijalo rezoluci vyzývající k zahájení „*okamžitých kroků k posílení mezinárodní spolupráce při prevenci a odstranění aktů terorismu*“ a nutnosti

zabývat se touto novou hrozbou daleko zevrubněji. Tato snaha měla zejména spočívat na stanovení si několika základních cílů a to zejména: a) vymezení definici terorismu, b) nastínit dlouhodobou strategii v boji proti terorismu a c) členskými státy podepsat a ratifikovat dvanáct důležitých úmluv pro boj proti terorismu. V návaznosti na Valné shromáždění přijala jednomyslně Rada bezpečnosti OSN *rezoluci číslo 1368/2001*. V této rezoluci Rada bezpečnosti OSN tvrdě odsoudila teroristické útoky z 11. 9. 2001 a *označila terorismus za hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti podle čl. 39 Charty OSN*, přičemž vyzvala všechny členské státy k dopadení a potrestání viníků těchto teroristických útoků a boji proti terorismu obecně. Rada bezpečnosti OSN tedy přímo terorismus označila za hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti podle čl. 39 Charty OSN a podřídila tímto do působnosti rozhodování podle kapitoly VII Charty OSN. Čl. 39 Charty OSN totiž stanoví, že *„Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle čl. 41 a 42“*. Rada bezpečnosti nyní využila tohoto svého práva „volného uvážení“ pro zhodnocení všech druhů jednání, které může označit za ohrožení míru a vztáhla na něj *donucovací opatření* podle kapitoly VII Charty OSN. Od těch dob se o terorismu nemluví jako o „riziku“, nýbrž jako „hrozbě“ celému mezinárodnímu společenství. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1368/2001 tedy zásadním způsobem změnilo pojmání terorismu od pouhého „rizika“ až po jednu z nejzávažnějších „hrozeb“ současnosti. Stejně to zhodnotila komise OSN nazvaná *„Panel na vysoké úrovni, pro hrozby, výzvy a změnu“ (UN High-Level Panel on Threats, Challenges and Change)* vytvořena na konci roku 2003, která ve svojí zprávě *„Bezpečnější svět: Naše společná odpovědnost“ („A more secure world: our shared responsibility“, A/59/565)* vymezila šest největších hrozeb pro mezinárodní bezpečnost, mezi níž zařadila 1) *války mezi státy (war between States)*, 2) *násilí uvnitř států - občanské války, potlačování lidských práv, genocida (violence within States, including civil wars, large-scale human rights abuses and genocide)* 3) *chudoba, infekční choroby, ničení životního prostředí (poverty, infectious disease, environmental degradation)*, 4) *jaderné, chemické, biologické zbraně (nuclear, radiological, chemical and biological weapons)*, 5) *terorismus (terrorism)* a 6) *mezinárodní organizovaný zločin (transnational organized crime)*. *„Vysoký panel“* tudíž označil pod bodem 5) mezinárodní terorismus za jednu z nejzávažnějších hrozeb současnosti, která se ve spojení s hrozbou 4) šíření zbraní hromadného ničení může stát hrozbou nejnebezpečnější. Ve vzájemném spolupůsobení hrozeb označenými pod body 4) a 5) se *jedná o hrozbu jaderného terorismu* s možností teroristů opatřit si zbraně hromadného ničení a použít je kdykoliv a proti komukoliv státu a způsobit mu nedozírné škody a ztráty na životech. Právě z těchto důvodů *„Vysoký panel“* zařadil

mezinárodní terorismus za jednu z nejnaléhavějších hrozeb současnosti, proti níž je zapotřebí podle „Vysokého panelu“ bojovat v souladu se všemi zásadami Charty OSN.

3.5.2 Boj proti terorismu v pojetí OSN.

OSN se problematikou mezinárodního terorismu zabývá od spáchání „Mnichovského masakru“ z roku 1972. Valné shromáždění OSN přijalo rezoluci číslo 3034 obsahující *Opatření k zabránění mezinárodního terorismu* schválenou 18. 12. 1972, na jejímž podkladu bylo dosud ratifikováno na třináct mezinárodních „protiteroristických“ smluv mající představovat *dostačující právní základ* v boji proti terorismu. K zásadnímu posunu v boji proti *terorismu přispěla až přijatá rezoluce Rady bezpečnosti OSN* číslo 1373/2001 v návaznosti na teroristické útoky na New York a Washington z 11. 9. 2001. V návaznosti na odsuzující rezoluci 1368/2001 ze dne 12. 9. 2001, v němž odsoudila teroristické útoky z 11. 9. 2001, vydala Rada bezpečnosti OSN rezoluci číslo 1373/2001 z 28. 9. 2001. V ní Rada bezpečnosti OSN označila *jakýkoliv akt terorismu za hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti* a vyzvala všechny státy *ke vzájemné spolupráci v boji proti terorismu*. Protože Rada bezpečnosti OSN přímo označila „*jakýkoliv akt terorismu*“ za hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti podle čl. 39 Charty OSN, *podřídila tímto tuto novou hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti do působnosti svého rozhodování podle kapitoly VII Charty OSN*. Čl. 39 Charty OSN totiž stanoví, že „*Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle čl. 41 a 42*“. Rada bezpečnosti nyní využila tohoto svého práva „*volného uvážení*“ pro zhodnocení všech druhů jednání, které může označit za ohrožení míru a vztáhla na něj *donucovací opatření* podle kapitoly VII Charty OSN *za porušení povinností v rezoluci obsažených*. Výčet povinností v rezoluci obsažených se zakládal na povinnosti zdržet se jakékoliv formy aktivní či pasivní podpory osob nebo organizací zapojených do terorismu, postarat se o odstavení finančních účtů a jmění osob zapojených do terorismu, potlačování náborů členů teroristických organizací, znemožňování poskytování zbraní, zabránit jejich pohybu pomocí přísných pohraničních kontrol, zajištění přísných kontrol vydávání průkazů totožnosti a cestovních pasů, poskytování si vzájemných informací o pohybech teroristů a jejich potencionálních cílů až po výzvu celému mezinárodnímu společenství ratifikovat soubor všech mezinárodních smluv týkající se potlačování terorismu, včetně *Mezinárodní úmluvy o potlačování financování terorismu* z 9. 12. 1999. *Rezoluce číslo 1373/2001 tedy představuje doslova přelomovou rezoluci, která se zásadně liší od předcházejících rezolucí potlačující terorismus*. Na rozdíl od dřívějších rezolucí

závazných pouze pro konkrétní stát a sankčními důsledky pro něj vyplývající z porušení jemu určených povinností, je současná rezoluce závazná pro všechny členské státy s možnými sankčními důsledky za porušení povinností z rezoluce vyplývajících. V takových případech porušení by proto Rada bezpečnosti OSN mohla proti jakémukoliv státu za jakékoliv porušení povinností stanovených v rezoluci použít donucovací opatření podle čl. 41 a 42 Charty OSN. Touto rezolucí byl rovněž vytvořen zvláštní Výbor Rady bezpečnosti, nazvaný „Protiteroristický výbor OSN“ (Counter-Terrorism Committee – CTC) složený ze všech členů Rady bezpečnosti OSN, který měl na plnění povinností stanovených rezolucí dohlížet. Všechny státy měly tudíž povinnost podat ve stanovených lhůtách Výboru souhrnnou zprávu o všech krocích jednotlivých států podniknutých k provedení povinností stanovených v rezoluci 1373/2001. Do dvou let o zahájení svojí činnosti (4. 10. 2001) obdržel Výbor na 412 souhrnných hlášení o naplňování rezoluce 1373/2001¹⁹). Podle slov generálního tajemníka OSN Kofiho Annana se tato rezoluce stala „pevnou oporou“ v boji proti mezinárodnímu terorismu. „Rezoluce bezpečnosti číslo 1373 je velmi dobrým východiskem pro boj s terorismem prostřednictvím mezinárodní spolupráce...“, doslova řekl Kofi Annan²⁰). Kofi Annan vzápětí ve jménu všech národů vyhlásil „nulovou toleranci vůči všem formám terorismu“ a zadal „Vysokému panelu“ („Panel na vysoké úrovni, pro hrozby, výzvy a změnu“ (UN High-Level Panel on Threats, Challenges and Change) za úkol vypracovat dlouhodobou strategii v boji proti mezinárodnímu terorismu, která měla být dle slov generálního tajemníka založena na zásadách Organizace a legitimním právním základu mající pevnou oporu v Chartě OSN. V rámci těchto zásad byla posléze vypracována strategie „Vysokého panelu“ označovaná jako komplexní strategie proti terorismu (comprehensive strategy against terrorism), kterou generální tajemník představil na závěrečném zasedání Mezinárodního summitu o demokracii, terorismu a bezpečnosti v Madridu (11. 3. 2005). Tato strategie byla založena na protiteroristické prevenci, tj. na důraz na dlouhodobější působení proti základním ekonomickým a politickým příčinám současného terorismu, která měla být podle „Vysokého panelu“ založena na pěti pilířích a to: 1) odrazování lidí od využívání terorismu a od podpory terorismu, 2) zabránění teroristům v přístupu k finančním prostředkům a potřebným materiálům, 3) odstrašování a zabraňování státům v podpoře terorismu; 4) rozvíjení schopnosti států bojovat proti terorismu; a 5) obrana lidských práv v boji proti terorismu. Nutná měla být rovněž snaha států se co nejdříve domluvit na dokončení komplexní úmluvy o terorismu, která by postavila všechny druhy terorismu mimo zákon, a komplexní definici terorismu, která měla být důležitou definicí potřebnou pro jednotné chápání tohoto nebezpečí. Výsledkem tohoto procesu byla rezoluce Valného shromáždění OSN číslo 51/210, a to v podobě návrhu na uzavření

„Obecné úmluvy k mezinárodnímu terorismu“ (*Comprehensive Convention on International Terrorism*).

3.5.3. Boj proti terorismu v pojetí USA

V odpověď na teroristické útoky z 11. 9. 2001 prezident G. W. Bush vyhlásil dlouhodobou strategii v boji proti mezinárodnímu terorismu, nazvanou jako „*válka proti globálnímu terorismu*“ (Global War on Terror - GWT), která se zcela vymykala zásadám mezinárodního práva. Výsledkem vyhodnocení hrozby mezinárodního terorismu se stala politika „Regime Change Policy“, jejíž podstatou je svrhávání nepřátelských režimů podezřelých z podpory terorismu a postupná přeměna světa podle amerických představ v zájmu zabezpečení celosvětového pořádku. Přístup k hrozbě globálního terorismu bývá označována jako „Bushova doktrína“. Bushova doktrína se skládá ze čtyř základních pilířích zmíněných již v Národní bezpečnostní strategii z roku 2002 (*The National Security Strategy of the United States of America*). První z těchto pilířů spočívá v příklonu k militarismu a unilateralismu. Příklon k militarismu lze spatřovat zejména na velkém důrazu na významu vojenské síly a na odhodlání udržet stávající vojenskou převahu nad zbytkem zbývajících společenství. USA by posléze neměly váhat použít tuto vojenskou sílu k preemptivním, tedy předstihujícím úderům, zasazovaným v zájmu bezpečnosti USA a spojencům USA. Koncept preemptivních vojenských zásahů má představovat nový přístup k bezpečnostním hrozbám světa tj. zejména terorismu a šíření zbraní hromadného ničení. Tyto hrozby vyžadují změnu myšlení, protože teroristy není možné odstrašit. Nové bezpečnostní myšlení by mělo být založeno na aktivním boji proti všem hrozbám ještě dříve, než se stačí plně rozvinout, tj. podniknout preemptivní (předstihující akce), kdykoliv to bude potřeba bránit americkou svobodu a životy. Pokud tedy bude nějaký režim považován za „nespolupracující“, může být v zájmu bezpečnosti „celého světa a mezinárodního společenství“ vojenskou silou svržen a nahrazen režimem „spolupracujícím“ v zájmu prevence a předcházení nebezpečí. Důraz na preemptivní vojenské akce vychází z přesvědčení, že stabilita a mír ve světě vyžadují, aby si USA zachovaly prvořadé postavení ve světové politice. Jde o odhodlání „*předcházet jakýmkoliv námitkám spojenců, pokud to USA budou považovat za nezbytné k dosažení svých strategických cílů*“. V tomto pilíři Bushovy administrativy projevil všeobecně přezíravý přístup k mezinárodním pravidlům, smlouvám a bezpečnostním partnerstvím. Tento pilíř klade důraz na uchování americké hegemonie v dnešním světě, na odhodlání zabránit, aby se ve světové politice objevil stát, který by se v rovině vojenské síly mohl stát vyzyvatelem Spojených států. USA nesmí mít na

světové scéně žádného strategického konkurenta, aby se staly jedinou globální supervelmocí, a aby své představy o mezinárodním uspořádání prosazovaly bez ohledu na názory jiných států, či mezinárodních organizací a jakýmkoliv prostředky je prosazovaly, včetně prostředků vojenských. Jejím základem se stalo spojení mezi šířením svobody a demokracie jako cílem a jednostranným užíváním vojenské síly, preventivních vojenských útoků proti každému, kdo bude považován za hrozbu celému světu, tj. zejména USA. Bushova doktrína se explicitně přihlásila k preemptivnímu použití síly vůči těmto hrozbám. Použití preemptivní akce bylo provázáno s tradičním právem na sebeobranu, ovšem Bushova administrativa již ve svých prvních projevech na toto téma zvolila velmi širokou interpretaci preempce a v dosti radikálním kroku zahrнула pod preempci i preventivní použití síly, resp. preventivní válku. Tyto dva přístupy se ovšem v tradičním chápání mezinárodního práva dost liší. Jde zejména o otázku legitimacy a legality, kterou musíme odvodit od celkové mezinárodněprávní úpravy použití ozbrojené síly jako takové.

3.6. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA POUŽITÍ SÍLY.

3.6.1. Charta OSN a zásada zákazu použití síly.

V rámci současného mezinárodního práva obecně *platí kogentní zákaz použití ozbrojené síly* v mezinárodněprávních vztazích, která je založena v Chartě OSN. Přijetí Charty OSN představovalo v dlouhodobém vývoji mezinárodně úpravy použití síly stěžejní změnu (někdy se hovoří o přelomu od tzv. *ius bellum k právu ius ad pacem*) charakteristické pro současné mezinárodní právo. K dosažení tohoto poslání mělo dojít *k vytvoření systému kolektivní bezpečnosti* založeného na třech pilířích a to 1) obecný kogentní zákaz použití síly a povinnost mírového řešení sporů, 2) centralizace použití síly v rukou společného orgánu (Rady Bezpečnosti OSN) a kolektivní opatření tohoto orgánu na zachování, či obnovení míru a bezpečnosti a 3) subsidiární a právně limitované právo na sebeobranu jakožto jediný (dovolený) případ jednostranného použití síly. Při společných jednáních států na vytvoření celého tohoto systému kolektivní bezpečnosti se vycházelo zejména z historických zkušeností v souvislosti s první a druhou světovou válkou a přijaté články byly jimi podstatně ovlivněny. Preambule Charty OSN stanoví, že cílem Spojených národů je „*uchránit budoucí pokolení před metlou vojny*“ a za tímto účelem „*sjednotit svoje síly pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti*“ a „*přijmout zásady a zavést metody zaručující, že ozbrojená síla se bude používat jen ve společném zájmu*“. Čl. 1 odst. 1 Charty OSN

přímo stanoví, že cílem Organizace spojených národů je „udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a za tímto účelem konat účinná kolektivní opatření“, aby se „předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy“, a aby se pokojnými prostředky vyřešily mezinárodní spory ohrožující mír a bezpečnost. První část čl. 1 odst. 1 Charty OSN tudíž definuje hlavní cíl OSN, jímž je udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, přičemž jeho druhá část čl. 1 odst. 1 Charty OSN definuje prostředky, jimiž se má dosáhnout cíle za pomoci účinných kolektivních opatření a mírového řešení sporů. Čl. 1 Charty OSN tudíž definuje základní cíl, jímž je udržení míru a bezpečnosti a hned navazující čl. 2 Charty OSN definice prostředky jimiž se má tohoto cíle dosáhnout. Čl. 2 mezi tyto prostředky zahrnuje zásady svrchované rovnosti všech států (čl. 2 odst. 1), zásada poctivého plnění mezinárodních závazků (čl. 2 odst.2), zásada pokojného řešení sporů (čl.2 odst.3), zásadu vystříhání se ve svých mezinárodních vztazích hrozby silou nebo použití síly (čl.2 odst.4), zásadu poskytnout Organizaci spojených národů potřebnou součinnost při každé akci podniknuté podle Charty (čl.2 odst.5) a zásadu zákazu vměšování do vnitřních záležitostí státu (čl.2 odst.7). Charta zároveň stanovuje povinnost každého členského státu dodržovat stanovené zásady a hrozí každému členovi, že při soustavném porušování těchto zásad může být z Organizace vyloučen (čl. 6). Mezinárodní odpovědnost za protiprávní počínání tím není dotčena.

V rámci naplňování cílů Organizace spojených národů, jimiž je zachování mezinárodního míru a bezpečnosti stanoveném v čl. 1, představuje čl. 2 souhrn nejdůležitějších zásad pro naplnění čl. 1. Nejklíčovější zásadou z pohledu mezinárodního práva je *zásada zákazu použití síly v tomto znění „Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoliv státu“* obsažená v čl. 2 odst. 4 Charty. Charta OSN v rámci tohoto článku předkládá velmi obecnou formulaci, v jejímž rámci jest nutno rozsah a obsah tohoto článku dovozovat právní interpretací. Skutečnost, že v čl. 2. odst. 4 Charty byly použity obecné termíny, a skutečnost, že čl.2. odst.4 je třeba interpretovat nikoli izolovaně, nýbrž v souvislosti s ostatními příslušnými ustanoveními Charty (zejména čl. 51, 53, 39), v nichž je rovněž použita řada obecných termínů, přispěly k tomu, že názory na konkrétní rozsah a obsah čl.2. odst.4 Charty OSN se velmi liší a tato otázka je v mezinárodní nauce a praxi mezinárodního práva předmětem interpretačních sporů. Od přijetí Charty OSN došlo k několika pokusům tuto situaci vyřešit a mezinárodněprávní úpravu zákazu použití síly více konkretizovat (zejména půdě OSN). Ačkoliv se podařilo některé dílčí problémy

vyjasnit, nepodařilo se odstranit veškeré interpretační spory o konkrétní rozsah a obsah zákazu použití síly.

Interpretační spory spojené s čl. 2 odst. 4 Charty OSN

V rámci těchto interpretačních sporů jde zejména o otázku, zdali se mají při interpretaci obecných pojmů obsažených v čl. 2 odst. 4 použít rozšiřující (extenzivní) nebo zužující (restriktivní) výklad tohoto právního textu. První důležitou otázkou v rámci čl. 2 odst. 4 ve formulaci „*Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly*“ se musela vyřešit otázka, co se rozumí obecnou formulací pojmu „síla“ v mezinárodních vztazích.

Ti, co výklad pojmu „síly“ v čl. 2 odst. 4 Charty OSN vykládají *extenzivně (rozšiřující výklad)* rozumí „silou“ jakoukoliv formu nátlaku, tj. mimo ozbrojenou sílu, formu hospodářského, ekonomického a politického nátlaku. Na podporu jejich tvrzení dokládají, že 1) *tento závěr vyplývá z gramatického výkladu* a 2) *tento záměr odpovídá teologickému výkladu*, protože silný stát může narušit politickou nezávislost slabšího státu a donutit jej přijmout určitá opatření jinými formami nátlaku (nátlaku politickému, ekonomickému, hospodářskému). V nauce mezinárodního práva je tento názor považován za menšinový.

Ti, co výklad pojmu „síly“ v čl. 2 odst. 4 Charty OSN vykládají *restriktivně (zužující výklad)* rozumí „silou“ pouze sílu ozbrojenou. Na podporu jejich tvrzení dokládají, že 1) *tento závěr vyplývá zejména ze systematického výkladu*, jelikož v mnoha člancích tohoto dokumentu se používá pouze „ozbrojená síla“ a hovoří-li se o síle, rozumí se tím ozbrojená síla (čl. 44 Charty OSN) a 2) *tento závěr odpovídá rovněž teologickému výkladu*, poněvadž jistá míra hospodářského, politického, či diplomatického a politického tlaku je v mezinárodních vztazích nevyhnutelná, zejména pak v případě mezinárodněprávního chování a 3) *tento záměr vyplývá z travaux préparatoires Charty OSN*, jelikož v průběhu konference v San Francisku byl výslovně zamítnut brazilský návrh na rozšíření čl. 2 odst. 4 na sílu ekonomickou, 4) *tento závěr posiluje mj. Deklarace zásad mezinárodního práva*, která ekonomické, hospodářské a politické formy nátlaku zařadila do zásady nevměšování. Toto rovněž potvrdil Mezinárodní soudní dvůr ve věci *Nikaragua*.

Dílčí závěr:

V rámci výše popsaného v rámci interpretace pojmu „síla“ v čl. 2 odst. 4 převažuje výklad restriktivní tj. za „sílu“ se v mezinárodních vztazích myslí síla ozbrojená.

Interpretační spor ve slovním spojení „*jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoliv státu*“ se vedou mezi těmi, kdo zákaz použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN interpretují restriktivně, nebo těmi, kdo zákaz použití síly interpretují extenzivně.

Ti, kdo zákaz použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN interpretují *restriktivně (zuzující výklad)* tvrdí, že zákaz použití síly stanovený v čl. 2 odst. 4 Charty OSN se vztahuje pouze na ty případy, kdy je použití síly namířeno „*proti územní celistvosti jiného státu nebo proti politické nezávislosti jiného státu*“. Nevztahuje se tudíž na ty případy, kdy použití síly není namířeno ani proti územní celistvosti jiného státu, ani proti politické nezávislosti jiného státu. *Rozlišují se tak tzv. těžší případy použití síly, které jsou podle čl. 2 odst. 4 Charty OSN zakázané, a lehčí případy použití síly, které nejsou podle čl. 2 odst. 4 Charty OSN zakázané.* Touto restriktivní interpretací je rozšiřován výčet legálních případů použití síly nad rámec tvrdého jádra výjimek ze zákazu použití síly, a to o další případy použití síly, jenž jsou v mezinárodní praxi a v nauce mezinárodního práva obecně sporné (humanitární intervence).

Ti, kdo zákaz použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN interpretují extenzivně (rozšující výklad) na podporu svých tvrzení dokládají, že 1) použití síly není namířeno ani proti územní celistvosti jiného státu, ani proti politické nezávislosti jiného státu, tj. nejedná se o záměr porušit „*územní celistvosti jiného státu, ani politickou nezávislosti jiného státu*“ a důvodem použití síly je naopak plnění cílů OSN (humanitární intervence, ochrana občanů v zahraničí) a 2) výraz „*územní celistvost*“ je třeba vykládat restriktivně, z čehož vyplývá, že použitím síly proti územní celistvosti jiného státu se rozumí pouze použití síly za účelem získávání státního území jiného státu, nebo jeho části²¹)., 3) cíl udržení mezinárodního míru a bezpečnosti není nadřazen ostatním cílům OSN, všechny cíle OSN mají stejnou hodnotu a důležitost, tj. v zájmu jiných cílů může být použito síly na ochranu jiných cílů.

Tento názor na výklad je pokládán za menšinový.

Ti, kdo zákaz použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN interpretují *extenzivně (rozšující výklad)*, tvrdí, že čl. 2 odst. 4 Charty OSN je třeba přikládat co nejširší rozsah a že čl. 2 odst. 4 Charty OSN tudíž obecně *zakazuje jakékoliv použití síly*. Podle tohoto názoru se na zákaz použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN vztahuje na všechny možné případy bez ohledu, jestli se jedná, či nejedná o záměr porušit „*územní celistvosti jiného státu, ani politickou nezávislosti jiného státu*“ ve snaze zbavit stát jeho státního území, resp. jeho části.

Ti, kdo zákaz použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN interpretují restriktivně, na podporu svých tvrzení dokládají, že 1) slovní spojení „*jak proti územní celistvosti jiného*

státu nebo proti politické nezávislosti jiného státu nebo je neslučitelné s cíli OSN“ bylo zařazeno za účelem posílení zákazu použití síly a spojení „*tak jakýmkoliv jiným způsobem neslučitelnými s cíli OSN“* za účelem vyplnění případných mezer právní úpravy zákazu použití síly a tento názor vyplývá z travaux préparatoires, jelikož slovní spojení „*jak proti územní celistvosti jiného státu nebo proti politické nezávislosti“* bylo zařazeno na návrh malých států ve snaze posílit jejich bezpečnost a se záměrem „*za pomoci nejobecnějších termínů zahrnout všezahrnující zákaz použití síly“*, přičemž věta „*tak jakýmkoliv jiným způsobem neslučitelnými s cíli OSN“* má zajistit vyplňování mezer v tomto zákazu a 2) výraz „územní celistvost“ je třeba vykládat extenzivně, z čehož vyplývá, že použitím síly proti územní celistvosti jiného státu se rozumí jakékoliv použití síly tj. rovněž příhraničního použití síly (trans-frontier use of force, forcible trespassing) a nikoliv pouze použití síly státem za účelem získání státního území jiného státu, resp. jeho části, 3) tento závěr vyplývá z *teologického výkladu*, protože prvním a základním cílem OSN je udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, jelikož dosažení ostatních cílů OSN je závislé na udržení míru a bezpečnosti, musí tento cíl převážit nad všemi ostatními cíli OSN, 4) tuto koncepci potvrdil Mezinárodní soudní dvůr¹⁴) ve věci „Některé výdaje OSN“ , 5) tento závěr vyplývá ze *systematického výkladu* zákazu použití síly v kontextu celé Charty OSN (zejména čl.51 kapitola VII), 6) tento závěr potvrzuje Deklarace zásad mezinárodního práva, která v rámci zásady nepoužití síly stanoví princip neporušitelnosti státních hranic a 7) při restriktivním výkladu čl. 2 odst. 4 Charty OSN by bylo možno označit ze legální širokou škálu případů použití síly, které by šly daleko nad rámec tzv. tvrdého jádra výjimek ze zákazu použití síly, ospravedlňovat tak případná zneužití síly a podmokat tím celý zákaz použití síly.

Tento názor je považován za většinový.

Dílčí závěr:

V rámci výše popsaného v rámci interpretace pojmu „*proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti“* v čl. 2 odst. 4 *převažuje výklad extenzivní (rozšiřující) zakazující jakoukoliv formu použití ozbrojené síly*, tj. co nejširší zákaz použití síly, bez ohledu, zda se stát jakožto subjekt mezinárodního práva chce zmocnit území, či části celého území a druhá část *zahrnující „tak jakýmkoliv jiným způsobem neslučitelnými s cíli OSN“* má za cíl vyplňovat případně mezery této „co nejširší“ úpravy zákazu použití síly.

3.6.2. Charta OSN a výjimky ze zákazu použití síly: donucovací akce RB.

Charta OSN přes veškerou svou povahu kogentního zákazu použití síly nemohla zákaz použití síly použít absolutně a to právě v zájmu mezinárodního míru a bezpečnosti. Cílem Organizace spojených národů je tedy ještě jednou „*uchránit budoucí pokolení před metlou vojny*“ a za tímto účelem „*sjednotit svoje síly pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti*“ a „*přijmout zásady a zavést metody zaručující, že ozbrojená síla se bude používat jen ve společném zájmu*“. Čl. 1 odst. 1 Charty OSN přímo stanoví, že cílem Organizace spojených národů je „*udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a za tímto účelem konat účinná kolektivní opatření*“, aby se „*předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy*“, a aby se pokojnými prostředky vyřešily mezinárodní spory ohrožující mír a bezpečnost. Aby teda byla budoucí pokolení ochráněna před „*metlou vojny*“ zamýšlelo se v Chartě OSN „*sjednotit naše síly pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti*“ a „*přijmout zásady a zavést metody zaručující, že ozbrojené síly se bude používat jen ve společném zájmu*“ tj. *vytvořit systém kolektivní bezpečnosti, v jehož rámci měla být hlavní zodpovědnost za udržení světového míru a bezpečnosti. Tato odpovědnost, primární odpovědnost (primary responsibility), měla být svěřena Radě bezpečnosti OSN.* Podle čl. 1 odst. 1 Charty mělo být hlavním cílem předpokládaného systému kolektivní bezpečnosti „*udržování mezinárodního míru a bezpečnosti*“. Prostředkem, který měl udržení mezinárodního míru a bezpečnosti zajišťovat, měla být podle čl. 1 odst. 1 „*účinná kolektivní opatření*“ na „*potlačení každého útočného činu nebo jiného porušení míru*“ a na „*předejití či odstranění ohrožení míru*“. Aby byla „*zabezpečená rychlá a účinná akce OSN*“ (čl. 24 odst. 1 Charty OSN), byla „*hlavní zodpovědnost za zachování mezinárodního míru a bezpečnosti*“ (čl. 24 odst. 1 Charty OSN) svěřena Radě bezpečnosti a k plnění úkolů z této zodpovědnosti vyplývajících jí byly dány „*zvláštní pravomoci*“ (čl. 24 odst. 2 Charty OSN) stanovených v kapitolách VI, VII, VIII a IX. Mezi tyto pravomoci v rámci zachování mezinárodního míru byla zařazena mj. donucovací opatření Rady bezpečnosti podle kapitoly VII Charty OSN.

Donucovací opatření Rady bezpečnosti podle kapitoly VII Charty OSN měla jako výše zmíněná „*účinná kolektivní opatření*“ zajišťovat v případě ohrožení nebo porušení mezinárodního míru a bezpečnosti, a zvláště *pak v případě porušení zákazu použití síly, tzv. institucionální reakci.* Členské státy OSN tak v Chartě OSN přenesly hlavní zodpovědnost za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti na Radu bezpečnosti OSN, a to s cílem zajistit rychlou a účinnou akci v případě ohrožení nebo porušení mezinárodního míru a bezpečnosti. Čl. 24 Charty OSN stanovil, že Rada bezpečnosti při plnění povinností z této zodpovědnosti vyplývajících jedná jménem

členských států OSN a má jednat v souladu s cíli a zásadami charty OSN. V čl. 25 Charty OSN se členové OSN zavázali, že přijmou a vykonávají rozhodnutí Rady v souladu s Chartou OSN. Tímto článkem byla Radě bezpečnosti svěřena *výlučná pravomoc přijímat závazná rozhodnutí o donucovacích opatřeních podle kapitoly VII Charty OSN*. Rada tedy může k donucovacím opatřením podle kapitoly VII Charty OSN přistoupit v případech ohrožení míru, nebo porušení míru, anebo činu útočného. Donucovací opatření Rady jsou upravena v kapitole VII Charty OSN nazvané „Akce v případě ohrožení míru a činů útočných“ a podle postup Rady bezpečnosti OSN při ohrožení míru, nebo porušení míru, anebo činu útočného následující:

Podle čl. 39 Charty OSN Rada nejprve určí, zda se v konkrétním případě jedná o ohrožení míru, porušení míru nebo čin útočný. Dojde-li Rada k závěru, že se v daném případě o ohrožení míru, porušení míru nebo útočný čin jedná, potom Rada může doporučit následující: 1) doporučit nebo rozhodnout o konkrétních opatřeních podle čl. 41 Charty OSN (donucovací opatření bez použití ozbrojené síly), nebo doporučit nebo rozhodnout o konkrétních opatřeních podle čl. 42 Charty OSN (donucovací opatření s použitím ozbrojené síly), nebo též 3) dál nejednat a zůstat u tzv. deklarace ohrožení míru, porušení míru nebo činu útočného. Podle čl. 40 Charty OSN může Rada přijmout, aniž by nejprve určila, zda se v daném případě jedná o ohrožení míru, porušení míru nebo čin útočný, tzv. prozatímní opatření, jenž nemají povahu donucovací akce a pro členské státy nejsou závazná a jejichž cíle mají předejít zhoršení situace. Výše zmíněná rozhodnutí přijímá Rada v souladu s čl. 27 odst. 3 Charty OSN, tj. většinou 9 hlasů zahrnující hlasy všech stálých členů Rady (zásada jednomyslnosti, resp. nikdo nesmí použít právo veta). Donucovací opatření podle čl. 41 Charty OSN (donucovací opatření bez použití ozbrojené síly) mohou „*zahrnovat úplné nebo částečně přerušování hospodářských styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, radiových, diplomatických*“. Donucovací akce podle čl. 42 Charty OSN (donucovací opatření s použitím ozbrojené síly) čl. 42 Charty OSN vymezena jako „*akce leteckými, námořními nebo pozemními silami*“, jenž Rada považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru. Vztah mezi oběma donucovacími opatřeními je následující: podle čl. 42 Charty OSN mohou být donucovací opatření s použitím ozbrojené síly použita tehdy, usoudí-li Rada, že donucovací opatření bez použití ozbrojené síly podle čl. 41 Charty OSN by nedostačovala, anebo ukázala nedostatečnými. Tento vztah nevylučuje současné použití obou druhů donucovacích opatření. Donucovací opatření Rady podle kapitoly VII Charty OSN tedy měla v případě ohrožení nebo porušení mezinárodního míru a bezpečnosti, zvláště v případě porušení zákazu použití síly zabezpečovat, že bude realizována mezinárodní odpovědnost, tj. zejména že stav vzniklý

z mezinárodněprávního chování (nejspíš protiprávního) bude odstraněn a mezinárodní mír a bezpečnost obnoven pomocí donucovacích prostředků v kapitole VII.

Pojem „ohrožení míru“, „porušení míru“, „čin útočný“.

Pojem „ohrožení míru“, nebo „porušení míru“, anebo „čin útočný“ je z pohledu donucovacích opatření velmi důležitý. Čl. 39 totiž stanoví, že *„Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle čl. 41 a 42, aby byl udržen nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost“*. Čl. 39 je v rámci těchto pojmů formulován velmi obecně a ponechává tak široký prostor pro volné uvážení Rady bezpečnosti (diskreci) pro zhodnocení všech druhů jednání, které může označit za „ohrožení míru“ a vztáhnout na ně tudíž donucovací opatření podle kapitoly VII, tj. opatření bez použití síly nebo s použitím síly. Účelem zařazení tohoto pojmu do čl. 39 Charty OSN bylo zajistit, aby se opatření Rady podle kapitoly VII Charty OSN mohla vztahovat na všechny možné situace ohrožující udržení mezinárodního míru a bezpečnosti a zaručit tak širokou možnost volného uvážení Rady. V praxi Rady tak koncept „ohrožení míru“ sloužil mj. k rozšiřování působnosti kapitoly VII Charty OSN nad rámec čl. 2 odst. 4 Charty OSN. Vedle tzv. klasických případů ohrožení míru tak byly za ohrožení míru označeny v konkrétních případech následující situace jako 1) tzv. vnitrostátní situace, kdy podle čl. 2 odst. 7 Charty OSN jsou z principu nevměšování do vnitřních záležitostí státu vyňata donucovací opatření Rady podle kapitoly VII Charty OSN. Rada za ohrožení míru ve své praxi označila zejména hrubého, masového a systematického porušování lidských práv uvnitř určitého státu, („občanské války“) V praxi byly jako „ohrožení míru“ kvalifikovány následující případy: Jižní Rhodesie (1966), Jugoslávie (1991), Somálsko (1992), Libérie (1992), Haiti (1993), Súdán (2007) a 2) nedávno byla interpretace pojmu „ohrožení míru“ rozšířena na případy mezinárodního terorismu. V této souvislosti byly označeny za „ohrožení míru“ konkrétní situace: konání Libye týkající se teroristických útoků nad Nigerem (1989) a Lockerbie (1991 a 1992) a teroristických útoků na New York a Washington z 11. 9. 2001. Přestože obecná formulace volného uvážení Rady přispěly k tomu, že systém kolektivní bezpečnosti předvídaný v Chartě OSN nebyl v praxi realizován. Při rozhodování o donucovacích opatřeních podle kapitoly VII Charty OSN tak v praxi Rady mezi jejím členy, zvláště mezi jejími stálými členy, často nakonec převážila politická kritéria nad právními, tj. nad nestranným postupem, jenž by byl v souladu s požadavky mezinárodního práva. Tento stav ponechával prostor pro jednostranné akce států, které nefungující systém kolektivní bezpečnosti v praxi nahrazovaly. Pokusy danou situaci řešit a oprávnění

Rady bezpečnosti mezinárodním právem omezit (*zvláště definicí agrese*) vedly pro principiální neshody mezi státy jen k částečným úspěchům.

Pojem „porušení míru“ a „útočný čin“ – „agrese“.

Pojem porušení míru se částečně překrývá s pojmem „útočný čin“. Pojem „útočný čin“ je ve vztahu k pojmu „porušení míru“ pojmem užším, jelikož „útočný čin“ je vždy zároveň „porušení míru“. Smyslem samostatného pojmu „útočný čin“ do čl. 39 Charty OSN bylo zdůraznit skutečnost, že útočný čin (*act of aggression*), představuje nejzávažnější případ porušení míru. Zákaz agrese je obecně považován za *ius agens* mezinárodního práva. Konkrétní obsah pojmu „agrese“ byl od počátku předmětem značných sporů. Tyto spory se vedly mezi příznivci vypracování definice agrese a odpůrci vypracování definice agrese. Příznivci definice agrese argumentovali tím, že je 1) třeba stanovit právní kritéria, která by sloužila jako základ identifikace agresora, 2) omezila by se možnost případného zneužití pravomoci Radou a 3) zvýšila by se ochrana práv a zákonných zájmů oběti agrese, usnadnilo by se použití účinných kolektivních opatření k potlačení agrese. Odpůrci vypracování definice agrese argumentovali tím, že 1) definice agrese by byla „užitečným vodítkem pro viníka a pastí pro nevinného“ a 2) „při současném stavu mezinárodních vztahů není agrese konceptem, který by bylo možno uzavřít do právní definice, pro své politické a vojenské aspekty a pro subjektivitu svého hodnocení musí být určení agrese v konkrétním případě přísně individuální, 3) případná definice agrese by mohla určité situace opomenout a zároveň určité situace v ní zahrnuté by mohly být v konkrétní situaci legitimní sebeobranou. Nicméně i přes vzájemné rozpory státy od 50. let 20. století jednaly o vypracování definice agrese. Roku 1974 byla nakonec přijata rezoluce Valného shromáždění OSN číslo 3314/XXIX, o Definici agrese, která byla k výše zmíněným sporům kompromisním řešením.

Preambule Definice agrese mj. stanovila, že *„upozorňuje Radou bezpečnosti na definici agrese a doporučuje jí, aby ji vzala v úvahu jako vodítko při rozhodování, v souladu s Chartou, o existenci útočného činu“*. Dále preambule konstatovala, že agrese je *„nejzávažnější formou protiprávního použití síly“*. Podle preambule má být otázka, zda došlo k útočnému činu, posouzena ve světle všech okolností každého jednotlivého případu, nicméně *„je žádoucí formulovat základní zásady jako vodítko pro takové rozhodování“*.

Obecná definice agrese je obsažena v čl. 1 v Definici agrese, která za agresi (*aggression*) považuje *„použití ozbrojené síly jedním státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti druhého státu nebo jakýmkoli jiným neslučitelným způsobem neslučitelným s Chartou OSN, jak je to stanoveno v této*

definici“, přičemž zřejmý důraz toho, že došlo k útočnému činu (*act of aggression*) zakládá první použití ozbrojené síly státem v rozporu s Chartou OSN. Rada ovšem může v souladu s Chartou dojít k opačnému závěru „*ve světle jiných závažných okolností, čítajíc v to skutečnost, že takový čin nebo jeho následky nebyly dostatečně vážné*“ (čl.2). Obecná definice agrese v čl. 1 je následně ve čl. 3 doplněna příkladným (demonstrativním) výčtem činů, která se považují za útočný čin. Podle čl. 3 mezi takové činy patří: a) *invaze nebo útok ozbrojených sil jednoho státu na území druhého státu nebo vojenská okupace, byť dočasná, jež je výsledkem takové invaze nebo útoku, nebo jakékoliv připojení území druhého státu nebo připojení jeho části, při nichž by bylo použito síly, b) bombardování ozbrojenými silami jednoho státu území druhého státu, nebo použití jakýchkoli zbraní jednoho státu proti území druhému státu c) blokáda přístavu nebo pobřeží jednoho státu ozbrojenými silami druhého státu d) útok ozbrojených sil jednoho státu na pozemní, námořní nebo letecké síly druhého státu anebo jeho námořní a letecké flotily, e) použití ozbrojených sil jednoho státu, které se nacházejí na území druhého státu na základě dohody s přijímajícím státem, v rozporu s podmínkami stanovenými v dohodě nebo prodloužení jejich přítomnosti na takovém území po skončení platnosti dohody f) jednání státu, který dovolil, aby jeho území, jež dal k dispozici druhému státu, bylo tímto státem použito ke spáchání útočného činu proti třetímu státu g) vyslání státem nebo jménem ozbrojených band, skupin, nepravidelných sil nebo žoldáků, kteří plní úkoly ozbrojených sil proti druhému státu v takové závažné míře, že se to rovná činům vypočteným výše, nebo podstatná účast státu na takových činech. Čl. 4 posléze stanoví, že výčet těchto agresivních není taxativní, nýbrž demonstrativní a že RB OSN může určit jiné činy, které zakládají agresi podle ustanovení Charty OSN. Agresi nelze podle čl. 5 ospravedlnit žádnou úvahou jakékoliv povahy, ať politické, hospodářské, vojenské a jako útočná válka (*war of aggression*) je zločinem proti mezinárodnímu míru a bezpečnosti a zakládá mezinárodní odpovědnost. Čl. 3 písm. a- f představuje tedy demonstrativní výčet přímé agrese, kdežto Čl. 3 písm. g hovoří o nepřímé agresi, které stanovilo, že státy mají povinnost vystříhat se „*organizování nebo povzbuzování nepravidelných sil nebo ozbrojených band, čítajíc v to žoldnéře, ke vtržení na území jiného státu, organizování, podněcování, napomáhání nebo účasti v občanské válce nebo teroristických činech v jiném státě, trpění organizované činnosti na svém území směřující ke spáchání takových činů, jestliže tyto činy zahrnují hrozbu silou, nebo použití síly*“. Přijaté znění čl. 3 písm. g) bylo výsledkem kompromisu, který se však více blížil požadavkům západních států a SSSR. Nicméně přijatý čl. 3 písm. g) se stal předmětem interpretačních sporů, která nakonec vedla ke dvěma rozdílným interpretacím čl. 3 písm. g) a to: k jedné interpretaci, podle níž z čl. 3 písm. g) vyplývá, že za agresi nelze*

považovat pouhé organizování nebo výcvik nepravidelných ozbrojených skupin, jestliže tyto ozbrojené skupiny nejsou vyslány na území jiného státu k provedení ozbrojených akcí, a na druhé straně k interpretaci, podle níž z čl. 3 písm. g) vyplývá, že za agresi lze považovat všechny možné formy nepřímé agrese, včetně organizování nebo výcviku nepravidelných ozbrojených skupin, i když nedojde k jejich vyslání na území jiného státu k provedení ozbrojených akcí. K problematice nepřímé agrese se ve věci Nikaragua z roku 1986 vyjádřil Mezinárodní soudní dvůr (dále jen „Dvůr“). Ve svém rozsudku uvedl, že „...Spojené státy se dopustily prima facie porušení této zásady (nepoužití síly) svojí asistencí contras v Nikaraguy, organizováním nebo podporováním organizování nepravidelných sil nebo ozbrojených band... k proniknutí na území jiného státu a účasti na civilním boji v jiném státě, podle rezoluce Valného shromáždění číslo 2625 (XXV) ...“, nicméně „...Podle názoru Dvora ..., zatímco o vyzbrojování a výcviku contras může být s určitostí řečeno, že zahrnuje hrozbu nebo použití síly proti Nikaraguy, neplatí to nutně o asistenci poskytované vládou Spojených států. Zejména je Dvůr toho názoru, že pouhé poskytování prostředků contras, které je bezpochyby aktem intervence do vnitřních záležitostí Nikaraguy, „... nedosahuje měřítek použití síly“, z čehož vyplývá obecný názor Dvora, že ne každá forma podpora nepravidelným ozbrojeným skupinám je porušením zákazu použití síly, tj. je možno považovat ho za ozbrojený útok ve smyslu čl. 51 Charty OSN. Dvůr v této souvislosti v odstavci 195 konstatoval „... zdá se, že zde panuje obecná shoda o charakteru činů, které můžeme považovat za činy zakládající ozbrojený útok. Zejména lze považovat za dohodnuté, že ozbrojený útok musí být chápán nejen jako akce pravidelných ozbrojených sil přes mezinárodní hranici, ale také jako vyslání ozbrojených band, skupin, nepravidelných ozbrojených sil nebo žoldáků státem nebo v zájmu státu, kteří používají ozbrojené síly proti jinému státu v takové míře, že to odpovídá skutečnému ozbrojenému útoku podniknutému pravidelnými silami nebo jejich podstatnému zapojení do této věci. Tento popis ... lze chápat jako odraz mezinárodního práva obyčejového. Soud nemůže popřít, že v obyčejovém právu lze zákaz ozbrojených útoků aplikovat na vyslání ozbrojených band státem na území jiného státu, jestliže by taková operace z důvodů své míry a účinků byla klasifikována jako ozbrojený útok spíše než pouhý pohraniční incident, pokud by byla pravidelnými ozbrojenými jednotkami“). Podle názoru Dvora tedy musí jednání podle čl. 3 písm. g) spočívající ve „vyslání státem nebo jeho jménem ozbrojených band, skupin, nepravidelných vojenských jednotek nebo žoldnéřů“ probíhat v závažné míře dosahující rozsahu ozbrojeného útoku. Posouzení takové závažnosti je samozřejmě ponecháno na státu, který musí zhodnotit, zda a) aktivita ozbrojených band a skupin je dostatečně závažná a b) činnost těchto band a skupin je možné přičíst státu, resp. zda je odpovědný za jejich akty. Teprve po zhodnocení

těchto aspektů je může stát použít ozbrojenou sílu v sebeobraně podle čl. 51 Charty OSN.

3.6.3. Charta OSN a výjimky ze zákazu použití síly: sebeobrana.

S přijetím Charty OSN, která v čl. 2 odst. 4 použití síly kogentně zakázala, si nicméně státy byly vědomy možnosti, že systém kolektivní bezpečnosti (Rada) v konkrétním případě nezareaguje, popř. ani nebude moci zareagovat dostatečně rychle a účinně, a proto připustily v Chartě OSN jedinou výjimku ze zákazu jednostranného použití síly, a to výkon práva sebeobrany. Skutečnost, že ani Charta OSN nemohla státům výkon práva sebeobrany zakázat, vyjádřil ve svém rozsudku Mezinárodní válečný tribunál pro Dálný Východ (1947), když uvedl: „*jakékoli právo, mezinárodní či lokální, které zakazuje přistoupení k síle, je nutně omezeno právem sebeobrany*“. Výkon práva sebeobrany byl Chartou OSN upraven v čl. 51. Čl. 51 Charty OSN, který stanoví, že: „*Žádné ustanovení této Charty neomezuje v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření potřebná k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření učiněná členy OSN při výkonu tohoto práva sebeobrany se ihned oznámí Radě bezpečnosti a nijak se nedotýkají pravomoci a zodpovědnosti Rady bezpečnosti pokud jde o to, aby kdykoli podle této Charty podnikla takovou akci, jakou považuje za potřebnou k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti*“. Čl. 51 Charty OSN se však z důvodů uvedených (nefunkčnost systému kolektivní bezpečnosti, vágní právní termíny, nové formy právní síly) brzy stal předmětem značných interpretačních sporů, které trvají dodnes. Obecně lze říci, že tyto spory se vedou *mezi těmi, kdo právo sebeobrany interpretují restriktivně, a těmi, kdo právo sebeobrany interpretují extenzivně.*

Interpretační spory týkající se práva sebeobrany čl. 51.

Předmětem interpretačních sporů je otázka, zda výkon práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN je přípustný pouze v případě již započatého ozbrojeného útoku, či zda je výkon práva sebeobrany vedle tohoto případu přípustný v případech ještě nezapočatého útoku.

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobrany vykládají *restriktivně* (zužující výklad) tvrdí, že výkon práva sebeobrany *přípustný pouze v případě již započatého ozbrojeného útoku* a není-li tato podmínka splněna, výkon práva sebeobrany přípustný není. Na podporu svých tvrzení prohlašují, že 1) Čl. 51 Charty

OSN obsahuje taxativní výčet případů, kdy je dovoleno přistoupit k výkonu práva sebeobran (pouze již započatý ozbrojený útok), jelikož: a) čl. 51 Charty nenaznačuje, že by se mělo jednat o pouhý demonstrativní výčet a tudíž 2) pojem ozbrojený útok je nutno vykládat restriktivně, 3) mezinárodní právo obyčejové připouští výkon práva sebeobran pouze v případě již započatého ozbrojeného útoku.

Tento názor je považován ze většinový.

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobran vykládají extenzivně (rozšiřující výklad) tvrdí, že výkon práva sebeobran podle čl. 51 Charty OSN je vedle případu již započatého ozbrojeného útoku přípustný *ještě v případech ještě nezapočatého útoku* a není-li tato podmínka splněna, výkon práva sebeobran přípustný je. Na podporu svých tvrzení prohlašují, že 1) Čl. 51 Charty OSN obsahuje pouze demonstrativní výčet případů, kdy je dovoleno přistoupit k výkonu práva sebeobran (není to pouze započatý ozbrojený útok), jelikož a) čl. 51 Charty nenaznačuje, že by se mělo jednat o taxativní výčet, např. větou „jen v případě ozbrojeného útoku“, 2) pojem ozbrojený útok je třeba vykládat extenzivně a 3) mezinárodní právo obyčejové připouští výkon práva sebeobran pouze nikoliv pouze v případech již započatého ozbrojeného útoku.

Tento názor je považován za menšinový.

Čl. 51 Charty OSN a obyčejové mezinárodní právo

Předmětem interpretačních sporů je otázka, zda obsah a rozsah práva sebeobran podle čl. 51 Charty OSN odpovídá obsahu a rozsahu práva sebeobran podle obyčejového mezinárodního práva, resp. zda vedle čl. 51 Charty OSN existuje obecně obyčejové právo sebeobran a jaký rozsah popř. toto obecné obyčejové právo sebeobran má.

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobran vykládají restriktivně (zužující výklad) tvrdí, že *přijetím Charty OSN bylo právo sebeobran výlučným způsobem definováno v tomto článku a tudíž omezeno pouze na případy odpovídající čl. 51 Charty OSN*, přičemž případy neodpovídající čl. 51 Charty jsou považovány za nedovolené. Na podporu svých tvrzení prohlašují, že 1) výraz „*přirozené právo (inherent right)*“ použitý v čl. 51 Charty OSN *má pouze deklarovat, že právo sebeobran, nyní výlučně upravení v čl. 51 Charty OSN, je základním právem každého státu*, 2) *tento závěr odpovídá gramatickému výkladu čl. 51 Charty OSN, v němž je ozbrojený útok uveden jako jediný možný případ (taxativní výčet), kdy je možno přistoupit k právu výkonu sebeobran* 3) *tento závěr odpovídá systematickému výkladu, jehož přijetím Charty OSN státy vyjádřily svůj souhlas s tím, že a) čl. 51*

Charty OSN a omezením práva sebeobranu pouze na případy odpovídající čl. 51 Charty OSN a b) s čl. 2 odst. 4 Charty, a proto jsou případy výkonu práva sebeobranu nesplňující porušením ozbrojeného útoku v čl. 51 Charty OSN porušením čl. 2 odst. 4 Charty OSN a 4) *tento závěr odpovídá teleologickému výkladu*, jelikož právo sebeobranu je třeba interpretovat v kontextu systému kolektivní bezpečnosti předvídaného v Chartě OSN, a jest nutno mít na zřeteli možnost zneužití práva sebeobranu, nesplňující podmínku „ozbrojeného útoku“, k ospravedlnování použití síly, resp. ospravedlnování agrese výkonem práva sebeobranu, 5) tento závěr odpovídá obecné vývojové tendenci co nejširšímu omezování jednostranného použití síly, opačný závěr by jinak vrátil mezinárodněprávní úpravu do oblastí svépomoci (*ius bellum*) a 6) skutečnost, že v praxi států dochází k četným případům údajného výkonu práva sebeobranu, nesplňující podmínku ozbrojeného útoku, nemá na platnost čl. 51 Charty vliv, a to vzhledem k četnosti odsuzujících reakcí států, které jej označují za protiprávní.

Tento názor je považován za většinový.

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobranu *vykládají extenzivně (rozšiřující výklad)* tvrdí, že *přijetím Charty OSN nebylo právo sebeobranu výlučným způsobem definováno* v tomto článku a tudíž ani omezeno *pouze na případy odpovídající čl. 51 Charty OSN*, přičemž případy neodpovídající čl. 51 Charty jsou považovány za dovolené, protože před přijetím čl. 51 Charty existovalo v obyčejovém právu široké obecné právo sebeobranu, které vedle čl. 51 Charty platí dál na základě obyčejového mezinárodního práva. Na podporu svých tvrzení prohlašují, že 1) výraz „*přirozené právo (inherent right)*“ použitý v čl. 51 Charty OSN má ve skutečnosti odkazovat na široké pojetí obyčejového mezinárodního práva, tj. státy nemají pouze práva přiznaná pouze Chartou, nýbrž všech přiznaných práv obyčejového práva 2) tento závěr vyplývá z gramatického výkladu čl. 51 Charty OSN, v němž *má být ozbrojený útok uveden jako jeden z příkladů (demonstrativní výčet)*, kdy je dovoleno přistoupit k právu sebeobranu 3) tento závěr vyplývá ze systematického výkladu, jelikož při restriktivní interpretaci zákazu použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN nejsou případy výkonu práva sebeobranu, které nesplňují podmínku útoku stanovených v čl. 51 Charty OSN, čl. 2 odst. 4 Charty zakázány a 5) tento závěr vyplývá z teleologického výkladu, *protože v případě napadení státu, které není ozbrojeným útokem, nelze mu upřít přirozené právo na sebeobranu*, zvláště v dobách neúčinnosti systému kolektivní bezpečnosti a 5) tento závěr odpovídá obecné vývojové tendenci v úpravě mezinárodního práva, pro zjevnou neúčinnost systému kolektivní bezpečnosti a 6) vzhledem k v praxi četným případům výkonu práva na sebeobranu, podle obyčejového

mezinárodního práva, které nesplňují podmínku ozbrojeného útoku stanovenou v čl. 51 Charty OSN, *nemůže být čl. 51 Charty výlučnou obyčejovou úpravou práva sebeobranu.*

Tento názor je považován za menšinový.

K této otázce se ve svém rozsudku ve věci Nikaragua vyjádřil Mezinárodní soudní dvůr (dále jen „Dvůr“). Dvůr konstatoval mj. následující: „*v několika aspektech se oblasti upravené dvěma prameny mezinárodního práva přesně nepřekrývají a podstatná pravidla, v nichž jsou zahrnována, nejsou obsahově identická. Nicméně, dalece od toho, aby zakládala významný odklon od obyčejového práva, které stále existuje nezměněno, Charta vyjadřuje v této oblasti zásady již existující v obyčejovém právu a toto právo se v následujících čtyřech dekádách vyvíjelo pod vlivem Charty do té míry, že několik pravidel obsažených v Chartě nabylo na ní nezávislého postavení. ... existuje „přirozené“ právo na sebeobranu ... a je obyčejové povahy, když jeho současný obsah byl potvrzen a ovlivněn Chartou. Charta, byť jej uznává, neupravuje přímo všechny aspekty jeho obsahu... Charta neobsahuje žádné specifické pravidlo, jímž by za sebeobranu považovala pouze prostředky, které jsou přiměřené ozbrojenému útoku a nezbytné v reakci na něj – požadavky stanovené obyčejovým právem... . . . čl. 51 není ustanovením, které subsumuje obyčejové právo a převažuje nad ním v případě individuální sebeobranu je výkon tohoto práva podmíněn tím, že se stát stal obětí ozbrojeného útoku...“; nicméně Dvůr uvedl, že k otázce hrozby použití síly (tzv. preventivní sebeobraně“) se nevyjadřuje, jelikož příslušný spor se týkal pouze případu již započatého ozbrojeného útoku.*

Obsah a rozsah pojmu „ozbrojený útok“.

Předmětem interpretačních sporů je otázka, které konkrétní případy použití síly lze podřadit pod pojem „ozbrojený útok“.

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobranu vykládají *restriktivně (zuzující výklad)*, vykládají i pojem „ozbrojený útok“ *restriktivně. Podle tohoto názoru ozbrojeným útokem není každý případ porušení zákazu použití síly stanoveného v čl. 2 odst. 4 Charty OSN, nýbrž pouze tzv. těžší případy použití síly, kdežto tzv. lehčí použití síly ozbrojeným útokem nejsou. Ve vztahu k pojmu „agrese“ definováno v Definicí agrese je podle tohoto názoru pojem ozbrojený útok užší.*

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobranu vykládají *extenzivně (rozšiřující výklad)* vykládají i pojem „ozbrojený útok“ *extenzivně. Podle tohoto názoru ozbrojeným útokem je každý případ porušení zákazu použití síly stanoveného v čl. 2 odst. 4 Charty OSN, tj. těžší a lehčí případy použití síly ozbrojeným útokem. Ve vztahu*

k pojmu „agrese“ definováno v Definici agrese *je podle tohoto názoru pojem ozbrojený útok širší.*

K této otázce se ve svém rozsudku ve věci Nikaragua vyjádřil Mezinárodní soudní dvůr. Podle názvu Dvora je nezbytné: *„odlišit nejvážnější formy použití síly (ty zakládající ozbrojený útok) od jiných méně závažných“.* Dvůr se poté pokusil o částečné upřesnění pojmu „ozbrojený útok“ a mj. konstatoval *„...zejména je možno považovat za dohodnuté, že ozbrojenému útoku je třeba rozumět tak, že nezahrnuje pouze akce pravidelných ozbrojených sil vedené přes mezinárodní hranice, ale též vyslání státem nebo jeho jménem ozbrojených band, skupin, nepravidelných ozbrojených sil nebo žoldáků, kteří plní úkoly ozbrojených sil proti druhému státu v takové závažné míře, že se to rovná aktuálnímu ozbrojenému útoku vedenému pravidelnými ozbrojenými silami, nebo podstatná účast státu na takových činech.* Tento popis, obsažený v čl.3 písm.(g) definice agrese..., *může být považován za reflektující obyčejové mezinárodní právo...“;* přičemž *„Dvůr nevidí důvod popírat, že v obyčejovém právu zákaz ozbrojených útoků může být aplikován případ vyslání státem ozbrojených band na území jiného státu, pokud tato operace, z důvodů svého rozsahu a svých dopadů, by byla kvalifikována jako ozbrojený útok spíše než pouhý pohraniční incident, pokud by byla provedena pravidelnými ozbrojenými silami...“;* nicméně *„...Dvůr není přesvědčen, že ozbrojený útok zahrnuje nejen akty ozbrojených band, pokud jsou realizovány ve významném rozsahu, ale i asistenci rebelům formou poskytování zbraní nebo logistické či jiné podpory. Taková hrozba může být považována za hrozbu silou nebo představovat intervenci do vnitřních nebo vnějších záležitostí jiného státu...“.* Dvůr rovněž konstatoval, že *„... o vyzbrojování a výcviku kontras se s určitostí dá říci, že zahrnuje hrozbu použití síly...Dvůr není schopen usuzovat, že v obyčejovém mezinárodním právu poskytování zbraní opozici v jiném státě zakládá ozbrojený útok na tento stát...“.* Se zahrnutím čl. 3 písm. g) Definice agrese pod pojem „ozbrojený útok“ vyjádřily některé názory nesouhlas.

V poslední době v souvislosti se změnami v mezinárodních vztazích se dále více diskutuje otázka, zda pojem „ozbrojený útok“ podle čl.51 Charty OSN je omezen pouze na ozbrojený útok ze strany státu, resp. států, či zda zahrnuje i ozbrojený útok ze strany tzv. nestátních aktérů (non-state actors). K této problematice blíže v následujícím příspěvku v pojednání o intervenci USA v Afghánistánu.

Vztah čl. 51 Charty OSN a čl. 2 odst. 4 Charty OSN.

Předmětem interpretačních sporů je otázka, zda lze na každý případ porušení zákazu použití síly stanoveného v čl. 2 odst. 4 Charty OSN odpovědět výkonem práva sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN, resp. použitím ozbrojené síly.

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobranu vykládají *restriktivně (zuzující výklad)* tvrdí, že 1) v těch případech porušení zákazu použití síly stanoveného v čl. 2 odst. 4 Charty OSN, které jsou ozbrojeným útokem (tzv. těžší případy použití síly), lze odpovědět výkonem práva sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN, tj. použitím ozbrojené síly, 2) v těchto případech porušení zákazu použití síly stanoveného v čl. 2 odst. 4 Charty OSN, které nejsou ozbrojeným útokem (tzv. lehčí případy použití síly), nelze odpovědět výkonem práva sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN, resp. použitím ozbrojené síly, v těchto případech lze odpovědět pouze přiměřenými protipatřeními nezahrnujícími použití ozbrojené síly, popř. předložením dané záležitosti Radě, která případně může rozhodnout o použití ozbrojené síly.

Tento názor je považován za většinový.

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobranu *vykládají extenzivně (rozšiřující výklad)* tvrdí, že 1) ve všech případech, tj. těžších a lehčích případech zákazu použití síly stanoveného v čl. 2 odst. 4 Charty OSN, lze odpovědět výkonem práva sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN, tj. použitím ozbrojené síly na základě obyčejového práva, 2) toto právo vychází z přesvědčení, že státu proti němuž dojde k porušení zákazu použití síly stanoveného v čl. 2 odst. 4 Charty OSN, a které nepředstavuje ozbrojený útok podle čl. 51 Charty OSN, má jen velmi málo účinné prostředky k obraně, a to zvláště při nefunkčnosti systému kolektivní bezpečnosti.

Tento názor je považován za menšinový.

K této otázce se ve věci Nikaragua vyjádřil Mezinárodní soudní dvůr. Dvůr obecně rozlišoval případy porušení zákazu použití síly na tzv. těžší případy porušení zákazu použití síly a tzv. lehčí případy porušení zákazu použití síly (*„...to distinguish the most grave forms of the use of force from other less grave...“*). V této souvislosti Dvůr obecně potvrdil právo na individuální a kolektivní sebeobranu v případě ozbrojeného útoku, nicméně otázku, zda v případě porušení zákazu použití síly, které není ozbrojeným útokem, může stát odpovědět jednostrannými protipatřeními zahrnujícími použití ozbrojené síly, nechal Dvůr otevřenou a nevyjádřil se k ní. Dvůr v takovém případě pouze vyloučil kolektivní sebeobranu (*„...Státy nemají právo kolektivní ozbrojené akce na akty, které nepředstavují ozbrojený útok“, ...použití síly státem proti jinému, na základě toho, že tento stát se dopustil protiprávního aktu síly*

proti třetímu státu, je považováno za legální, jakožto výjimka, pouze pokud protiprávní akt, který vyprovokoval reakci, byl ozbrojeným útokem...“).

3.6.4. Charta OSN a podmínky pro výkon sebeobranu.

Právo na individuální, či kolektivní sebeobranu byl jakožto výjimka z kogentního zákazu použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN stanoven v čl. 51 Charty OSN. Přestože čl. 51 Charty ve znění článku „*žádné ustanovení této Charty neomezuje v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření potřebná k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti*“ nestanoví žádná kritéria pro výkon práva na sebeobranu, je ve skutečnosti výkon tohoto práva vázán striktními podmínkami. Tyto podmínky jsou označovány jako „principy“ při výkonu práva na sebeobranu a nejsou stanoveny v čl. 51 Charty, nýbrž jsou všeobecně uznávána mezinárodním právem obyčejovým. *Dodržením těchto principů má tedy vliv na samotnou legitimitu obsahu výkonu práva na sebeobranu a v případě jejich nedodržení se může jednat o protiprávní jednání, které naplňuje skutkovou podstatu agrese tzn. že se z obránce stane agresor odpovědný podle mezinárodního práva.* V rámci mezinárodního obyčejového práva se následně vyvinuly čtyři základní principy pro legitimní výkon práva na sebeobranu a těmi jsou: 1) *princip nezbytnosti*, 2) *princip bezprostřednosti*, 3) *princip proporcionality* a 4) *princip dočasnosti a subsidiarity*.

1) Princip nezbytnosti

Princip nezbytnosti je náležitostí výkonu práva sebeobranu, která není stanovena v čl. 51 Charty OSN, nýbrž je uznávána v mezinárodním právu obyčejovém a jako náležitost výkonu práva sebeobranu byl potvrzen Mezinárodním soudním dvorem. *Nicméně předmětem sporů je otázka, kdy konkrétně, tj. v jakém okamžiku, lze výkon práva sebeobranu považovat za nezbytný.*

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobranu vykládají *restriktivně (omezenější výklad)* tvrdí, že *pro výkon práva sebeobranu je nezbytný teprve v okamžiku, kdy ozbrojený útok již započal*, a princip nezbytnosti vnímají jako požadavek, aby výkon práva sebeobranu použitím ozbrojené síly byl jediným možným prostředkem, který zbývá pro odražení ozbrojeného útoku. Na podporu svých tvrzení prohlašují, že 1) *extenzivní přístup hodnocení „ohrožení“ nelze vzhledem k možnosti zneužití práva sebeobranu nechat na jednostranném posouzení států* a 2) *pravidla pro výkon sebeobranu proto být striktně omezeny.*

Ti, kdo čl. 51 Charty OSN, resp. právo sebeobranu vykládají *extenzivně (rozšířený výklad)* tvrdí, že pro výkon práva *sebeobranu není nezbytný teprve v okamžiku, kdy ozbrojený útok již započal, nýbrž postačí, jestliže stát zcela zřejmě hodlá ozbrojený útok podniknout (tzv. anticipační sebeobrana)*, nebo je-li hrozba ozbrojeného útoku pocítována jako naléhavá (*tzv. preemptivní sebeobrana*). Na podporu svých tvrzení prohlašují, že 1) restriktivní přístup chrání nanejvýš útočnickovo právo na první úder a 2) vzhledem k časté nefunkčnosti systému kolektivní bezpečnosti a technologickému pokroku, týkajícího se konvenčních zbraní a zbraní hromadného ničení, není restriktivní přístup přípustný.

Princip bezprostřednosti

Princip bezprostřednosti je náležitostí výkonu práva sebeobranu, která není stanovena v čl. 51 Charty OSN, nýbrž je uznávána v mezinárodním právu obyčejovém. V souladu s principem bezprostřednosti je třeba, aby výkon práva sebeobranu následoval okamžitě po napadení ozbrojeným útokem. Není-li splněna tato podmínka, může být tvrzený výkon práva sebeobranu označen za ozbrojené represálie. Nicméně obecně se uznává, že napadenému státu je třeba ponechat čas k přípravě sebeobranu (např. v případě pozemní vzdálenosti, ozbrojené okupace). *Předmětem sporu je otázka, zda lze výkon práva sebeobranu, který nespĺňuje požadavek bezprostřednosti, případně považovat za agresí.*

Princip proporcionality

Princip proporcionality je náležitostí výkonu práva sebeobranu, která není stanovena v čl. 51 Charty OSN, nýbrž je opět uznávána v mezinárodním právu obyčejovém a jako náležitost výkonu práva sebeobranu byl opět potvrzen Mezinárodním soudním dvorem. Není-li v konkrétním případě výkon práva sebeobranu ozbrojenému útoku za přiměřený, může být označen za ozbrojené represálie. *Předmětem interpretačních sporů je nicméně otázka, zda lze excesivní výkon práva sebeobranu případně považovat za agresí.*

Úloha Rady bezpečnosti OSN

Okamžité informování Rady bezpečnosti OSN

Podle názoru Mezinárodního soudního dvora ve věci Nikaragua, nesplnění požadavku okamžitého informování Rady nemění výkon práva sebeobranu v mezinárodně protiprávní chování, avšak může naznačovat, že daný stát nejedná v legitimní sebeobraně. Při obou případech takto realizovaného práva na uplatnění recipročních

opatření k zachování práv (individuální nebo kolektivní sebeobrany) však musí být splněny povinnosti, jež na sebe státy smlouvou o vytvoření organizovaného mezinárodního společenství, tj. Chartou OSN. V ní se v čl. 51 zavázaly, že provedená opatření 1) hned oznámí Radě bezpečnosti a povedou je po dobu 2) dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření podle kapitoly VII Charty OSN nezbytná k udržení či zachování míru a bezpečnosti. Pokud by Rada bezpečnosti svá opatření neučinila pro uplatnění práva veta některým ze stálých členů, pak uplatněná opatření k ochraně práv, sebeobrana skončí až zastavením agrese, tedy ukončením daného ozbrojeného protiprávního chování. Opatření na ochranu svých práv musí být defenzivní (reactive self-defence) pokračovat v akcích sebeobrany po zastavení agrese, by představovala nedovolená ozbrojená protioopatření, ozbrojené represálie, jež jsou pro jednotlivé členy mezinárodního společenství nepřijatelné, též z důvodu neúměrnosti svých účinků.

3.6.5. Preemptivní a preventivní sebeobrana

Právo na sebeobranu má podle čl. 51 Charty každý stát v případech aktuálního, již započatého ozbrojeného útoku (*actual armed attack*), a není-li tato podmínka splněna, výkon práva sebeobrany přípustný není (*převážil restriktivní výklad*). O něco spornější je z pohledu čl. 51 Charty OSN dovolání se tohoto práva v případě bezprostředně hrozícího ozbrojeného útoku. *V této souvislosti je předmětem interpretačních sporů otázka, zda výkon práva sebeobrany je přípustný pouze v případě již započatého ozbrojeného útoku, či ještě nezapočatého ozbrojeného útoku, je-li hrozba bezprostřední - tzv. anticipační sebeobrana (anticipatory self-defence), nebo jeli hrozba ozbrojeného útoku pocíťována jako naléhavá tzv. preemptivní sebeobrana (pre-emptive self-defence).* Rozdíl mezi anticipační sebeobranou a preventivní je následující:

Sebeobrana preventivní – anticipační (*anticipatory self-defence*) je použití síly směřující k odvrácení bezprostřední hrozby (*yet directly threatening*) s cílem předejít přímo hrozícímu a bezprostřednímu nebezpečí ozbrojeného útoku, který vzhledem k okolnostem v přítomnosti nastane. Tato koncepce je tedy založena na existenci protivníkových rozvinutých schopností (armáda stojí na hranicích) a na faktoru jasného a bezprostředního ohrožení (armáda je připravená zaútočit). Touto sebeobranou se stát snaží zabránit protivníkovi bezprostředně podniknout ozbrojený útok, který bezprostředně hrozí a zabránit takto protivníkovi na jeho území napáchat škodlivé důsledky. Klasickým příkladem této sebeobrany je šestidenní válka, kterou v roce 1967 rozpoutal proti Egyptu, Sýrii a Jordánsku. Egypt tenkrát za podpory arabských

zemí při hranicích s Izraelem shromáždil na 1000 tanků a 100.000 bojeschopných mužů a učinil blokaci Tiranského průlivu. Izrael toto jednání prohlásil za válečný akt a zahájil válku preemptivní válku, která skončila jeho velkolepým vítězstvím. Na půdě Rady bezpečnosti argumentoval Izrael, že jednal „v rámci anticipace bezprostředně hrozícího arabského útoku“. (Arend 2003: 95). *Takové preemptivní použití síly lze dle některých názorů považovat za příklad legitimního výkonu práva státu na zajištění vlastního přežití* (Kačerauskis 2005: 95).

Sebeobrana preventivní – preemptivní (*pre-emptive self-defence*) je použití síly směřující k odvrácení vzdálené hrozby (*not yet directly threatening*) s cílem předejít pouze *potencionálnímu a pouze očekávanému ozbrojenému útoku, který by s největší pravděpodobností v budoucnu nastal*. Tato koncepce je tedy založena na existenci protivníkových teprve rozvíjejících se schopnostech (nepřítel si pouze buduje armádu) bez faktoru jasného a bezprostředního ohrožení (budoucí armáda se nenachází na hranicích ani se nechystá zaútočit). Touto sebeobranou se stát snaží zabránit protivníkovi již ve vývoji prostředků, zejména zbraněmi hromadného ničení, kterými by mohl být v budoucnu nikoliv bezprostředně, nýbrž *potencionálně ohrožen*. Klasickým příkladem této sebeobrany je izraelské bombardování jaderného reaktoru v Osiraku v roce 1981 z důvodu, že „by tam vyhořelé palivo mohlo být využito k výrobě atomových bomb“ a tyto bomby později použity proti Izraeli²²).

Pokud jde přímo o *otázku preemptivní sebeobrany (pre-emptive self-defence)*, ta je z pohledu mezinárodního práva *považována za legitimní*. Její legitimita se odvozuje od většinového konsenzu států a od jejího zakotvení v normách *práva obyčejového vycházející z tradičního příkladu Caroline, který je považován za locus classicus práva na preemptivní sebeobranu*²³). V rámci tohoto případu byly posléze stanoveny základní podmínky pro výkon preemptivní sebeobrany, které dokonale formuloval americký ministr zahraničí Daniel Webster (dál „Websterova kritéria“) britskému velvyslanci Henrymu Foxovi a to 1) *princip nezbytnosti, je-li tato sebeobrana bezprostředně naléhavá („necessity of self-defence“)*, 2) *princip bezprostřednosti, neponechávající žádnou možnost volby prostředku („leaving no choice of means“)* a 3) *princip proporcionality, je-li takový útok přiměřený hrozbě*. Princip nezbytnosti měla být v tomto konceptu vykládána tím způsobem, že *je možné přistoupit k aktu sebeobrany státu za použití síly až v případech, kdy možnost dosažení stejného výsledku za použití mírového řešení není možná*. Princip bezprostřednosti měla být v tomto konceptu vykládána tím způsobem, že *je možné přistoupit k aktu sebeobrany státu za použití síly až v případech, kdy je hrozba naléhavá a bezprostřední*. Princip proporcionality měla být v tomto konceptu vykládána tím způsobem, že *je možné přistoupit k aktu*

sebeobranu státu pouze v mezích pouhého snížení a odvrácení hrozby. Lord Ashburton ve své odpovědi souhlasil s navrženými kritérii a vyjádřil nad akcí politování. Webstr omluvu přijal a celá záležitost byla vyřízena.

Po přijetí Charty OSN by se do tohoto obyčejového práva měla přidat jako nová podmínka ještě „*soulad použití preemptivního zásahu s náležitostí a cíli Charty OSN*“, což znamená především respektování zásady zákazu použití síly podle čl. 2 odst. 4 Charty OSN a respektovaných výjimek ze zákazu použití síly podle kapitoly VII. V celkovém shrnutí obyčejového práva a Charty OSN, jest tedy nutno *v rámci každého jednotlivého případu použití síly v preemptivní sebeobraně posuzovat jeho konkrétní okolnosti a soulad těchto okolností s následujícími kritérii, při jejichž splnění je naplněna podmínka nutnosti: 1) povaha a závažnost hrozby; 2) vysoká pravděpodobnost, že tato hrozba bude realizována, nebude-li použita síla; 3) dostupnost a případné vyčerpání všech prostředků nežli je použita síla; a 4) soulad preemptivní akce s ustanoveními a cíli Charty OSN a aplikovatelných mezinárodních smluv (Sofaer 2003: 220).* Důkazní břemeno potom samozřejmě leží na státu jednajícím v sebeobraně, který musí poskytnout přesvědčivé důkazy o splnění všech kritérií. Nemohou v žádném případě stačit pouhé domněnky založené na nepřímých důkazech, byť třeba hodnověrných (Murswiek 2003: 7).

Pokud se jedná o otázku *preventivní sebeobranu (pre-emptive self-defence)*, ta je z pohledu mezinárodního práva považována za nelegitimní a nemá žádnou oporu v normách obyčejového práva. Obzvláště v této souvislosti od přijetí Charty OSN a jejího čl. 2 odst. 4 Charty mnohé státy vícekrát přistoupily k použití ozbrojené síly proti území jiného státu a dovolávaly se přitom výkonu práva této preventivní sebeobranu (pre-emptive self-defence). V praxi se konkrétně jednalo o následující případy: použití ozbrojené síly VB proti policejní stanici v Jemenu (1964), použití ozbrojené síly USA proti Dominikánské republice (1965), použití ozbrojené síly Izraelem, proti jadernému reaktoru v Osmiaku na území Iráku (1981), použití ozbrojené síly Izraelem proti palestinským ozbrojeným skupinám na území Libanonu (1975, 1985), použití ozbrojené síly USA proti teroristickým výcvikovým táborem na území Libye (1986), použití ozbrojené síly USA proti Iráku (2003). Rada bezpečnosti většinou v takovém případě rezoluci odsuzující dané použití síly jako protiprávní nepřijala, často kvůli použití práva veta jednoho ze stálých členů. *Přesto většina států, zastoupená v Radě bezpečnosti, tak ve Valném shromáždění OSN, vyjádřila svůj krajní nesouhlas s touto nebezpečnou extenzivní interpretací čl. 51, která by byla takto zcela derogovala zákaz použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN a označily dané použití síly za protiprávní,*

případnou argesi. Toto pojetí by vedlo k legitimaci jednostranného zákazu použití síly a podlomení základních pilířů Organizace spojených národů, zvýšil by nestabilitu mezinárodního systému kolektivní bezpečnosti a pravděpodobnost válečných konfliktů. Použití síly proti potenciálním hrozbám, jejichž hodnocení by bylo ponechané na uvážení jednotlivých států, je z tohoto pohledu nepřijatelné. Proto byla preventivní sebeobrana (pre-emptive self-defence) jako nelegitimní odsouzena.

3.7. BUSHOVY VÁLKY – VÁLKA V AFGHÁNISTÁNU.

3.7.1. Al-Kajda útočí na USA.

Organizace al-Kajda (angl.al-Qaeda) je mezinárodní islámskou teroristickou organizací, vytvořenou z podmětů dvou duchovních vůdců, saudského miliardáře Usámy bin Ládina a egyptského Ajmana az-Zawáhirího z podmětu jejich hlubokého rozhořčení s dlouhodobou zahraniční politikou USA v oblasti Předního Východu. Přesněji se mělo jednat o americkou podporu všech diktátorských režimů v Alžírsku, Tunisku, Egyptě, Saudské Arábii a všech válečných zločinů páchaných Izraelci na Palestincích. S jejich podporou vytvořili z této organizace mezinárodní teroristickou síť, schopnou zasáhnout kdekoliv a kdykoliv, která zaměřila svůj ozbrojený džihád (svatou válku) proti původci všeho toho ponižování a pokořování islámské ummy v oblasti Předního Východu, proti USA, všem jejich přátelům a přísluhovačům USA. Svůj boj proti USA organizovali od roku od roku 1992 do roku 1996, s podporou diktátora Hasaniho at-Tubářího v Chartúmu (Somálsku) a od roku 1996 do roku 2001 z Kábulu (Afgánistán) s podporou vůdce Talibánu mully Muhammada Umara. S jejich podporou si v afghánských horách vystavěl celou řadu vojenských a výcvikových táborů Al-Kajdy, plných mladých mudžahádínů, vycvičovaných pro zničující ozbrojené útoky proti USA. Vůdce Al-Kajdy Usáma bin Ládin za to talibánskému vůdci Umarovi poskytl důležitou finanční a vojenskou podporu, rozhodnou v dlouhotrvajících občanských bojích o vládu v Afgánistán. Hnutí Talibánu se díky tomu podařilo brzo získat kontrolu nad asi 90% Afgánistán a dne 26. 9. 1996 dobýt hlavní město Kábul. Oficiální vláda označovaná jako Severní aliance a její prezident Burhánuddín Rabbání musela prchnout a podržela si kontrolu na 10 % Afgánistán. Hnutí Talibánu tímto vstoupilo na mezinárodní scénu jakožto subjekt mezinárodního práva s plnou právní subjektivitou odpovědnou celému mezinárodnímu společenství. Přesněji hnutí Talibánu získalo status de-facto vlády bez uznání mezinárodního společenství²⁴). Vláda Talibánu tedy nebyla považována za mezinárodně uznávanou legitimní afghánskou vládu, tuto legitimnost si podržela Severní aliance prezidenta Rabbáního. Vláda

Talibánu si ovšem *jako vláda fakticky ovládající téměř celé území a vykonávající moc nad obyvateli*, vysloužila postavení subjektu mezinárodního práva, odpovědnou za chování svých orgánů a podřízených subjektů. Hnutí Talibánu přitom po celou dobu svého faktického ovládní afghánského území dovolilo působit organizaci Al-Kajdy na jejich území za účelem spáchat teroristické útoky na území jiných států. Právě za toto *protiprávní počínání* byla talibánská vláda veřejně odsouzena Radou bezpečnosti OSN číslo 1267/1999. Tyto rezoluce vydala Rada bezpečnosti OSN po spáchání teroristických útoků, organizovaných Al-Kajdou, proti americkému velvyslanectví v Keni a Tanzánii ze dne 7.8.1997²⁵), v níž zakázala Talibánu nadále poskytovat ochranu Al-Kajdě a vydala jejího vůdce Usámu bin Ládina k potrestání. *Vláda Talibánu tyto požadavky odmítla* a musela za to nést mezinárodní odpovědnost v podobě ekonomických sankcí podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1333/2000. Al-Kajda tedy nadále zůstávala pod ochranou hnutí Talibánu a pod touto ochranou později spáchala největší teroristické útoky v dějinách celého lidstva. Dne 11. 9. 2001 teroristé al-Kajdy unesli čtyři civilní letadla typu Boeing 767 společnosti American Airlines a ve vzduchu navedly dvě letadla do dvou věží světového obchodního centra (WTC) v New Yorku a jedno na budovu Pentagonu ve Washingtonu. Při těchto teroristických útocích bylo zabito na 3000 lidí a způsobilo to škody za 105 miliard dolarů!²⁶).

3.7.2. USA vyhláší válku al-Kajdě a Talibánu.

Dne 7. 10. 2001 USA zahájila vojenskou operaci nazvanou „Trvalá svoboda“ (*Enduring freedom*) v Afghánistánu *v reakci na teroristické útoky z 11. 9. 2001 podniknutými na New York a Washington*. Tato válka byla prezentována jako tažení „proti celosvětovému terorismu“ představující globální síť teroristů Al-Kajdy, jejímu vůdci Usámu bin Ládinovi. Prezident Bush ve svém projevu o zahájení vojenských operací řekl: *"Na základě mých rozkazů zahájila armáda Spojených států útoky proti výcvikovým táborům teroristů organizace Al-Káida a vojenským zařízením režimu Talibanu v Afghánistánu. Tyto pečlivě zacílené akce mají zabránit využívání Afghánistánu jako teroristické operační základny a zaútočit na vojenské kapacity režimu hnutí Taliban..."*²⁷). Operace „Trvalá svoboda“ byla zahájena nejdříve masivními leteckými útoky (od 7. 10. – 19. 10. 2001) a následně byla doprovázena pozemními operacemi (od 19. 10. 2001). Cílem spojeneckých útoků byly zejména výcvikové tábory sítě Al-Kajdy a výcvikové zařízení hnutí Talibánu v provinciích a městech pod kontrolou vládního hnutí Talibánu, podporujících teroristickou síť Al-Kajdu, jako bylo zejména hlavní město Kábul, Kandahár, Kundúr, Dželálábád a rozsáhlé jeskynní komplexy Tora Bora v Afghánistánu. V nich se podle vyjádření

americké administrativy měli nacházet nejvýznamnější představitelé *Al-Kajdy a Talibanu jako byl Usáma bin Ládín, Ajman Zawáhrí a vůdce Talibanu mulla Muhammad Umar*. S pomocí masivního bombardování na cíle a s pomocí pozemního vojska se ve spolupráci s protitalibánskou opozicí, *nazývanou jako Severní aliance*, se s drtivou převahou *podařilo všechny provincie očistit od vládního hnutí Talibanu* a dne 13. 11. 2001 vstoupila vojska Severní aliance do Kábulu. Dne 26. 11. 2001 se přes všechny pokračující boje sešli nejvyšší představitelé Severní aliance v Bonnu v Německu a jednali o budoucím politickém uspořádání Afghánistánu. V Bonnu se sešlo na 1000 kmenových vůdců složených z tamních politických sil a jednalo se o *vytvoření nové přechodné legitimní vlády*, která měla v zemi vládnout do zvolení řádné vlády v nových a svobodných volbách. Tato nová přechodná vláda byla ustanovena dne 22. 12. 2001. *Hnutí Talibanu bylo svrženo a zajato bylo na 3000 příslušníků Al-Kajdy a Talibanu. 15.000 vojáků Talibanu padlo, zemřelo 3500 až 5000 civilistů. Ve vojenských operacích bylo nasazeno asi 7000-8000 Američanů, 4200 Britů, 3900 Němců a asi 15 000 vojáků Severní aliance*²⁸).

3.8. PRÁVNÍ POSOUZENÍ VÁLKY V AFGHÁNISTÁNU.

3.8.1. USA a její právo na sebeobranu vůči Afghánistánu.

Podle výše popsaného tedy Bushova administrativa podnikla svou vojenskou operaci „Trvalá svoboda“ (*Enduring freedom*) v reakci na teroristické útoky na New York a Washington ze dne 11. 9. 2001. USA vyhodnotila tyto útoky jako „*ozbrojené útoky*“ a v reakci na tyto útoky se dovolala svého přirozeného práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN. Podle tohoto článku mají přeci členské státy „*v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření potřebná k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti...*“. USA se tedy dovolávala svého práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN s cílem zabránit a odstrašit teroristy od páchání dalších teroristických útoků na USA. Otázkou tedy pouze zůstává, zdali se takto vykonaná sebeobrana USA podle čl. 51 Charty OSN dá považovat za legitimní podle současného znění čl. 51 Charty OSN. Týká se to zejména předpokladů nutných pro legitimní výkon práva na sebeobranu. V následujícím rozboru se tedy musíme zabírat otázkou,

1) *zdali se dá teroristický útok považovat za ozbrojený útok nutný pro vykonání sebeobrany podle čl. 51 Charty OSN,*

2) *zdali může stát vést sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN proti státu za jednání nestátního subjektu, a*

3) *zdali naplnila sebeobrana podle čl. 51 Charty OSN požadavky nutné pro její legitimitu*

K otázce označenou pod bodem 1) *zdali se dá teroristický útok považovat za ozbrojený útok nutný pro vykonání sebeobrany podle čl. 51 Charty OSN*, souvisí s pojmem ozbrojený útok v mezinárodním právu. Pojem ozbrojený útok v mezinárodním právu je neodmyslitelně spjat s individuální a kolektivní sebeobranou podle čl. 51 Charty OSN. Sebeobrana jakožto jediná výjimka ze zákazu použití síly může být legitimně použita za existence, resp. výskytu ozbrojeného útoku (*accurrence of an armád attack*). V pojetí současného mezinárodního práva se „ozbrojeným útokem“ rozumí protiprávní použití síly, ozbrojené síly za pomoci vojenských prostředků, jednoho státu proti druhému státu, jehož důsledkem budou buď oběti na lidských životech anebo poškození či zničení majetku. Demonstrativní výčet takových „ozbrojených útoků“ byl nedávno stanoven v Definicí agrese rezolucí Valného shromáždění OSN číslo 3314/ XXIX. Podle převažujícího *restriktivního výkladu* (omezujícího výkladu) není každý případ porušení zákazu použití síly stanoveného v čl. 2 odst. 4 Charty OSN, nýbrž pouze tzv. těžší případy použití síly, kdežto tzv. lehčí použití síly ozbrojeným útokem nejsou. Ve vztahu k pojmu „agrese“ definováno v Definicí agrese je podle tohoto názoru pojem ozbrojený útok užší. Totéž potvrdil Mezinárodní soudní dvůr ve svém posudku ve věci Nikaragua. Podle názvu Dvora je nezbytné: *„odlišit nejvážnější formy použití síly (ty zakládající ozbrojený útok) od méně závažných“*. V téže souvislosti Dvůr obecně potvrdil právo napadeného státu na individuální a kolektivní sebeobranu v případě ozbrojeného útoku. Dvůr v takovém případě ponechal zcela na posouzení každého státu, zdali označí jednání druhého státu za „ozbrojený útok“ a přistoupí ke svému oprávnění využít ozbrojené síly v rámci svého práva na sebeobranu, tedy alespoň dokud Rada bezpečnosti OSN neučiní všechna potřebná opatření pro zajištění mezinárodního míru a bezpečnosti. Z výše uvedeného vyplývá, že pokud je stát napaden zvenčí, musí posoudit, zda může jednání protistrany považovat za ozbrojený útok, a tudíž zda může odpovědět vojenskou silou v sebeobraně podle čl. 51 Charty OSN. Posouzení musí být provedeno velmi citlivě zvláště s ohledem na skutečnost, že ne všechna nelegální použití síly je možné považovat za ozbrojený útok. Pokud by proto stát reagoval vojensky pouze na domnělý ozbrojený útok, mohl by být sám označen za agresora a nést všechny

následky vyplývající z mezinárodního práva. Proto použití ozbrojené síly, aby mohlo být považováno za ozbrojený útok, musí být dostatečně závažné (*to be sufficient gravity*) a musí ohrožovat právem chráněné hodnoty a zájem, který napadený stát považuje za zásadní a nepostradatelné pro zachování své vlastní existence a bezpečnosti. Slovy Meyrese Mc-Dougala by se jednalo o takové zájmy a hodnoty, jejichž „zničení či odstranění by podstatně narušilo fungování územně organizované komunity nebo znemožnilo její existenci jako svébytné politické elity“. McDougalova definice nepřímě odkazuje na čl. 2 (4) Charty OSN a zcela nepochybně tak indikuje, že zmíněná práva budou spjatá s územní celistvostí a politickou nezávislostí napadeného státu. *Ozbrojený útok přitom nemusí nutně provést pouze státní subjekt, nýbrž nestátní subjekt v podobě teroristických skupin jako byla Al-Kajda.* Al-Kajda v této souvislosti naplnila všechny požadované podmínky pro označení jejich činnosti za „ozbrojený útok“. První podmínka: *ozbrojený útok musí být dostatečně závažný (to be sufficient gravity)* byla splněna nesmírnými škodami na majetku a zejména životech lidí. *Al-Kajda při teroristických útocích v New Yorku a Washingtonu zabila okolo 2.996 lidí včetně 19 únosců, většinou civilistů z 90 zemí²⁹*). Druhá podmínka: *ozbrojený útok musí ohrožovat právem chráněný zájem a hodnoty* byla rovněž splněna. *Al-Kajda totiž zaútočila na nejdůležitější chráněné zájmy a hodnoty státu, tj. na životy a majetek lidí a to ve velkém rozsahu.* Podle slov generálního tajemníka Kofiho-Annana ze dne 24. 9. 2001 byly teroristické útoky Al-Kajdy: „*teroristickými útoky na celé lidstvo...“...³⁰*) a zasáhl všechno „*co Organizace spojených národů zastává: mír, svobodu, toleranci, lidská práva a ideál jedné společné lidské rodiny. Byl to útok na veškeré naše úsilí vytvořit skutečně mezinárodní společnost založenou na právním řádu³¹*“). Rozsah škod na majetku a životech lidí zcela naplnil požadavek tzv. „těžšího případu použití síly“, jenž zakládá „ozbrojený útok“ a jednu z podmínek pro výkon práva sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN. Problematickou zůstává pouze otázka, zdali ozbrojený útok může založit nestátní organizace jako Al-Kajda. *Podle dosavadního platného restriktivního výkladu může ozbrojený útok založit pouze stát jako subjekt mezinárodního práva.* Al-Kajda přitom není subjekt a nesplňuje tudíž podmínku stanovenou v čl. 51 Charty OSN, že stát má v případě „ozbrojeného útoku *jednoho státu proti druhému státu*“ má právo na sebeobranu. USA možná ve veřejných prohlášeních Al-Kajdu uznala jako subjekt mezinárodního práva, což je v rámci mezinárodního práva *irelevantní*. Přesto všechno v celosvětovou reakci na teroristické útoky z 11. 9. 2001 je pro většinu členů mezinárodního společenství nepředstavitelné, aby bylo pouze z tohoto důvodu vyloučené považovat teroristické útoky za ozbrojené útoky podle čl. 51 Charty OSN. O to spíš je to nemyslitelné, jestliže takový teroristický útok podniknutý dobře ozbrojenou a organizovanou teroristickou organizací, která je schopna působit na mezinárodní

úrovni, může členskému státu způsobit daleko větší škodu a následky, než útok provedený vojenskými jednotkami sousedního státu. Státy by totiž mohly vnímat jako velmi nespravedlivé a jako selhání mezinárodního systému bezpečnosti, že by v případě teroristických skupin, jenž mohou mít pro některé z nich katastrofální důsledky, nemohly použít vojenskou sílu sebeobraně podle čl. 51 Charty OSN. V rámci celosvětového konsenzu se proto většina subjektů mezinárodního práva rozhodla poněkud „rozšířit“ chápání „ozbrojeného útoku“ rovněž na teroristické útoky, přestože nenaplnují požadavky podle čl. 51 Charty OSN. Antonio Cassese, jeden z nejvýznamnějších autorů mezinárodního práva dokonce naznačil, že by teroristické útoky na Spojené státy mohly do budoucna posloužit jako základ pro extenzivní výklad (rozšířený výklad) pojmu ozbrojený útok. *Teroristické útoky se tedy rovněž dají v jednotlivých, konkrétních případech považovat za „ozbrojený útok“ a je na posouzení daného státu, jakým způsobem stát proti danému nebezpečí zasáhne. Tento zásah musí být ovšem v souladu se všemi ustanoveními Charty OSN a s vědomím a souhlasem všech aktérů mezinárodního společenství, tj. jednotlivých států.* V případě teroristických útoků podniknutých Al-Kajdou na New York a Washington 11. 9. 2001 byla USA poskytnuta téměř veškerá podpora a součinnost při jejich úsilí při pronásledování teroristů a posléze svržení režimu Talibánu v Afghánistánu.

K otázce označenou pod bodem 2) *zdali může stát vést sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN proti státu za jednání nestátního subjektu*, souvisí s otázkou, zdali kvůli zvýšené aktivitě teroristických organizací a jejich schopnosti způsobovat značné škody na lidských životech a na majetku členských států, nezbytné pro účely čl. 51 Charty OSN, aby byl ozbrojený útok proveden členským státem a nestačí-li, aby byl ozbrojený útok proveden nestátním aktérem. *Nestátní aktér totiž není podle platného mezinárodního práva subjektem mezinárodního práva* a podle čl. 51 Charty OSN může podniknout výkon práva na sebeobranu pouze stát *jakožto subjekt mezinárodního práva vykoná sebeobranu, je-li napaden od druhého státu jakožto subjektu mezinárodního práva.* V současnosti tedy pořád převládá ryze restriktivní výkladu pojmu „subjekt mezinárodního práva“ omezující se pouze na státy. Toto restriktivní vymezení subjektů mezinárodního práva mnohokrát potvrdil Mezinárodní soudní dvůr („dále jen Dvůr“) ve svých rozsudku Nikaragua z roku 1986 a poradním posudku ve věci „Právní následky výstavby zdi na okupovaném palestinském území“ z roku 2004. Dvůr se v této souvislosti vyjádřil, že čl. 51 Charty OSN uznává přirozené právo na sebeobranu v případě ozbrojeného útoku jednoho státu proti druhému státu. *(Article 51 of the Charter thus recognizes the existence of an inherent right of self-defence in case*

of armád attack by one State against another State). Dvůr se takto ve svém posudku zcela jasně přiklonil k restriktivnímu výkladu pojmu subjekt mezinárodního práva pouze na státní aktéry (*state actors*) a nikoliv na nestátní aktéry (*non-state actors*). Teroristické skupiny tedy byly jakožto nestátní aktéři (*non-state actors*) vyňaty z norem mezinárodního práva týkající se práva sebeobranu a nelze tudíž proti tomuto subjektu využít svého přirozeného práva na sebeobranu.

Předmětem interpretačních sporů je tedy otázka, zda v případech mezinárodního terorismu, v reakci na reakci na teroristický útok, mohou státy jednostranně reagovat použitím ozbrojené síly na území jiného státu, či nikoliv.

Touto problematikou se rovněž zabývala Komise OSN pro mezinárodní právo („dále jen Komise“), která zpracovává návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní jednání z roku 2001. Podle Komise se jednání teroristů, představující jednání soukromých osob jakožto nestátních aktérů (*non-state actors*), může za jistých okolností považovat za jednání samotného státu, pokud taková osoba jedná na základě příkazu státu (*on the instruction of State*) nebo pod jeho kontrolou, či vedením (*under the direction or kontrol of State*), nebo pokud stát jednání této osoby nebo skupiny osob schvaluje (*acknowledges*) a přijímá za vlastní (*adopts as its own*). V souvislosti s problematikou terorismu totiž mezinárodní právo stanoví důležitou povinnost států, vystříkat se jednak organizování (*organizing*) a jednak podněcování (*instigating*) teroristických aktů na území jiného státu, jakož vystříhat se napomáhání (*assisting*) a podílnictví (*participating*) na organizování teroristických aktů, a stejně tak schvalování (*acquiescing*) teroristických aktů na svém území zaměřených ke spáchání teroristických aktů na území jiného státu. Poruší-li stát tuto povinnost, dopouští se porušení mezinárodního práva, jehož důsledkem je vznik mezinárodněprávní odpovědnosti. Tato odpovědnost spočívá zejména v přičitatelnosti jednání teroristů na vrub státu, tj. jedná-li tato teroristická skupina ve shodě se státní mocí, jedná jako *de facto* orgán státu. Státu se přičítá chování všech jeho orgánů. Tento pojem se v mezinárodním právu pro účely odpovědnosti států vykládá extenzivně tj. bez ohledu na horizontální, či vertikální soustavu státní moci, bez ohledu, jedná-li se o moc zákonodárnou, výkonnou, soudní nebo bez ohledu na ústřední orgány, či orgány samosprávných celků, a bez ohledu na jejich postavení v systému státní moci. Státním orgánem v tomto extenzivním pojetí je osoba, jejíž status vyplývá z norem vnitrostátního, orgánů *de-jure* (čl. 4) stejně jako orgány, jejíž status nevyplývá z norem vnitrostátního práva, orgány *de-facto* (čl. 5). Státu se rovněž za chování orgánů, které překročily své pravomoci, nebo jednaly v rozporu svých pravomocí (čl. 7). Státu se takto přičte odpovědnost za teroristické činy, které provedou či zorganizují jeho orgány *de-facto* (teroristi podporovaní vládou) či jeho orgány *de-jure* (agenti tajných služeb³²).

*Samo sebou by takové porušení mezinárodněprávní povinnosti státem podporující terorismus mělo být jednoznačně prokázáno. Musela by tedy být prokázána přímá souvislost (komplicity) s činností teroristů a podporou státní moci, tj. příčinná souvislost „kauzální nexus“ činností vlády a teroristů v jejich protiprávním jednání páchaných proti území cizího státu. Stát, jenž není politicky a ani vojensky schopen, a ač by chtěl zasáhnout proti teroristům operujících na svém území, dle převažujících názorů nepostačuje k přičitatelnosti jednání teroristů takovému státu. Chybí zde totiž souvislost (komplicity) mezi teroristickou skupinou a státní mocí takového státu. Pasivní (omisivní) jednání přičitatelnost státu nezakládá a zakládá ho až jednání (omisivní) aktivní. Tato aktivní podpora se přitom může vyskytovat ve dvojí základní podobě a to a) aktivní podporu přímou od počátku (ex-tunc), nebo b) aktivní podporu následnou (ex-nunc). Ada) podporou od počátku se míní podpora ve všech formách spolupachatelství spočívající v podporování a podněcování takových teroristických aktů proti druhému státu v úmyslu způsobit mu újmu o-d z-a-č-á-t-k-u. Adb) podporou následnou se míní podpora teroristů spočívající v dodatečném schválení teroristických aktů, na nichž se státní moc nepodílela od počátku, nýbrž až n-á-s-l-e-d-n-ě³³). Proto tedy a) *Není-li podpora státu teroristům prokázána*, jednání teroristů je považováno za jednání nestátních aktérů (non-state actors) a nikoliv jiného státu. Proto má tedy stát právo použít sílu proti teroristům na svém vlastním území, kdežto na území jiného státu použít sílu nesmí. V takových případech se tedy postih teroristů musí provést na úrovni multilaterální spolupráce se všemi státy a se řídit příslušnými právními normami, tzv. protiteroristickými smlouvami a b) *Je-li ovšem podpora státu teroristům prokázána*, jednání teroristů je považováno za jednání de-jure státního orgánu státu a na „ozbrojený útok“ není pohlíženo jako útok nikoli nestátních aktérů (non-state actors), nýbrž jako ozbrojený útok provedený státem. V takových případech má stát právo zasáhnout silou proti teroristům na svém území, stejně jako právo jednat silou v sebeobraně na území jiného státu. V takových případech, dosáhl-li útoku teroristů rozsahu „ozbrojeného útoku“ má napadený stát právo využít svého práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN. V rámci operace „Trvalá svoboda“ podniknutou USA proti teroristické síti al-Kajdě v sebeobraně podle čl. 51 Charty OSN, je tedy nutno zkoumat, zda byl takový postup ospravedlnitelný. I když je zřejmé, že dnes může takováto teroristická skupina spáchat útok srovnatelný s útokem státu, přesto ještě není možné jen proto považovat organizaci Al-Kajda za subjekt mezinárodního práva. Pro chybějící území nelze takovou organizaci asimilovat ke státu. Al-Kajda jako taková tedy není považována za subjekt mezinárodního práva. Proto proti ní nelze použít práva sebeobranu, neboť sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN lze použít jen proti státu jakožto subjektu. Do hry však vstupuje již zmíněná přičitatelnost chování bývalému tzv.*

vládnímu hnutí Talibán v Afghánistánu, které poskytovalo na svém území úkryt a ochranu vůdci a členům teroristické organizace Al-Kajda. V této době toto hnutí Talibánu kontrolovalo většinu územní Afghánistánu a přestože většinou států mezinárodního společenství nebylo uznáno za legální vládu této země, podle mezinárodního práva mělo přinejmenším postavení povstaleckého či, které efektivně kontroluje určité území, popř. de facto vlády státu. I když nelze naprosto přesně – vzhledem k nedostatku informací – Talibanu přičíst odpovědnost za přípravu a provedení teroristických útoků, je možné, aby se mu přičetla odpovědnost za podporu teroristům. Hnutí Talibán se takto již tímto jednáním dopustil porušení mezinárodního práva, jenž stanoví důležitou povinnost vystříkat se jednak: a) organizování (organizing), jednak b) podněcování (instigating) teroristický aktů na území jiného státu, jakož jejich c) napomáhání (assisting) a d) podílnictví (participating) na organizování teroristických aktů a stejně tak schvalování (acquiescing) teroristických aktů na svém území zaměřených ke spáchání teroristických aktů na území jiného státu. Hnutí Talibán se v této souvislosti dopustilo přinejmenším porušení povinnosti podle písmena d), tj. schvalování (acquiescing) teroristických aktivit na území státu za účelem spáchání teroristických aktů na území jiného státu. Toto jednání tudíž naplnilo skutkovou podstatu aktivního jednání (omisivního jednání) spočívající v podporování teroristů, které zakládá mezinárodní odpovědnost. Tato odpovědnost spočívá zejména v přičitatelnosti jednání teroristů na vrub státu, tj. jedná-li tato teroristická skupina ve shodě se státní mocí, jedná jako de facto orgán státu. Al-Kajda tudíž vystupovala jako de-facto orgán státu a jednání Al-Kajdy se stalo přičitatelné hnutí Talibánu v Afghánistánu. Hnutí Talibánu přitom poskytlo tuto aktivní podporu teroristům síti A-Kajdy hned dvakrát a to a) podporu od počátku (ex-tunc), a zároveň b) podporu následnou (ex-nunc). Poprvé, když poskytlo úkryt a útočiště síti Al-Kajdy na svém území s úmyslem spáchat teroristické akty na území jiného státu (aktivní podpora ex-tunc), čímž poskytla naplánovat a provést útoky al-Kajdy z 11. 9. 2001, a podruhé, když po útocích z 11. 9. 2001 odmítlo zakročit proti Al-Kajdy a vydat Usámu Bin-Ládina (aktivní podpora ex-tunc). Pokud by tuto odpovědnost nešlo dovodit již podle obecného mezinárodního práva, je zde zřejmá odpovědnost za porušení závazků vyplývajících z několika rezolucí RB OSN. Platí to přinejmenším od rezolucí 1267 (1999) a 1333 (2000), kdy RB OSN po dřívějších teroristických útocích proti americkým cílům (před 11. 9. 2001) vyzvala Taliban, aby přestal poskytovat útočiště teroristům a vydal Usámu bin Ládina k trestnímu stíhání. Talibán podle stanoviska RB OSN tuto povinnost nesplnil. Někteří znalci mezinárodního práva jako A. Zimmermann či G. Capaldo spatřují takovém konstataci „o nesplnění povinnosti“ Rady bezpečnosti OSN jedinou možnost, jak překonat, kdy není možné z objektivních důvodů prokázat zjevnou

souvislost mezi státem a teroristickou skupinou a kdy je třeba tuto absenci překonat. Zimmermann označuje tento přístup výrazem *special norm of attribution*. Považuje tedy text rezoluce, resp. povinnost v ní stanovené za *lex specialis*, na základě kterého je možné přičíst jednání nestátních akterů z důvodů porušení povinnosti, kterou mu již dříve uložila Rada bezpečnosti OSN. Nejedná se v tomto případě o „standartní“ nečinnost či neochotu státu zasáhnout proti teroristům. V těchto případech, kdy byl nečinný stát výslovně vyzván Radou bezpečnosti OSN k podniknutí účinných opatření vůči operujícím teroristickým skupinám na svém území, se jedná o formu jakési „kvalifikované nečinnosti“ (*qualified inaction*). Ta opravňuje bezprostředně napadené či ohrožené státy k použití síly v sebeobraně podle čl. 51 Charty OSN.

3.8.2. Postoj OSN vůči operacím USA v Afghánistánu.

V bezprostřední reakci na teroristické útoky na USA ze dne 11. 9. 2001 Rada bezpečnosti přijala rezoluci číslo 1368/ 2001 ze dne 12. 9. 2001, v jejíž preambuli obecně konstatovala, že *uznává přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu v souladu s Chartou OSN*, a v operativní části označila teroristické útoky ze dne 11. 9. 2001, stejně jako jakýkoliv akt mezinárodního terorismu, za hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti a vyjádřila svoje odhodlání a připravenost proti této hrozbě bojovat všemi prostředky v souladu s Chartou OSN a odsuzuje Talibán za to, že dovolil, aby Afganistán byl využíván jako základna pro vývoz terorismu sítí Al-Kajda a jinými teroristickými skupinami, a za to, že poskytl útočiště Usamu bin Ladinovi, Al-Kajdě a jiným s nimi spojeným, a v této souvislosti podpořila úsilí afgánského lidu o nahrazení režimu Tálibánu. V této souvislosti Rada vyzvala všechny členy OSN k podpoře úsilí o zajištění bezpečnosti oblastí Afghánistánu, které již nejsou pod kontrolou Talibánu, a zvláště k ochraně civilního obyvatelstva. RB OSN tedy tím, že označila terorismus za hrozbu mezinárodního míru a bezpečnosti podřadila tímto tuto hrozbu do působnosti svého rozhodování a podřídila to kapitolou VII Charty. RB OSN využila čl. 39 Charty OSN, který stanoví, že *„Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle čl. 41 a 42, aby byl udržen nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost“*. Rada bezpečnosti tudíž využila svého práva „volného uvážení“ pro zhodnocení všech druhů jednání, které může označit za „ohrožení míru“ a vztáhla na ně donucovací opatření podle kapitoly VII, tj. opatření bez použití síly nebo s použitím síly. RB tedy v rezoluci výslovně nezmocnila koaliční státy k použití ozbrojené síly proti Talibánu, na druhou stranu uznala její právo na sebeobranu podle čl. 51 Charty. Navíc

k výkonu práva sebeobranu není třeba, aby RB OSN příslušný útok nejdříve kvalifikovala jako ozbrojený útok ve smyslu čl. 51. Charty OSN. *Tím se otevřela cesta k legitimaci vojenské operace USA a jejich spojenců proti Talibánu a organizaci Al-Kajda na území Afghánistánu.* RB OSN tedy uznala právo na sebeobranu s poukazem na soulad výkonu tohoto práva s Chartou, tj. všemi podmínkami nutnými při výkonu práva sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN a normami obyčejového práva. V rámci mezinárodního práva obyčejového se následně vyvinuly čtyři základní principy pro legitimní výkon práva na sebeobranu a těmi jsou: 1) *princip nezbytnosti*, 2) *princip bezprostřednosti*, 3) *princip proporcionality* a 4) *princip dočasnosti a subsidiarity*.

Ad1) Princip nezbytnosti operace „Trvalá svoboda“

Princip nezbytnosti měla být v tomto konceptu vykládána tím způsobem, že je možné přistoupit k aktu sebeobranu státu za použití síly až v případech, kdy možnost dosažení stejného výsledku za použití mírového řešení není možná. V případě Afghánistánu se tato podmínka zdá být naplněna z toho pohledu, že po zveřejnění viníků za teroristické útoky na New York a Washington z 11. 9. 2001, odmítl zakročit proti organizaci Al-Kajdě a vydat Usamu bin Ladina. Pár dní po teroristických útocích začala americká diplomacie vyvíjet tlak na talibánskou vládu na vydání Usámu bin-Ládin jakožto hlavního podezřelého teroristických útoků. *"S každou hodinu, s každým dnem je stále jasnější, že hlavním podezřelým je síť Al-Káida a že všechny cesty vedou k vůdci této organizace Usámovi bin Ládínovi,"* řekl Powell³⁴). USA dalo Talibánu ultimátum, že pokud ho do tří dnů od vznesení výzvy nevydá, bude muset nést následky. Stejně stanovisko zaujala drtivá většina mezinárodního společenství a sama Rada bezpečnosti OSN, která vyzvala Taliban o jeho bezpodmínečné vydání a varovala hnutí Talibanu, že mu hrozí vážné nebezpečí, nevydá-li Usámu bin Ládina. *"Je to pro Taliban velmi důležitý okamžik a myslím, že si musí být jasně vědomi nebezpečí, jemuž budou čelit, když nesplní požadavky mezinárodního společenství,"* řekl vyslanec OSN pro Afghánistán Francesc Vendrell³⁵). Talibán přes všechny prosby a hrozby celého mezinárodního společenství nedbal a všechna obvinění vznesená odmítl pro „nedostatek důkazů“ o bin Ládínově odpovědnosti za atentát na USA. Talibán tedy zcela rezolutně odmítl vydat Usámu bin Ládina a zakročit proti aktivitám teroristů Al-Kajda. Na ultimátum nadto pohrozil vyhlášením džihádu proti USA, pokud USA zaútočí na Afghánistán. Podle místopředsedy rady ministrů mully Muhammada Hasana Achunda je nepravděpodobné, že by teroristické útoky proti Světovému obchodnímu středisku v New Yorku a ministerstvu obrany ve Washingtonu byly spáchány Talibanem či Usámou bin Ládínem. *"Avšak USA a všichni imperialisté ve světě, židé a křesťané a jejich stoupenci hodlají pod touto záminkou zničit islámský řád, který byl*

nastolen za cenu naší krve," řekl Achund³⁶). Talibán nadto uzavřel svůj vzdušná prostor a rozmístil 25. 000 vojáků podél hranic, včetně těžké vojenské techniky a raket ruské výroby SCUD, které mohou nést konvenční, jaderné, chemické a biologické zbraně. Talibán tímto počínáním dal zcela jasně najevo svou neochotu vydat Usámu bin Ládina a přes výzvy a hrozby celého mezinárodního společenství odmítl spolupracovat a počínal si ve svém protiprávním jednání, spočívající v ukrývání a podporování teroristů, kteří mohli nadále ohrožovat mezinárodní mír a bezpečnost. Řešení mírovou cestou pro postoj Talibánu nebylo možné a proti jejich protiprávnímu počínání bylo tedy potřeba zasáhnout ozbrojenou silou.

Ad2) Princip bezprostřednosti operace „Trvalá svoboda“

Princip bezprostřednosti měla být v tomto konceptu vykládána tím způsobem, že je možné přistoupit k aktu sebeobrany státu za použití síly až v případech, kdy je hrozba naléhavá a bezprostřední. Princip bezprostřednosti je náležitostí výkonu práva sebeobrany, která není stanovena v čl. 51 Charty OSN, nýbrž je uznávána v mezinárodním právu obyčejovém. V souladu s principem bezprostřednosti je třeba, aby výkon práva sebeobrany následoval okamžitě po napadení ozbrojeným útokem. Není-li splněna tato podmínka, může být tvrzený výkon práva sebeobrany označen za ozbrojené represálie. Totéž svým způsobem platí pro operaci „Trvalá svoboda“ v Afghánistánu. K útokům na New York a Washington došlo 11. 9. 2001 a USA zaútočila na území Afghánistánu a Al-Kajdu až 7. 11. 2001. Toto časové rozpětí se tedy nedá podle obyčejového práva označit za „bezprostřední“. Nicméně obecně se uznává, že napadenému státu je třeba ponechat čas k přípravě sebeobrany jako například v případech pozemní vzdálenosti. V případě Afghánistánu to platí o to spíš a o to spíš vzhledem k jeho naprosté výjimečnosti nové bezpečnostní hrozby, kterou představovala globální síť Al-Kajdy.

Ad3) Princip proporcionality operace „Trvalá svoboda“.

Princip proporcionality měla být v tomto konceptu vykládána tím způsobem, že je možné přistoupit k aktu sebeobrany státu pouze v mezích pouhého snížení a odvrácení hrozby. V případě Afghánistánu se tato podmínka nezdá být naplněna z toho pohledu, že sebeobrana podle čl. 51 měla být vedena pouze proti cílům Al-Kajdě a nikoliv proti celému hnutí Talibánu. Totéž dříve prezentovala vláda USA, která ještě 21.9.2001 zdůrazňovala skrz mluvčího Bílého domu Ariho Fleischera, že „tažení proti terorismu nejde Spojeným státům o svržení talibánské vlády v Afghánistánu“³⁷). Sebeobrana by měla podle současného mezinárodního práva být zaměřena na

vojenské cíle hnutí Al-Kajdy, tj. na výcvikové tábory a skrýše teroristů jako tomu bylo již v roce 1998. V roce 1998 totiž Al-Kajda zosnovala proti USA sérii sebevražedných atentátů, zejména proti velvyslanectvím Spojených států v keňském Nairobi a tanzanském Dáresalámu, při nichž zahynulo přes 220 lidí včetně 12 Američanů. USA na to reagovala s odkazem na právo sebeobranu podle čl. 51 tak, že začala bombardovat za pomoci raket typu Tomahawk „podezřelé cíle“ Al-Kajdy v Súdánu a Afghánistánu, kde měli příslušníci teroristické skupiny vyrábět chemické zbraně a kde se nacházely výcvikové tábory teroristů Al-Kajdy³⁸). Podle současného mezinárodního práva by tedy USA měla v rámci své operace „Trvalá svoboda“ měla být opět vedena přiměřenými prostředky na „pouhé“ cíle teroristů, tj. na výcvikové tábory teroristů a za pomoci speciálních pozemních vojenských jednotek pokusit se v úkrytech vyhledat a zajmout nebezpečné teroristy zajmout, nebo zabít, anebo odvést před soud za všechny spáchané zločiny. Tato akce by teda v rámci „přiměřenosti“ měla být vedena spíše pozemními jednotkami s podporou letectva, a nikoliv být zaměřena na plošné a rozsáhlé bombardování celého Afghánistánu. Stejně se k této problematice vyjádřilo 1000 vůdců afghánských kmenů, kteří se před operací „Trvalá svoboda“ v říjnu 2001 sešlo v Pákistánu. Všichni byli pod ochranou Spojených států. Neshodli se na celé řadě věcí, ale v odporu proti bombardování byli zajedno³⁹). Nejenže byli všichni všeobecně proti, ale prohlásili dokonce, že bombardování poškodilo jejich snahy svrhnout Talibán zevnitř. Na místo toho byla zahájena masivní vojenská operace, kdy na území Afghánistánu ovládla vzdušný prostor vojenská letadla, země byla zahrnuta bombami, pozemní americké jednotky zaplnili celou zemi a všechno skončilo svržením talibánského režimu a nastolení nové vlády v čele s prozatímním předsedou vlády Hamída Karzáiho. (Nastoupil do funkce 22. 12. 2001). Princip proporcionality tedy podle současného mezinárodního práva měla spočívat především v eliminaci nebezpečí činnosti Al-Kajdy proti možným útokům proti celému mezinárodnímu společenství a nikoliv přímo svržení talibánského režimu, toto mělo být ponecháno v rukách afghánského lidu a afghánské opozice, která chtěla využít spojení Talibánu s Al-Kajdou na jejich definitivní svržení a zničení. Totéž potvrdil velmi uznávaný afghánský disident Abdulláh Haqa, žijící v Pákistánu, který prohlásil, že takový masivní vojenský zásah USA v Afghánistánu poškodí jejich snahy o svržení Talibánu, které by mohli úspěšně provést sami. A pak ještě dodal, že Američané to všechno dělají jenom proto, aby mohli demonstrovat sílu. Vůbec se nestarají o to, co se stane s Afghánci nebo Afghánistánem⁴⁰). S tím rovněž souvisí princip dočasnosti výkonu práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN, která zakládá povinnost vykonávat sebeobranu *pouze* po nezbytně nutnou dobu, dokud Rada bezpečnosti neučiní všechna potřebná opatření potřebná pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti tj. v případech

nutnosti při dalších porušeních použít donucovací opatření s použitím a bez použití ozbrojené síly podle kapitoly VII. Charty OSN. Tato sebeobrana by tedy měla být vykonávána po dobu nezbytně nutnou a měla by mít pouze defenzivní charakter, tj. měla by být vedena k odražení a *pouhé* eliminaci agresora. *V případě Afghánistánu tato podmínka nebyla splněna*, protože vojenská akce trvala příliš dlouho. Byla zahájena 7. 10. 2001 a ukončena byla až 1. 5. 2003.

Konečný závěr: V rámci výše popsaného je tedy více než zřejmé, že *sebeobrana vykonaná USA na území Afghánistánu* podle čl. 51 Charty OSN, jednoznačně *nesplňuje kritéria požadovaná pro výkon sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN*. Proto zásah USA v Afghánistánu vyvolává celou řadu pochybností, zdali se jedná o legitimní zásah s ohledem na to, zdali se v rámci čl. 51 Charty OSN dá a) opravdu považovat útok teroristů za „ozbrojený útok“ podle čl. 51 Charty OSN, b) zdali se opravdu dá jednání teroristů přičítat státu a c) zdali byla opravdu všechna opatření podniknutá USA proti Afghánistánu byla *nezbytná a přiměřená* podle obyčejového práva. *Minimálně nezbytnost a přiměřenost výkonu práva na sebeobranu podle písmena c) nebyla dodržena*. Proto všechno, zejména pro nedodržení platných pravidel nutných pro výkon práva sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN, se nedá zásah USA v Afghánistánu považovat za legitimní z pohledu mezinárodního práva, nýbrž dá považovat za legitimní z pohledu všeobecného schválení takovýchto akcí aktéry mezinárodního společenství, tj. státy jakožto subjektů a tvůrců mezinárodního práva a RB OSN. Legitimita vojenského zásahu v Afghánistánu lze tedy spatřovat v následujících bodech 1) RB OSN uznala ve své rezoluci číslo 1368/ 2001 ze dne 12.9.2001 právo USA na sebeobranu podle a) v souladu s čl. 51 Charty OSN, 2) RB OSN ani v jednom jediném případě neprojevila nesouhlas, či odpor proti akcím USA proti Afghánistánu a 3) naprostá většina mezinárodního společenství jednání USA proti Afghánistánu schválila a podpořila⁴¹). Aktivity Al-Kajdy a hnutí Talibánu byly totiž dlouhodobě namířeny proti mnoha členům mezinárodního společenství a proto se v rámci celého nebezpečí, které představovala teroristická síť Al-Kajda, vynořila potřeba všech aktérů mezinárodního společenství zničit tento režim a síť teroristů v rámci zajištění mezinárodního míru a bezpečnosti, bez ohledu na to, zdali výkon práva sebeobranu USA byl v souladu nebo rozporu s mezinárodním právem. Mnoho odborných teoretiků a akademiků současného mezinárodního práva vyjádřili dokonce názor, že hrozba nového mezinárodního terorismu poukázala na naprosto nedostačující normy mezinárodního práva a nutnost přehodnocení těchto norem současného mezinárodního práva. Zásah USA v Afghánistánu a jejich schválení většinou mezinárodního společenství bez ohledu na legitimitu jejich sebeobranu podle

čl. 51 Charty OSN vnímají jako potvrzení svých tvrzení. V téže souvislosti ovšem nelze vykládat nedodržení všech povinných kritérií pro výkon práva sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN a všeobecného schválení jejich nedodržení za „prolomení“ chápání platných pravidel současného mezinárodního práva. Tyto platné mezinárodní normy musejí být zachována a dodržována a měněna by měla být pouze v souladu se zásadami Charty OSN v rámci dlouhodobějšího vývoje a naléhavých potřeb celého mezinárodního společenství. V případě zásahu USA v Afghánistánu jest tedy nutno nahlížet na jejich výkon práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty jako na legitimní s tím, že tento zásah byl schválen a potvrzen celým mezinárodním společenstvím a zejména RB OSN. Tím, že RB OSN nejprve uznala právo USA na sebeobranu a posléze schválila výsledky vzešlé z leteckých útoků a pozemních akcí Severního společenství, jest nutno za stávajícího faktického a právního stavu vycházet pouze z presumpce legality postojů RB OSN a považovat zásah USA v Afghánistánu za legitimní výkon sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN pouze a pouze v tomto případě.

3.9. BUSHOVY VÁLKY – VÁLKA V IRÁKU.

3.9.1. Saddám Husajn jako nepřítel USA.

Dne 20. 9. 2002 zveřejnila Bushova administrativa Národní bezpečnostní strategii (*The National Security Strategy 2002*), v níž představila novou vizi boje proti mezinárodnímu terorismu. Pouze pro připomenutí: Dle Národní bezpečnostní strategie došlo v souvislosti s rozmachem mezinárodního terorismu k zásadním přeměnám v oblasti mezinárodních vztahů, v jejichž důsledku je svět nebezpečnější, než býval v dřívějších dobách. NSS přitom poukazuje na tři nejnaléhavější hrozby „současného světa“, z níž první je terorismus, druhou jsou darebácké státy a třetí zbraně hromadného ničení. USA by proto neměly váhat použít svou vojenskou sílu k preemptivním, tedy předstihujícím úderům, zasazovaným v zájmu bezpečnosti USA a spojencům USA. *Koncept preemptivních vojenských zásahů má představovat nový přístup k bezpečnostním hrozbám světa.* Dosavadní koncepce odstrašení (detergence) a zadržování (containment) se pro změnu hrozeb jeví jako bezúčelná. Tyto hrozby vyžadují změnu myšlení, protože teroristy není možné odstrašit a proliferaci zbraní hromadného ničení od darebáckých režimů do rukou teroristů není možné zadržet. Nové bezpečnostní myšlení by mělo být založeno na aktivním boji proti všem hrozbám ještě dříve, než se stačí plně rozvinout, tj. podniknout preemptivní (předstihující akce), jestliže to bude potřeno bránit americkou svobodu a životy. Podle NSS si tedy USA vyhrazují *v souladu s mezinárodním právem* právo zasáhnout proti zemi, která vyvíjí

zbraně hromadného ničení a kde existuje riziko, že by je mohla použít, případně předat do rukou teroristů, kteří jí využijí proti lidu Spojených států amerických. USA si v době možného šíření nukleárních zbraní zkrátka nemohou dovolit čekat, až teroristé podporovaní darebáckými režimy zaútočí, nýbrž je třeba jejich možnému útoku předejít preventivní akcí. Vláda USA si proto vymíňuje právo na preventivní akci proti zemi, která je označena za zemi nebezpečnou národu americkému a ohrožuje bezpečnost celého mezinárodního společenství. Do seznamu takto nebezpečných zemí byla posléze zařazena trojice zemí, označovaná jako „Osa zla“ (*Axis of evil*), představující státy Iráku, Iránu a Severní Koreu. Přesto všechno *největší hrozbou pro bezpečnost USA měl dle Bushových vyjádření představovat irácký prezident Saddám Husajn*, který měl přímo spolupracovat s teroristickou sítí al-Kajdu a podílet se na teroristických útocích v New Yorku a Washingtonu ze dne 11. 9. 2001. Bushova administrativa se tedy proti režimu Saddáma Husajna pokoušela vystoupit se stejnou právní *konstrukcí přičitatelnosti jednání státu za jednání nestátního subjektu*, s jakou vystoupila proti režimu Talibánu v souvislosti s její podporou al-Kajdě. V rámci této přičitatelnosti, kterou se snažila vztáhnout rovněž na vládu Saddáma Husajna, se posléze dožadovala svého práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN, která podle výkladu Bushových spolupracovníků může být vykonána preemptivně, tj. *jako sebeobrana preemptivní*, a to naprosto v souladu s Chartou OSN.

3.9.2. Saddám Husajn podporuje Al-Kajdu

V souladu s americkou *Národní bezpečnostní strategií USA 2002 (The National Security Strategy z roku 2002) ze dne 20. 9. 2002* měl tedy boj proti mezinárodnímu terorismu v pojetí USA probíhat formou preventivních zásahů zaměřených proti *každému darebáckému státu, jenž by mohl a chtěl opatřit teroristy zbraněmi hromadného ničení*, které by mohli teroristé použít proti USA. První takovou „darebáckou zemí“ měla být Irácká republika prezidenta Saddáma Husajna pro jeho dlouhodobou podporu mezinárodního terorismu, zejména podporu palestinských sebevražedných atentátníků v jejich „hrdinských činech“ namířených proti Izraeli. Jako důkaz měla figurovat sama prohlášení Saddáma Husajna, který často vzdával čest palestinským sebevražedným atentátníkům a často vyzýval arabský svět k boji proti Izraeli. Jeho podpora terorismu se nadto neměla omezovat pouze na slovní podporu, nýbrž na jejich financování. Husajnova vláda tak měla dle *australského listu Sydney Morning Herald* měla přímo Husajnova vláda z Bagdádu od začátku současného palestinského povstání (intrády) z roku 2000 až 2002 vyplatit rodinám sebevražedných

atentátníků přes 10.000.000 dolarů⁴²). Cílem těchto finančních darů bylo povzbudit další sebevražedné atentátních v boji proti Izraeli. Díky tomu si intráda vyžádala přes 2.000 životů, z toho 1540 na straně Palestinců. Spolu s tím se měl Saddám Husajn dopustit sponzorování teroristů samotné organizace Al-Kajdy a měl být zapleten do útoků z 11. 9. 2001. Washington poukazoval zejména na informaci, že jeden z aktérů zářijových teroristických útoků v USA, Muhammad Atta, jednal krátce před atentátem s iráckým diplomatem na ambasádě v Praze. Saddám Husajn měl nadto poskytovat ochranu a podporu uprchlým členům Al-Kajdy, a to zejména dvěma známým teroristům *abú Nidalovi a abú Abbásovi*, kteří měli po svržení Talibánu v Afghánistánu najít útočiště v Iráku (stejně jako dalších 24 teroristů al-Kajdy). Později toto „spojenectví“ Saddáma Husajna a al-Kajdy pokoušeli vyvodit z nahrávky samotného Usámy bin Ládina, který odvysílala televize *Al-Džazíra* krátce před válkou v Iráku (15. 2. 2003). V ní Usáma Bin Ládín vyzval všechny muslimy k podpoře Iráku proti blížící se agresi USA proti Iráku. Americký ministr zahraničí na to prohlásil, že si přečetl přepis toho, co "bin Ládín či ten, o kterém věříme, že je bin Ládín" řekne v katarské televizi, kde "opět mluví k lidu Iráku, hovoří o jejich boji a jaké je jeho partnerství s Irákem". *„Toto propojení mezi teroristy a státy, které vyvíjejí zbraně hromadného ničení, nesmí již nadále být opomíjeno a ignorováno,“* prohlásil Colin Powell⁴³). V této souvislosti se měl Saddám Husajn pokoušet tajně vyrábět chemické a biologické zbraně, spolu se zbraněmi hromadného ničení, které hodlá použít proti lidu USA. Dle vyjádření nejvyšších amerických představitelů existuje nebezpečí, že režim Saddáma Husajna, spolupracujícího s teroristy, dá tyto zbraně hromadného ničení k dispozici teroristům, kteří je vzápětí použijí proti USA. Ve zprávě o stavu Unie to vyslovil přímo prezident Bush, který se takto pokoušel ospravedlnit vojenský zásah proti Iráku. *„Představte si oněch devatenáct únosců (z 11. září 2001), tentokrát vyzbrojených Saddámem Husajnem. Stačila by jediná ampule, kanistr či bedna svržená na naši zem a zažili bychom hrůzu, jakou jsme ještě nepoznali,“* řekl Bush⁴⁴). Bushova administrativa začala proto vyvíjet tlak na mezinárodní společenství, aby se okamžitě zbrojení inspektoři OSN vrátili do Iráku, odkud odešli roku 1998, a zahájili rozsáhlou činnost ke zjištění skutkového stavu věci.

3.9.3 Saddám Husajn vyvíjí ZHN proti USA.

Vyjma podporování a financování teroristů se měl režim Saddám Husajna dopouštět ještě daleko horšího porušování mezinárodního práva a to zejména výroby zakázaných biologických a chemických zbraní a zbraní hromadného ničení. S těmito obviněními vystoupil již náměstek amerického ministra zahraničí Richard Amitage

v Bruselu s velvyslanci členských zemí NATO (27. 3. 2002) za účelem debaty o Iráku a o snahách Husajnova režimu vyvíjet zbraně hromadného ničení. Saddám Husajn měl dle „podložených“ zpráv tajných služeb podporovat organizaci teroristů, kteří již plánují ozbrojenou akci proti USA. Bushova administrativa začala vyvíjet neobyčejnou snahu o přesvědčení americké veřejnosti o nebezpečnosti Iráku. Irák dle vyjádření tajných služeb představuje pro zemi nebezpečí, protože se pokouší podle ověřených podkladů tajných služeb vyvíjet zařízení na vývoj a výzkum zbraní hromadného ničení a jaderných zbraní. Bushova administrativa se dovolávala svědectví „osvědčených„ mužů dřív spojených s režimem Saddáma Husajna. V Kongresu USA to měl dosvědčit přímo Dr. Chadira Hamza označující se za „Saddámová výrobce bomb“. Dle jeho slov se režim Saddáma Husajna pokouší získat uran z afrických zemí a již disponuje deseti tunami obohaceného uranu na výrobu jaderných zbraní. Obviňoval zemi z rozsáhlého zatajování jaderných programů v nejrůznějších střediscích a poskytl celou řadu informací o dodavatelích, výrobcích, úřadech a chronologických podrobnostech týkajících se údajných prací ve zmíněných dvou zařízeních⁴⁵). Na Hanzova obvinění posléze reagovali viceprezident Dick Cheney a Condoleeza Riceová. Irák označili za jadernou hrozbu a v pořadu televize *NBC Meet the press* Cheney proti režimu Saddáma Husajna vnesl obvinění, že Saddám Husajn se pokouší získat zvláštní typy trubic na výrobu centrifug, které potřebuje na výrobu obohaceného uranu a tím pádem výrobu jaderných zbraní. Při svých tvrzeních se dovolávali družicových snímků dokládajících, že v nejrůznějších zařízeních dochází k tajnému vývoji jaderných zbraní. Bushova administrativa si již dokonce opatřila seznam „podezřelých“ objektů a předložila veřejnosti. Do seznamu takto „podezřelých objektů“ náleželi zejména zařízení jako 1) Al-Kindí SE, 2)Salahadin SE, 3)Nasser SE, 4)Al-Amin, 5)Saddám SE, 6)Al-Rafah, 7)Al-Mutasim, 8)Ibn-al-Haytham, 9)Al-Karama SE, 10)Dora, 11)Badr SE, 12)Al-Manoun, 13)Al-Jazirah, 14)Ash Sharqat, 15)Al-Qaím, 16)Ar-Rashidiyah, 17)Al-Furat, 18)Al-Atheer, 19)At-Tarmiyah, 20)Tawaitha. Továrny označené čísla 1-12 se měly podílet na výrobě balistických střel a zařízení označená 13 – 20 na výrobě jaderných zbraní. Všechna tato zařízení v posledních letech prošla rozsáhlou rekonstrukcí a americká vláda to považovala za jasný doklad snah režimu vyvíjet zbraně hromadného ničení. Do veřejného podvědomí se dostala továrna Al-Furát. Al-Furát byla v médiích označována za „jednu z důležitých“ zařízení pro výrobu centrifug – toliko potřebných na výrobu jaderných zbraní. Condoleeza Riccová na veřejnosti začala hovořit o „nebezpečí atomového hříbu“. Všechna obvinění posléze shrnul do své devadesátiminutové zprávy ministr zahraničí Colin Powell před Radou bezpečnosti OSN v New Yorku dne 5. 2. 2003. Svá tvrzení dokládal za pomoci družicových snímků, odposlechů a výslechů. *Celá konstrukce „války proti Iráku“ byla založená na*

následujících obviněních, kdy 1) Irák si měl opatřovat uran z afrických zemí (Nigérie), přičemž 2) Irák měl již vlastnit zhruba na 10 tun obohaceného uranu (U-235), které chce údajně využít na výrobu zbraní hromadného ničení, stejně jako 3) měl vlastnit na 500 tun bojových látek na výrobu chemických zbraní a 8.500 litrů látek na výrobu biologických zbraní (antrax) a 4) se Irák pokouší získat potřebnou technologii na výrobu jaderných zbraní. Těmito technologiemi mělo být zejména zvláštních typů trubic potřebných k výrobě centrifug, který měl sloužit na výrobu obohaceného uranu, stejně jako měl potají opatřit rakotové motory pro rakety dlouhého doletu a vybudovat 18 mobilních laboratoří na výrobu zbraní hromadného ničení, která měl nadto dokonale skrýt před inspektory OSN.

3.10. PRÁVNÍ POSOUZENÍ VÁLKY V IRÁKU.

3.10.1. Postoj OSN vůči Iráku.

Přes značnou nepravděpodobnost konstatovaných amerických obvinění, vystoupení amerického viceprezidenta Chenyeho o obnově iráckého jaderného programu vyvolalo ve společnosti velkou odezvu a žádalo si prošetření skutkového stavu. Dne 30. září 2002 začala ve Vídni jednání mezi Irákem, OSN a Mezinárodní agenturou pro jadernou energii o podrobnostech zbrojních inspekcí. Hans Blix, vedoucí inspekční komise OSN, ředitel MAAE Mohammad el Baradea, generální tajemník OSN Kofi Annan a poradce iráckého prezidenta Husajna Amir al-Saadi se 1. října 2002 dohodli na obnovení zbrojních inspekcí *na bázi existujících rezolucí OSN*. USA a VB se přeci s tímto nespokojili a požadovali následující: návrat inspektorů musí provázet nová rezoluce, která má znovu a důrazněji pohrozit Iráku. Výsledkem jednání a postojů členů RB OSN bylo vydání nové rezoluce OSN číslo 1441 o „odzbrojení Iráku“ schválená 8. listopadu. Tato rezoluce byla přijata jednomyslně a vyvolala v řadách zemích údiv pro její přísnost a nekompromisnost, zejména v otázkách provádění rozsáhlých inspekcí v Iráku. V rezoluci číslo 1441 tedy Iráku přikazuje zásadní povinnosti a to 1) do 15. 11. 2002 potvrdit, že rezoluci přijímá a bude jí naplňovat b) vláda poskytne naprostou volnost inspektorům OSN při vedení inspekcí o zbraních hromadného ničení c) do 30 dnů od přijetí rezoluce poskytnou *úplné prohlášení* o všech chemických a biologických zbraních a zbraních hromadného ničení a zbraních jaderných, d) do 45 dnů umožnit inspektorům OSN zahájit inspekce po Iráku a poskytnou veškerou součinnost inspektorům OSN a e) do 60 dnů od zahájení činnosti inspektorů podat zprávu RB OSN. Tato rezoluce tedy iráckou vládu zavazovala

zejména poskytnout ve stanovených lhůtách kompletní a aktuální prohlášení o programu vývoje chemických, biologických zbraní, balistických raket a jejich nosičů jako jsou bezpilotní letouny a letecké rozprašovací systémy. Musí nahlásit všechny chemické a biologické nukleární programy, aniž se vztahují k výrobě zbraní. V této souvislosti musí rovněž poskytnout inspektorům veškerou součinnost při všech inspekcích. Naprostá součinnost měla představovat přístup inspektorů kamkoliv a kdykoliv a hovořit a zpovídat s kamkoliv a kdykoliv bez přítomnosti iráckých představitelů. V případě nedodržení varovala rezoluce před „*vážnými důsledky*“, pokud nesplní nové a přísnější podmínky odzbrojovací inspekce. „*Vážnými důsledky*“ se mělo rozumět „válka“, pokud se dopustí jejího „zjevného porušení“. Toto „zjevné porušení“ měla posoudit pouze a jen Rada Bezpečnosti OSN, která by mohla na základě svěřených pravomocí *podle kapitoly VII čl. 42 Charty OSN zmocnit členské státy k použití ozbrojené síly proti Iráku*. Irák posléze rezoluci přijal a to bez výhrad. „*Má země schválila rezoluci, aby se vyhnula útoku vedenému USA,*“ potvrdil Muhammad Dúrí⁴⁶), irácký velvyslanec při OSN, který rozhodnutí doručil do kanceláře generálního tajemníka Kofi Annana.

Plnění povinností vyplývajících z rezoluce OSN

V rámci rezoluce číslo 1441/2002 se tedy Iráku ukládala celá řada důležitých povinností. Tyto povinnosti se tedy dají shrnout do čtyř základních bodů a to, že: 1) irácká vláda poskytne naprostou volnost inspektorům OSN při vedení inspekcí o zbraních hromadného ničení; 2) irácká vláda do 30 dnů od přijetí rezoluce poskytnou úplné prohlášení o všech chemických a biologických zbraních a zbraních hromadného ničení a zbraních jaderných; a 3) irácká vláda do 45 dnů umožnit inspektorům OSN zahájit inspekce po Iráku a poskytnou veškerou součinnost inspektorům OSN a 4) do 60 dnů od zahájení činnosti inspektorů podat zprávu RB OSN.

Ad1) Irák do 30 dnů od přijetí rezoluce poskytnou *úplné prohlášení* o všech chemických a biologických zbraních a zbraních hromadného ničení a zbraních jaderných.

Tato povinnost dána rezolucí měla zejména *zjistit skutkový stav* o programu vývoje chemických, biologických zbraní, balistických raket a jejich nosičů jako jsou bezpilotní letouny a letecké rozprašovací systémy. Tyto informace si posléze měly být ověřeny provádějícími inspekcemi OSN v Iráku. Irák tyto dokumenty předal ve stanovené lhůtě dne 7. 12. 2001, tedy den před vypršením lhůty 8. 12. 2001. Obsah dokumentu čítal asi 11.807 stran, 45 svazků, 6 pořadačů a 12 CD-ROMů. Kopie těchto dokumentů byly posléze z rozhodnutí Rady bezpečnosti předloženy pěti stálým členům Rady

bezpečnosti OSN k prozkoumání. Předseda Rady bezpečnosti se před tím sešel k rozhovoru s šéfem zbrojních inspektorů OSN Hansem Blixem. Šéf zbrojních inspektorů OSN Hans Blix a Muhammad Baradej měli posléze před Radou bezpečnosti podat *předběžnou zprávu* o dokumentaci. V této zprávě musel šéf inspektorů Hans Blix dokumentaci označit za naprosto neúplnou a neobsahují žádnou podstatnou informaci, kterou by již inspektoři nevěděli z předcházejících inspekcí. Naproti tomu dokumentace neobsahovala celou řadu důležitých informací, co se stalo s programem vývoje chemických a biologických zbraní po odchodu inspektorů z Bagdádu v roce 1998. Jednat se mělo zejména o 6000 leteckých bomb s chemickou náloží, 7 řízených střel, 2 raketami Scud-2 a 1, 5 tunami jedovatého plynu VX (140 litrů může zabít 1,500. 000 lidí). *Irák tedy obdržel povinnost doplnit a doložit tyto „neúplné informace“ v co nejkratší dobu.* Irák tyto kompletní dokumenty o svých jaderných a biochemických zbraní doplnil až po nátlaku celého mezinárodního společenství a předal Blixovi a Baradejovi dne 9. 2. 2002. Blix a Baradej si tyto materiály opět prostudovaly a o sporných otázkách jednal s vládními činiteli Iráku. Jednalo se zejména o možnosti přeletů průzkumných letadel U-2 nad Irákem, o rozhovorech s iráckými vědci a nevyjasněných problémech týkajících se chemických a biologických zbraní a raket. *Irák opět po nátlaku ustoupil a učinil požadované ústupky dle mínění inspektorů uspokojivě.* Dle mínění inspektorů dodala irácká vláda všechny požadované dokumenty.

Adb) Irácká vláda do 45 dnů umožnit inspektorům OSN zahájit inspekce po Iráku a poskytnou veškerou součinnost inspektorům OSN.

Na základě této povinnosti, vyplývající z rezoluce číslo 1441/2002, se režim musel podřídit bezpodmínečnému obnovení inspekci OSN v Iráku předčasně skončených v roce 1998. Pro provádění kontrol spojených s odzbrojením země byla povolána *Monitorovací, ověřovací a inspekční komise OSN (UNMOVIC) pod vedením Hanse Blix*e, spadajícího pod přímou kontrolu Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE) sídlící ve Vídni a jejího ředitele Muhammada Baradeje. Irák měl v této souvislosti poskytnout inspektorům OSN *veškerou potřebnou součinnost při všech inspekcích.* Naprostá součinnost měla představovat přístup inspektorů kamkoliv a kdykoliv a zpovídat kohokoliv a kdykoliv bez přítomnosti iráckých představitelů. OSN vypracovala na základě informací vojenských a zpravodajských seznam objektů, které měli inspektoři prověřit. Hledat měli zejména výrobní či sklady zbraní hromadného ničení – chemických, biologických, či jaderných. Podle seznamů měli inspektoři prohledat na 1000 podezřelých míst v Iráku a na inspekcích se mělo podílet

na 70 specialistů, přičemž do konce roku měli inspekce provádět na 100 inspektorů OSN z celkového počtu 270 inspektorů OSN. Cíle inspekcí byly veřejnosti neznámé. Inspekce započaly svou činnost 27. 11. 2001. V rámci prvního dne inspekcí byli inspektoři se součinností iráckých úřadů spokojeni. *"Inspekce začaly dobře. Iráčani musejí plně a vytrvale spolupracovat, aby se předešlo vojenskému konfliktu,"* uvedl generální tajemník Spojených národů Kofi Annan⁴⁷). V rámci těchto inspekcí zahájili inspektoři velmi horlivou činnost za účelem zjištění skutkového stavu věci. V průběhu inspekcí zanedlouho provedli na 550 inspekci a zkontrolovali na 350 podezřelých míst v Iráku. V rámci své činnosti obdrželi na žádost Hanse Blixeho list obsahující na 500 jmen vědců, kteří se v předcházejících letech podíleli na výrobě chemických, biologických, balistických a jaderných zbraní. Tito vědci měli být následně vyslechnuti bez přítomnosti iráckých svědků na Kypru. Bez ohledu na drobnější protesty a výtky ze strany iráckých úřadů a neochotu zcela spolupracovat s inspektory, si šéf UNMOVIC Hans Blix a ředitel MAAE Muhammad Baradej *pochvalovali dobrou spolupráci Iráku.* Inspektoři začali navštěvovat „podezřelá místa“ označovaná americkou a britskou vládou a prováděli rozhovory s iráckými badateli disponujícími potřebnými informacemi. Při provádění inspekci se neustále spoléhali na informace poskytnuté zpravodajskými službami, zejména americkými a britskými, že kdesi uvnitř země se nachází „doutnající rozbuška“ čekající na odhalení. Tyto zpravodajské informace si vedoucí inspekčních týmů přímo vyžádali. Colin Powell v této souvislosti řekl listu *The Washington Post*, že *"v posledních několika dnech"* začali dodávat inspektorům *"významné zpravodajské údaje"*, které jim umožní dělat jejich práci *"agresivněji a důkladněji"*⁴⁸). Takovou „doutnající rozbuška“ mohlo být skladiště chemických a biologických zbraní, či závod na výrobu jaderných zbraní, skladiště jaderného paliva pro rakety nebo arzenál řízených střel s doletem přesahujícím 150 kilometrů. Inspektoři mezitím konali své inspekce v nejrůznějších jaderných zařízeních a prováděli tzv. jaderné otisky prstů. Ty odhalí známky současných, či minulých aktivit na místech, kde se pracuje s jadernými materiály. Vzorky prachu odebrané v daném prostředí potvrdí, zda v lokalitě skutečně docházelo k nahlášené, či nenahlášené činnosti. *Všechny inspekce proběhly bez oznámení a přístup byl poskytnut neomezeně,* konaly se v průmyslových objektech, skladištích munice, výzkumných centrech, univerzitách, prezidentských palácích, mobilních laboratořích, soukromých domech, zařízeních na výrobu raket, vojenských táborech a zemědělských zařízeních. V rámci činnosti inspektorů v rozmezí zhruba dvou a půl měsíců inspektoři zkontrolovali na 2000 kilometrů Iráku a provedli na 550 inspekci na 350 místech, zkontrolovali na 300 objektů, odebrali na 200 chemických vzorců a 100 biologických vzorků a tyto vzorky analyzovaly v laboratořích UNMOVIC v Bagdádu. *Inspektoři přesto všechno v rámci této monitorovací činnosti zbraně*

hromadného ničení neobjevili a v mnoha ohledech museli inspektoři informace amerických služeb zpochybnit pro jejich naprostou nevěrohodnost⁴⁹).

Adc) do 60 dnů od zahájení činnosti inspektorů podat zprávu RB OSN o výsledcích inspekci.

V rámci veškeré činnosti inspektorů OSN Hanse Blix a Muhammada Baradeje byla Radě bezpečnosti předloženy předběžné zprávy o inspekcích v Iráku³³). Tyto předběžné zprávy byly stěžejní pro posouzení, plní-li Irák povinnosti vyplývající z rezoluce 1441/2002. Každá z těchto zpráv zachycovala *aktuální skutkový stav* probíhajících inspekci, zejména míru spolupráce iráckých úřadů s inspektory, ústupcích ze strany iráckých úřadů, případného porušování rezolucí, náprava ze strany iráckých úřadů zajistit zastavení porušování rezolucí a výsledků dosažených za jednotlivá období zejména pokroků v jednáních. Nejčastěji se tam přeci objevovalo hlášení, že Bagdád nespolupracuje, jak by mohl a měl. *"Na druhé straně se nepodařilo nalézt žádný přímý důkaz o zakázaných zbraních,"* podotkl mnohokrát Blix a Baradej⁵⁰). Přes nejrůznější pochybení iráckých úřadů přesto všechno nepodařilo objevit jediný prokazatelný důkaz o snahách iráckého režimu obnovit svůj program na výrobu jaderných zbraní. V rámci inspekci prováděných v „podezřelých lokalitách“ nenarazili inspektoři na jedinou podezřelou aktivitu spojenou s výrobou zbraní hromadného ničení a jediný důkaz budování chemických a biologických zbraní v podzemních zařízeních a mobilních laboratořích. MAAE si ověřovala všechna americká a britská tvrzení o existenci mobilních laboratořích pro výzkum biologických a chemických zbraní a ani u jednoho z těchto tvrzení nemohl jeho oprávněnost potvrdit. Potvrdit mohla pouze pochybení Iráku v rámci jejich neoprávněného držení zakázaných raket Al-Samoud 2 (Samúd-2), pokročilejší verzi ruské střely Scud, která sama představovala zlepšenou verzi německé rakety V-2 z roku 1945. Střela as-Samúd-2 totiž překračovala zakázanou délku doletu 150 kilometrů. Inspektoři těchto raket zabavili celkem 160. Shromáždili je na jedno místo a za součinnosti iráckých úřadů zneškodnili již 40 raket as-Samúd-2. V této souvislosti bylo ve zprávách konstatováno, že ochota iráckého režimu na odzbrojení se zvyšuje a pro dokončení celých inspekci je zapotřebí daleko více času pro objektivní zjištění skutkového stavu. S potřebou *prodloužit práce inspekčních týmů* se v této souvislosti vyjádřilo jedenáct z patnácti členů RB OSN. RB OSN na základě druhé předběžné zprávy o Iráku ze dne 14. 2. 2002 stanovila kalendář, do kdy by pravidelně předkládali své zprávy Hans Blix a Muhammad Baradej. Hans Blix a Muhammad Baradej by podle něj měli předkládat každých patnáct dní zprávu o své misi v Iráku a dosažených výsledcích. El- Baradej v této souvislosti prohlásil, že by potřebovali asi 6-měsíců na zjištění, zdali Irák

zlikvidoval svůj zbrojní program. *"Jsme stále na půli cesty. Ale postupujeme kupředu a nevidím důvod inspekční proces nyní zastavovat,"* dokončil Baradej před RB OSN⁵¹).

9.10.1. Postoj stálých členů RB OSN (Francie, Ruska, Číny) vůči Iráku.

V rámci výše předložených zpráv šéfa inspektorů MAAE El-Baradeje a výkonného ředitele Monitorovací, ověřovací a inspekční komise OSN (UNMOVIC) pod vedením Hanse Blixse se mělo mezinárodní společenství rozhodnout o postupu proti Iráku. Každá zpráva inspektorů o inspekcích se zdála být příznivější než předcházející a v Radě bezpečnosti proto vyvolala diskuze o postupu proti Iráku. *Většina stálých členů představující Čínu, Rusko, Francii se zcela jednoznačně vyslovila pro mírové řešení krize⁵²*, tj. pokračování inspekcí na dobu potřebnou pro zajištění činnosti inspektorů OSN a odzbrojení Iráku. V této souvislosti tito stálí členové navrhovali posílení týmů inspektorů a prodloužení inspekcí na dobu potřebnou, stanovenou inspektory, a posílení jejich výstroje včetně francouzských letadel Mirage. V tomto duchu byli zástupci těchto zemí ochotni rozhodnout o *nezávazném memorandu*, které mělo tyto zpřísněné inspekce prodloužit na dobu čtyř měsíců a zajistit ve spolupráci s inspektory dokončení mírového odzbrojení Iráku. *"Vojenská akce je až poslední možností řešení krize,"* psalo se v memorandu a odmítalo vydání nové rezoluce opravňující mezinárodní společenství použít ozbrojenou sílu⁵³). K mírovému řešení se brzo připojilo šest nestálých členů - Angola, Guinea, Kamerun, Chile, Mexiko a Pákistán - Rady bezpečnosti OSN. *USA a VB od začátku byli jednoznačně pro vojenské řešení krize*, tj. pro zastavení inspekcí na dobu potřebnou a nuceného odzbrojení Iráku. V tomto duchu chtěli zástupci vojenského útoku prosadit novou rezoluci, která měla konstatovat závažná porušení Iráku rezoluce číslo 1441 a autorizovat použití ozbrojené síly. Proti tomuto návrhu se v ostrých diplomatických jednáních, plných hrozeb, postavily zejména členové Rady bezpečnosti Francie a Rusko a předsedající členský stát Německo, kteří vyjádřili svou naprostou odhodlanost prosadit mírové řešení krize. Ve svých vyjádřeních se pro to vyslovili ministři zahraničí Joschka Fischer, Dominique de Villepin a Igor Ivanov. Francie v této souvislosti převzala vedoucí mírovou roli a vyjádřila svou naprostou odhodlanost využít *svého práva veta* proti rezoluci navrhuující ozbrojený zásah proti Iráku. *"V chystané rezoluci nepřipustíme pasáž, která povolí použití síly. Rusko a Francie jako stálí členové rady plně přebírají svou zodpovědnost,"* prohlásil francouzský šéf diplomacie Dominique de Villepin⁵⁴). Touto zodpovědností měla být „*primární odpovědnost*“ za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, kterou primárně zastává Rada bezpečnosti OSN

podle čl. 24 odst. 1 Charty OSN a za tím účelem jí členové mezinárodního společenství svěřily pravomoci přijmout nejvhodnější opatření podle čl. 41 Charty OSN (donucovací opatření bez použití ozbrojené síly), nebo přijmout opatření podle čl. 42 Charty OSN (donucovací opatření s použitím ozbrojené síly). *Tato rozhodnutí nemohou být ovšem přijata, použije-li někdo ze stálých členů proti takovému rozhodnutí práva veta.* V takovém případě není možno přijmout jakékoliv rozhodnutí na půdě Radě bezpečnosti. Francie tedy případným použitím svého práva chtěla zamezit přijetí jakéhokoliv rozhodnutí opravňující zahájit donucovací opatření podle čl. 42 Charty OSN s použitím síly a prosadit donucovací opatření podle čl. 41 Charty OSN bez použití síly.

K tomuto francouzskému postoji se přiklonilo téměř všechno mezinárodní společenství.

3.10.3. Postoj stálých členů RB (USA a VB) vůči Iráku.

USA a VB v reakci na prohlášení francouzských vládních činitelů o možnosti využití svého práva veta *opustila svůj dřívější multilaterální přístup a uchýlila se k unilateralismu.* Tento unilaterální přístup se projevil ve zpochybňování úlohy OSN. Bush ve svých četných projevech vyjadřoval stále častěji zpochybňování celého systému kolektivní bezpečnosti představující Radu bezpečnosti OSN podle čl. 24 odst. 1 Charty OSN a význam celého OSN. OSN samu ve svých narážkách nepřímo označoval za bezvýznamnou a neúčinnou organizaci, neschopnou dostat svých cílů a závazků. Bush v této souvislosti zpochybňoval zdlouhavost a důvěryhodnost činnosti zbrojních inspektorů a volal po daleko tvrdších a okamžitých opatřeních proti Iráku. Irák dle jeho názoru neprojevil prokazatelnou snahu se odzbrojit, dál skrývá arzenál svých zbraní hromadného ničení a pokračuje ve výrobě zakázaných raket. *"To nejsou akce režimu, který odzbrojuje. To jsou akce režimu provádějícího svéhlavou šarádu. To jsou akce režimu, který systematicky a promyšleně vzdoruje světu,"* prohlásil Bush⁵⁵). Bez ohledu na všechny výsledky zpráv inspektorů OSN stále mluvil o soustavném porušování rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1441 o odzbrojení Iráku. V této souvislosti spatřoval v mírových snahách pouze projev slabosti a selhání orgánu kolektivní bezpečnosti a začal hájit právo USA na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN bez ohledu na mandát RB OSN, tj. zejména práva „rozhodovat o věcech týkající se bezpečnosti“ a to zejména práva zásahu silou při hájení životně důležitých zájmů USA. Prezident Bush a viceprezident Dick Cheney přímo použili výraz „právo na preventivní sebeobranu“ proti Iráku Saddáma Husajna. Dick Cheney při příležitosti srazu válečných veteránů v Neshvillu přímo vyzval k „preventivnímu útoku“ proti Iráku

Saddáma Husajna. Hasajn se dle jeho vyjádření bude mít za chvíli jaderné zbraně a pokud Spojené státy co nejrychleji nezasáhnou, bude to mít pro Spojené státy katastrofální důsledky. Saddám Husajn se zbraněmi hromadného ničení pokusí „ovládnout celý Blízký a Střední východ, převzít kontrolu nad velkou částí světových zdrojů energie, přímo ohrožovat americké přátele v regionu a vystavit jadernému vydírání USA“ prohlásil Cheney před válečnými veterány v Nashvillu⁵⁶). Naprosto stejný názor zastával sám prezident George Bush, jenž ve svém projevu o stavu Unie potvrdil svou odhodlanost odzbrojit Irák za pomoci vojenské síly, pokud by se snad Saddám Husajn dobrovolně nepodvolil rezoluci OSN číslo 1441. USA jsou ochotny v zájmu své bezpečnosti provést tento „preventivní útok“ bez podpory svých spojenců a bez mandátu Rady bezpečnosti OSN. V rámci zamýšlené preemptivní sebeobrany se přímo vyjádřil: „Někteří tvrdí, že nesmíme jednat dřív, než bude hrozba bezprostřední. Ale od kdy oznamují teroristé a tyraní své úmysly a slušně nás upozorňují, že zaútočí?“⁵⁷). Bushova poradkyně pro národní bezpečnost Condoleezza Riceová rovněž potvrdila prezidentovo právo zasáhnout bez mandátu Rady bezpečnosti OSN v otázkách naléhavých bezpečnostních zájmů USA⁵⁸). USA v tomto případě ani mandát Rady bezpečnosti OSN nepotřebují, neboť mandát mají již na základě předcházejících rezolucí číslo 678, 687/1991. Na této základní právní konstrukci zahájil Bush invazi do Iráku.

Tato interpretace byla považována na naprosto menšinou.

3.10.4. USA a její právo na preventivní sebeobranu v Iráku.

Pro válku v Iráku byla na základě Bushovy administrativy založena právní konstrukce na následujících bodech: 1) Saddám Husajn podporuje Al-Kajdu a měl podíl na útocích z 11. 9. 2001; 2) Saddám Husajn vyvíjí zakázané zbraně hromadného ničení a 3) Saddám Husajn chce tyto zbraně hromadného ničení dát teroristům a teroristé použít proti USA. USA tedy za těchto okolností pociťují hrozbu a mají v tomto smyslu „přirozené právo“ se bránit a zasáhnout proti Iráku. USA tedy přes většinový odpor celého mezinárodního společenství ospravedlňovala svůj zásah proti Iráku na základě tří argumentů:

- 1) *USA má právo na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN a obecného obyčejového práva umožňující sebeobranu preventivní (proti hrozícímu nebezpečí).*
- 2) *USA při výkonu práva sebeobrany podle čl. 51 Charty OSN nepotřebuje zmocnění Rady bezpečnosti OSN pro použití síly.*

3) USA má zmocnění použít sílu podle již starších rezolucí OSN.

Ad1) USA má právo na sebeobranu podle čl.51 Charty OSN a obecného obyčejového práva umožňující sebeobranu preventivní.

USA tedy svůj vojenský zásah v Iráku obhajovala svým „*přirozeným právem na sebeobranu*“ s odkazem na čl. 51 Charty OSN. Podle Donalda Rumsfelda, ministra obrany USA, USA nepotřebují k vojenskému zásahu proti Iráku zmocnění Rady bezpečnosti OSN, protože Charta OSN podle čl. 51 Charty OSN připouští preventivní sebeobranu (*preventive self-defence*) proti pouhému hrozícímu nebezpečí a že k výkonu práva sebeobrany přeci není nutný mandát Rady bezpečnosti OSN⁵⁹). USA tedy obhajovala svůj vojenský zásah s odkazem na čl. 51 Charty OSN. Dle tohoto článku má každý stát „*v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření potřebná k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti*“. V rámci dřívějších rozborů je tedy za legitimní sebeobranu považováno, jsou-li splněny podmínky pro výkon sebeobrany, a to, že 1) *se jedná o ozbrojený útok jednoho státu proti druhému státu, 2) musí se jednat o ozbrojený, právě probíhající útok 3) opatření v rámci výkonu práva na sebeobranu musí být ve vztahu k danému ozbrojenému útoku nezbytná a přiměřená 4) opatření učiněná v rámci výkonu práva sebeobrany musí být ihned oznámena RB OSN, 5) právo výkonu sebeobrany může být vykonáváno pouze do doby, než RB OSN podnikne všechna potřebná opatření pro znovunastolení mezinárodního míru a bezpečnosti 6) výkon práva sebeobrany může být vykonán buď individuálně (vykonává ho sám napadený stát), nebo kolektivně (víceru států), pokud napadený stát požádá o pomoc tyto státy*. Podle současného mezinárodního práva má tedy právo na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN každý stát v případech *již započatého ozbrojeného útoku*, a není-li tato podmínka splněna, výkon práva sebeobrany přípustný není. O něco spornější je z pohledu čl. 51 Charty OSN dovolání se tohoto práva v případě bezprostředně hrozícího ozbrojeného útoku. *V této souvislosti je předmětem interpretačních sporů otázka, zda výkon práva sebeobrany je přípustný pouze v případě již započatého ozbrojeného útoku, či ještě nezapočatého ozbrojeného útoku, je-li hrozba bezprostřední*. USA se v této souvislosti dovolávala svého práva na sebeobranu v dobách „*ještě nezapočatého ozbrojeného útoku*“ a v této souvislosti poukazovala na normy práva obyčejového. V normách práva obyčejového je totiž vskutku možno využít svého práva na sebeobranu v dobách „*ještě*

nezapočatého ozbrojeného útoku“, je-li hrozba bezprostřední. Bývá označována jako *preemptivní sebeobrana*, která nevyžaduje ozbrojený, právě probíhající útok, nýbrž *postačí bezprostředně hrozící ozbrojený útok*¹²). Preemptivní sebeobrana je tedy legitimní použití síly k odvrácení bezprostřední hrozby s cílem předejít přímo hrozícímu a bezprostřednímu nebezpečí ozbrojeného útoku, *kteřý vzhledem k okolnostem v nejbližší přítomnosti nastane*. Pro její použití musí být nadto splněna stejná, ne-li přísnější, kritéria jako sebeobrana podle čl. 51 Charty OSN. V závislosti na dodržení těchto kritérií má vliv na samotnou legitimitu obsahu výkonu práva na sebeobranu a v případě jejich nedodržení se může jednat o protiprávní sebeobranu zakládající mezinárodní odpovědnost. Tato kritéria nazývaná jako „*Websterova kritéria*“ zahrnují čtyři základní principy pro dodržení legitimacy preemptivní sebeobrany a těmi jsou: 1) *princip nezbytnosti, je-li tato sebeobrana bezprostředně naléhavá* („*necessity of self-defence*“), 2) *princip bezprostřednosti, neponechávající žádnou možnost volby prostředku* („*leaving no choice of means*“) a 3) *princip proporcionality, je-li takový útok přiměřený hrozbě*. Nejsou-li tato kritéria ve větší, či menší míře dodržena, nejedná se o preemptivní sebeobranu podle obyčejového práva. Výroky Donalda Rumsfelda je tedy nutno rozebrat a právně rozebrat jeho obsah s platnou právní úpravou. USA má podle něj vojensky zasáhnout v Iráku, protože 1) sebeobrana preventivní vychází z Charty OSN a 2) při výkonu sebeobrany podle Charty OSN není nutný mandát RB OSN. Podle bodu Ada) „*sebeobrana preventivní vychází z Charty OSN*“ je právní argument zcela mylný. Charta OSN totiž ve svých člancích o sebeobraně podle čl. 51 Charty OSN nemluví ani o sebeobraně preemptivní a ani o preventivní. Charta OSN zásadně mluví o přirozeném právu na „*individuální nebo kolektivní sebeobranu*“ a podle většinového extenzivního (omezujícího) výkladu se musí v zásadě jednat o *již započatý ozbrojený útok*. *Charty OSN ve své podstatě zahájit sebeobranu v dobách „ještě nezapočatého ozbrojeného útoku“ nepřipouští*. Nepsanou výjimkou vykonat sebeobranu v dobách „*ještě nezapočatého ozbrojeného útoku*“ je pouze sebeobrana preemptivní a nikoliv preventivní, která mimo to vychází z práva obyčejového a nikoliv z Charty OSN. Pouze bod Adb) „*při výkonu sebeobrany podle Charty OSN není nutný mandát RB OSN*“ je právně v pořádku za předpokladu legitimního výkonu sebeobrany. Tato sebeobrana musí být nadto pouze dočasná, dokud „*Rada bezpečnosti neučiní opatření potřebná k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti*“. V rámci výše popsaného tedy argument, že Charta OSN připouští preventivní sebeobranu, je argument naprosto matoucí a zaměňování dvou odlišných pojmů a dvou odlišných konceptů. Bushova administrativa ve skutečnosti pojem preemptivní sebeobrany (*pre-emptive self-defence*) naschvál zaměnila se sebeobranou preventivní (*preventive self-defence*) a zahrnula pod pojem preemptivní použití síly rovněž preventivní použití síly.

Pokud tedy ve svých formulacích hovořila o preemptivní sebeobraně (*pre-emptive self-defence*), mající vskutku oporu v normách mezinárodního práva obyčejového, ve skutečnosti hovořila o preventivní sebeobraně (*preventive self-defence*). Tyto dva přístupy se ovšem v chápání mezinárodního práva naprosto liší. *Jde zejména o otázku legitimacy a legality, kterou musíme odvodit od znění mezinárodněprávních norem použití síly podle Charty OSN.* Proto zatímco preemptivní sebeobrana (*pre-emptive self-defence*), směřující k odvrácení bezprostřední hrozby je při splnění daných kritérií naprosto legitimní, je preventivní sebeobrana (*preventive self-defence*) směřující k odvrácení pouhé budoucí, možné hrozby, z pohledu mezinárodního práva naprosto ilegální. Toto potvrdila naprostá většina států, *zastoupená v Radě bezpečnosti, tak ve Valném shromáždění OSN, která vyjádřila svůj krajní nesouhlas s touto nebezpečnou extenzivní interpretací čl. 51, která by tímto zcela derogovala zákaz použití síly v čl. 2 odst. 4 Charty OSN.* Toto pojetí by totiž vedlo k legitimaci jednostranného zákazu použití síly a podlomení základních pilířů Organizace spojených národů, zvýšil by nestabilitu mezinárodního systému kolektivní bezpečnosti a pravděpodobnost válečných konfliktů. Použití síly proti pouze možnému, v budoucnu hrozícímu nebezpečí, jejichž hodnocení by bylo ponecháno na zvážení jednotlivých států, je z tohoto pohledu naprosto nepřijatelné. Proto byla preventivní sebeobrana (*pre-emptive self-defence*) *jako nelegitimní veřejně odsouzena a označena jako zločinná⁶⁰.* USA se nyní opět k tomuto již odsouzenému konceptu preventivní sebeobrany opět přihlásilo a podle současného mezinárodního práva se dopustilo protiprávního jednání. Toto jednání spočívá zejména ve zločinu agrese proti mezinárodnímu míru a bezpečnosti zakládající mezinárodní odpovědnost.

Ad2) USA při výkonu práva sebeobrany podle čl. 51 Charty OSN nepotřebuje zmocnění Rady bezpečnosti OSN pro použití síly.

USA se tedy pokoušela svůj zásah ospravedlnit výkonem práva preventivní sebeobrany (*preventive self-defence*), která nemá oporu v normách mezinárodního práva a ani v konsenzu celého mezinárodního společenství. Protože nešlo a nemohlo jít o sebeobranu vykonanou na základě obyčejového mezinárodního práva, nemohlo jít o jednu z výjimek ze zákazu použití síly podle čl. 51 Charty OSN. Proto se na USA zcela vztahuje *kogentní zákaz použití síly* v mezinárodních vztazích podle čl. 2 odst. 4 Charty OSN ve znění: *„Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoliv státu“.* Tento zákaz by byl možno v rámci současného mezinárodního

práva možno prolomit pouze druhou výjimkou z kogentního zákazu použití síly podle čl. 2 odst. 4 Charty OSN a to pouze na základě zmocnění Rady bezpečnosti OSN. Charta OSN totiž podle čl. 24 Charty OSN přenechává Radě bezpečnosti „hlavní zodpovědnost za zachování mezinárodního míru a bezpečnosti“ (čl. 24 odst. 1 Charty OSN) a k naplnění této odpovědnosti jí byly svěřeny „zvláštní pravomoci“ (čl. 24 odst. 2 Charty OSN) stanovených v kapitolách VI, VII, VIII a IX. Mezi tyto nejdůležitější pravomoci byla zařazena zejména donucovací opatření RB OSN podle kapitoly VII Charty OSN. Členské státy OSN tak v Chartě OSN přenesly hlavní zodpovědnost za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti na Radu bezpečnosti OSN, a to s cílem zajistit rychlou a účinnou akci v případě ohrožení nebo porušení mezinárodního míru a bezpečnosti. *Pro prolomení kogentního zákazu použití síly podle čl. 2 odst. 4 je tedy oprávněna pouze a pouze Rada bezpečnosti OSN, která v případech ohrožení, či porušení mezinárodního míru a bezpečnosti může povolit použití donucovacích opatření s použitím ozbrojené síly podle čl. 42 Charty OSN.* Bez tohoto zmocnění je použití síly zakázané a zakládá mezinárodní odpovědnost. *V případě Iráku k takovému zmocnění použít ozbrojenou sílu nedošlo* pro odpor většiny stálých členů Rady bezpečnosti OSN Francie, Ruska a Číny. Francie v této souvislosti převzala vedoucí mírovou roli a vyjádřila svou naprostou odhodlanost využít *svého práva veta* proti rezoluci navrhuující ozbrojený zásah proti Iráku. *"V chystané rezoluci nepřipustíme pasáž, která povolí použití síly. Rusko a Francie jako stálí členové rady plně přebírají svou zodpovědnost,"* prohlásil francouzský šéf diplomacie Dominique de Villepin. Touto zodpovědností měla být „*primární odpovědnost*“ za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, kterou primárně zastává Rada bezpečnosti OSN podle čl. 24 odst. 1 Charty OSN a za tím účelem jí členové mezinárodního společenství svěřily pravomoci přijmout nejvhodnější opatření podle čl. 41 Charty OSN (donucovací opatření bez použití ozbrojené síly), nebo přijmout opatření podle čl. 42 Charty OSN (donucovací opatření s použitím ozbrojené síly). *Tato rozhodnutí ovšem nemůžou být přijata, pokud někdo ze stálých členů použije proti opatření s možností použití síly svého práva veta.* V takovém případě není možno přijmout jakékoliv rozhodnutí v Radě bezpečnosti OSN. Francie tedy případným použitím svého práva chtěla zamezit přijetí jakéhokoliv rozhodnutí opravňující zahájit donucovací opatření s použitím síly podle čl. 42 Charty OSN. V průběhu následujících jednání v průběhu celého března 2003 posléze k žádnému konsenzu *v postoji vůči Iráku nedošlo a žádná rezoluce o zmocnění k použití síly přijata pro odpor většiny států v RB OSN nebyla.* USA se proto v reakci na neochotu mezinárodního společenství přijmout takovou rezoluci *rozhodla prosadit vojenské odzbrojení Iráku bez mandátu RB OSN.* Podle současného mezinárodního práva je ovšem takové zmocnění k použití ozbrojené síly RB OSN nezbytné

k legitimaci takového vojenského zásahu. Není-li toto zmocnění dáno, *jedná se o nelegální vojenský zásah odporujícím Chartě OSN*. Totéž dokonce potvrdil v rozhovoru pro BBC ze dne 16. 9. 2004 vyjádřil sám generální tajemník OSN Kofi Annan. Kofi Annan zde zdůraznil pouze to, co je všemu mezinárodnímu společenství známo: Charta OSN povoluje vojenský zásah výhradně se souhlasem Rady bezpečnosti OSN. Počinání USA se tímto dostalo do zásadního rozporu s Chartou OSN. *"Z našeho pohledu a z pohledu Charty byla nelegální,"* řekl Kofi Annan⁶¹).

Ad3) USA má zmocnění použít sílu podle již starších rezolucí OSN z roku 1991.

V této souvislosti Bushova administrativa poukazovala zejména na rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 660/1991 a 678/1991 vydané v reakci na vojenskou invazi Saddáma Husajna do Kuvajtu z roku 1990. Rada bezpečnosti OSN vyhodnotila podle čl. 39 Charty OSN *vojenský zásah Iráku proti Kuvajtu jako vojenskou agresi* a vydala *rezoluci číslo 660/1991* (2. 8. 1991), která vyzvala Saddáma Husajna k okamžitému a bezpodmínečnému stažení všech vojenských sil z Kuvajtu. V téže souvislosti bylo vydáno na jedenáct rezolucí odsuzujících vládu Iráku za neuposlechnutí všech rezolucí vydaných RB OSN za protiprávní jednání vůči Kuvajtu. Když Saddám Husajn nereagoval, následovala *rezoluce číslo 678/1991* (29. 11. 1990), která dala členským státům zmocnění *„použít všech prostředků k naplnění rezoluce 660“*. Tím bylo legitimizováno použití ozbrojené síly podle čl. 42 Charty OSN vedenou koalici USA. Irácká vojska byla vytlačena z Kuvajtu a vláda Iráku byla donucena podrobit se rezoluci RB OSN číslo 687/1991 o podmínkách příměří v Iráku. *V této rezoluci RB OSN požaduje jako podmínku nutnou pro zastavení bojů téměř kompletní odzbrojení Iráku*. Iráku tato rezoluce přikazovala zbavit se všech *„chemických a biologických zbraní, všech chemických a biologických zásob a všech příbuzných podsystémů a komponentů a veškerých výzkumných, vývojových a výrobních zařízení na výrobu a opravu balistických střel s doletem přesahujících 150 km“* a stanovila podrobná pravidla pro provádění kontrol a způsob odzbrojení Iráku. Odzbrojení Iráku měla na starosti Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE), v jejímž rámci vznikl speciální inspekční tým (UNSCOM), který *tuto kontrolu a odzbrojení velmi důsledně provedl v letech 1991-1998*⁶²). USA tedy ospravedlňovala svůj vojenský zásah proti Iráku na základě tvrzení, že Irák soustavně porušuje staré a nové rezoluce RB OSN tím, že 1) *nedodal kompletní dokumentaci o svých zbraních hromadného ničení*, zejména důkazů o zničení biologických a chemických zbraních, přičemž tato povinnost vyplývala z rezoluce číslo 1441/2002, 2) *odmítl poskytnout veškerou potřebnou*

*součinnost a spolupráci s inspektory OSN, která byla stanovena v rezoluci číslo 1441/2002 a 3) měl v držení zakázané zbraně s doletem nad 150 kilometrů, jejichž zákaz vyplýval z rezoluce 687/1991 o podmínkách příměří v Iráku. Právě bod číslo 3) spočívající v držení „zakázaných zbraní s doletem nad 150 kilometrů“ měl představovat nejpádnější právní důvod pro vojenský zásah proti Iráku. Poněvadž byla podle USA s touto rezolucí spojena dohoda o příměří, toto příměří pozbývá platnosti a pořád trvá zmocnění použít ozbrojenou sílu proti Iráku. V rozhovoru pro televizi ABC to prohlásila poradkyně pro národní bezpečnost Condoleezza Riceová, když obhajovala právo USA zasáhnout proti Iráku bez mandátu OSN. Mandát OSN podle ní ani není zapotřebí, neboť mandát vychází z již starších rezolucí RB o Iráku. V téže souvislosti to konkretizoval britský prokurátor Lord Goldsmith. "Právo na úder vychází z kombinace rezolucí číslo 678, 687 a 1441," řekl Lord Goldsmith⁶³). USA tedy spatřovala své zmocnění k vojenskému zásahu proti Iráku na základě předchozí rezoluce číslo 678/1991. Tato rezoluce totiž pro soustavná porušení předcházejících rezolucí Iráku vydala tuto rezoluci k vynucení rezolucí předcházejících za pomoci ozbrojené síly podle čl. 42 Charty OSN. Rada bezpečnosti tedy využila své pravomoci podle kapitoly VII Charty OSN a čl. 42 Charty OSN k použití donucovacích opatření s použitím ozbrojené síly proti Iráku za jeho agrese proti Kuvajtu. Koaliční vojska opatřená mandátem RB OSN posléze vytlačila vojska Iráku z území Kuvajtu a takto rezoluce číslo 678/1991 došla svého naplnění. Rezoluce číslo 678/1991 byla tímto v konkrétní situaci naplněna a spolu tím pozbyla v konkrétní situaci platnosti. Oprávnění použít ozbrojenou sílu proti Iráku vyplývající rezoluce číslo 678/1991 se tedy vztahovala ke zcela konkrétní a specifické situaci nastalou za konkrétních a specifických okolností a časovém rozmezí jako důsledek konkrétního a specifického protiprávního jednání Iráku. *Vztahovat proto tuto rezoluci vydanou za zcela konkrétních a specifických okolností na situaci v konkrétních a specifických okolností zcela odlišnou a ve zcela odlišném časovém rozmezí je tedy naprosto nežádoucí a neopodstatněná. Ve svých důsledcích se dá označit za protiprávní, protože doslova obchází výklad rezolucí RB OSN. V rámci výše zmíněného tedy odvozovat právo použít ozbrojenou sílu proti Iráku z roku 1991 a 2003 je z pohledu mezinárodního práva zcela ilegální.* Toto je naprosto většinový názor Rady bezpečnosti OSN, představující Rusko, Francii a Čínu, a zejména naprosto většinový názor většiny států mezinárodního společenství. Stejně je to s rezolucí číslo 1441/2002 vydaného z podnětu USA a VB. V ní se totiž hovoří o „*vážných důsledcích*“ (*serious consequences*) v případě nesplnění podmínek stanovených v rezoluci 1441/2002. Podle USA mělo znění „*vážné důsledky*“ znamenat použití síly. Toto ovšem představuje naprosto menšinový názor členů Rady bezpečnosti OSN představující vládu USA a VB. *"Každý, kdo hlasoval pro rezoluci**

1441, věděl, že závažné důsledky znamenají použití síly", prohlásil Bushův ministr diplomacie Colin Powell⁶⁴). Proti tomu se velmi ohradili zbývající členové Rady bezpečnosti, zejména Rusko, Francie a Čína, podle jejichž názoru může výslovné použití síly autorizovat pouze Rada bezpečnosti OSN. "Listopadová rezoluce číslo 1441 nedává nikomu právo na automatické použití síly," tvrdil šéf ruské diplomacie Igor Ivanov⁶⁵). Tomuto tvrzení rovněž odpovídá celému postupu při přijímání této rezoluce číslo 1441/2002. Při jednáních o rezoluci totiž docházelo zcela jasně k rozporům USA a VB na straně jedné a Francií, Čínou a Ruskem na straně druhé. V průběhu těchto jednání v průběhu října a listopadu totiž chtěly USA a VB prosadit znění rezoluce opravňující automatické použití síly v případě neuposlechnutí. Proti tomu se od počátku stavěly Čína, Rusko a Francie. Představitelé zcela jednoznačně trvaly na změnách rezoluce předložené USA a VB a stavěli se k daleko mírnějšímu řešení krize. Od samého počátku to byl nesouhlas s možností automatického použití síly při nesplnění podmínek a zcela jednoznačně se prosazoval „dvouetapový přístup“ vůči Iráku. To mělo spočívat ve vydání dvou rezolucí, z nichž první měla stanovit podmínky, které měl Irák splnit a druhá měla v případě nesplnění těchto podmínek, zmocnit státy k použití ozbrojené síly. V rámci těchto vyčerpávajících jednání vláda USA posléze zcela vědomě slevila z požadavku automatického použití ozbrojené síly. Namísto ní pouze prosadila v textu rezoluce „vážné důsledky“ v případě nesplnění, což z pohledu stálých členů nemělo a ani neznamenal použití síly v případě neuposlechnutí rezoluce RB OSN. Nemělo by ani logiku, kdyby většina stálých členů RB OSN byly proti automatickému použití síly proti Iráku v případě nesplnění rezolucí a vzápětí by odsouhlasila text obdobné rezoluce změněných slov a stejného významu. USA nadto tento koncept dvoukolejnosti rovněž přijala, když později hledala masivní podporu v přijaté takové rezoluce. Ovšem právě zde narazila na odpor a nesouhlas většiny stálých a nestálých členů RB OSN, kteří chtěli iráckou krizi vyřešit mírovou a nikoliv vojenskou silou. Proto právní ospravedlnování, že věta v textu „vážné důsledky“ při porušení rezolucí opravňuje k použití ozbrojené síly je opět naprosto neospravedlnitelná a rozchází se svědomím drtivé většiny celého mezinárodního společenství. Nadto nedopovídá dosavadní rozhodovací praxi států. Snad ještě nikdy nebyla vydána rezoluce RB OSN, která by hned po spíše drobnějších porušeních opravňovala k použití ozbrojené síly. Většinou bylo takových odsuzujících rezolucí vydáno několik, než se sáhlo až k nejkrajnějšímu řešení jako byla válka. USA zde tedy jednoznačně obcházely a nerespektovaly většinovou vůli většiny mezinárodního společenství a svou ilegální právní argumentaci použily výhradně k prosazování svých vlastních zájmů. *Proto ani třetí právní argument USA nebyl většinou mezinárodního společenství přijat.*

Konečný závěr: V rámci výše zmíněného se všechny tři právní argumenty pro války v Iráku, prezentované vládou USA, jeví jako neospravedlnitelné a nemající žádnou oporu v mezinárodním právu a ani schválení mezinárodního společenství. Všechny tři právní argumenty byly většinou členů společenství zcela odmítnuty. Protože USA nemohla ospravedlnit svůj zásah na základě ani jedno z jejich vyřčených argumentů, *je nutno počínání USA vyhodnotit jako ilegální podle současného mezinárodního práva*. V této souvislosti jest nutno označit jednání USA zločinu proti mezinárodnímu míru a bezpečnosti zakládající mezinárodní odpovědnost. USA se podle mezinárodního práva přímo dopustila nejzávažnějšího zločinu proti míru – vojenskou agresi jednoho státu proti druhému státu. Na této protiprávnosti za spáchání zločinu agrese nic nemění ani schválení a podpora takového jednání od spojenců USA⁶⁶). *Ve skutečnosti schválení a jakákoliv podpora protiprávního počínání USA zakládá pro tyto státy spoluvinu za tuto vojenskou agresi podle mezinárodního práva*. Není ani rozhodující, že toto vojenské použití síly nebylo Radou bezpečnosti OSN odsouzeno jako ilegální. *V situaci, kdy USA má v RB OSN právo veto, by to ani nebylo možné prosadit*. Daleko směrodatnější se jeví odpor téměř celého mezinárodního společenství proti ilegální válce v Iráku. Na mimořádných summitech velkých mezinárodních sdružení, sdružující mezinárodních organizací, sdružující většinu členských států, se proti nelegálnímu vojenskému zásahu vyslovili představitelé většiny států světa. Jednalo se zejména o *Organizaci islámské konference*, sdružující na 56 muslimských zemí, a rovněž *Hnutí nezúčastněných*, sdružující 118 rozvojových zemí, tedy hnutí sdružující téměř všechno mezinárodní společenství, tedy na 174 států. Rozvojové státy sdružené v *Hnutí nezúčastněných* chtělo svolat zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN, *na němž měla být prosazena rezoluce odsuzující úder bez mandátu Rady bezpečnosti OSN*. Hnutí nezúčastněných vypracovalo společné stanovisko, v němž označilo akci USA v Iráku za „*akt agrese*“, který je v rozporu s Chartou OSN⁶⁷). Proti nelegální válce v Iráku se rovněž konaly doposud nevídané protesty miliónů lidí na celém světě. Obrovská vlna demonstrací se přelila přes celou zeměkouli a mírové pochody se konaly v 600 městech od Austrálie přes Asii, po Evropu a Ameriku⁶⁸). Tyto všeobecné projevy odporu států a lidí zcela jasně odrážely postoj celého mezinárodního společenství k válce proti Iráku. *Na rozdíl tedy od války v Afghánistánu, která měla přes jistou spornost téměř všeobecnou podporu mezinárodního společenství, válka v Iráku měla pouze mizivou mezinárodní podporu a drtivá většina mezinárodního společenství jí odmítla jako ilegální a zakládající vojenskou agresi*. Totéž rovněž potvrdil nejvyšší představitel OSN – generální tajemník OSN Kofi-Annan v rozhovoru pro televizi BBC ze dne 16. 4. 2002, v níž označil válku v Iráku vedenou USA bez mandátu OSN za nelegální. „*Doufám, že ještě dlouho*

neuvídíme operaci podobnou té irácké - bez souhlasu Spojených národů a širší podpory mezinárodního společenství," shrnul Annan v rozhovoru pro BBC World Service⁶⁹).

3.11. DŮSLEDKY „BUSHOVÝCH POČINŮ“ V MEZINÁRODNÍM PRÁVU

3.11.1. OSN a její nutná změna.

Politika Bushovy administrativy v letech 2000 – 2008 a její příklon k militarismu a unilateralismu vyvolaly v mezinárodním společenství odpor a pobouření. Spolu s tím rovněž vyvstala řada otázek, *zda je současná úprava zejména článků Charty OSN upravující kogentní zákaz použití síly dostatečná a účelná, a zda je celá OSN schopná čelit novým výzvám a hrozbám a zastat za současného stavu svou primární odpovědnost „uchránit budoucí pokolení před metlou vojny“.* V této souvislosti promluvil sám generální tajemník Kofi-Annan v konferenci v New Yorku dne 23. 9. 2003, jenž ve svém proslovu označil dění v předcházejících měsících za nejhlubší zklamání každého, kdo věří v kolektivní způsob řešení mezinárodních sporů. Velkou část svého proslovu věnoval „*přirozenému právu*“ na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN, k jejímuž výkonu musí být splněny kritéria stanovená normami obyčejového práva, a pokud mají být překročena, musí mít k takovému výkonu mandát OSN. Přesto všechno je podle některých států tento přístup neudržitelný a nekompaktní s novými hrozbami spojenými s problematikou terorismu a šířením jaderných zbraní. Podle těchto států „*ozbrojený útok*“ zbraněmi hromadného ničení může být proveden kdykoliv a kdekoliv bez varování jakoukoliv ilegální skupinou. Právě proto si nemohou dovolit čekat a mají právo, ba přímo povinnost, chránit se za použití preventivní sebeobranu proti každému potencionálnímu nebezpečí. Proto ani nemusejí čekat na dosažení shody v RB OSN a na její zmocnění RB OSN a nárokují si právo v rámci zachování svojí bezpečnosti unilaterálně anebo v jednoúčelových koalicích. Tato logika podle něj zpochybňuje všechny principy a základy, které v předcházejících téměř šedesáti letech tvořily základ stability a míru ve světě. V téže souvislosti ovšem nestačí kritizovat jednostranný přístup, nýbrž je nutno pochopit důvody, z jakého důvodu státy k takovému přístupu přistupují. Podle něj je to zejména pocit zranitelnosti a nefunkčnost celého kolektivního systému. Proto jest nutno jejich obavy potlačit a přesvědčit je, že jejich obavy mohou být efektivně vyřešeny kolektivní akcí. Podle něj se OSN nachází na rozcestí, rozcestí snad ještě důležitější než rok 1945, kdy byla OSN založena. Tenkrát skupina prozíravých světových státníků, vedená americkým prezidentem Franklinem D. Rooseveltem, dospěla k přesvědčení, že druhá polovina musí vypadat jinak než první a

pro tento účel stanovili pravidla chování na mezinárodní úrovni a založili síť institucí, jejímž centrem se stala OSN, a v jejímž rámci mohly začít všechny národy světa spolupracovat ve jménu společného dobra. Nyní se musíme rozhodnout, zda je možné pokračovat v duchu zásad, které byly tehdy stanoveny, či zda je nutno přistoupit k zásadním změnám pravidel a nástrojů obsažených v Chartě OSN. Jedním slovem jsem přesvědčen, že dozrál čas k tomu, abychom důkladně zvážili zásadní strategické otázky a také strukturální změny, které mohou být k řešení těchto otázek nezbytné. Dějiny jsou neúprosným soudcem: stěží nám odpustí, pokud příležitost tohoto okamžiku promarníme⁷⁰).

3.11.1. OSN a ustanovení Vysokého panelu.

Podle názoru generálního tajemníka OSN Kofiho Annana se tedy OSN nachází na rozcestí svého budoucího vývoje a má v současnosti dvě možnosti a to buď: a) zvýší svojí efektivnost a reformovat se anebo b) se pomalu rozložit zásluhou nesouladu mezi státy a jednostrannému jednání. Ve svojí snaze zachránit a zreformovat OSN proto Kofi Annan vytvořil expertní tým, komisi OSN nazvanou „*Panel na vysoké úrovni, pro hrozby, výzvy a změnu*“ (*UN High-Level Panel on Threats, Challenges and Change*) vytvořený na konci roku 2003. Expertní tým složený z tzv. „šestnácti moudrých“ byl expertní tým složený z 16 bývalých hlav států, ministrů zahraničí, odborníků na bezpečnostní, vojenské, diplomatické a ekonomické otázky. Vedl jí thajský expremiér Anand Panyarachun a pracovali v ní takové slovné osobnosti jako byli: *Robert Badinter* (Francie), *Gro Harlem Brundtland* (Norsko), *Mary Chinery-Hesse* (Ghana), *Gareth Evans* (Austrálie), *David Hannay* (VB), *Enrique Iglesias* (Uruguay), *Amr Moussa* (Egypt), *Satish Nambiar* (Indie), *Sadako Ogata* (Japonsko), *Jevgenin M. Primakov* (Rusko), *Qian Qichen* (Čína), *Nafis Sadiq* (Pákistán), *Salim Ahmed Salim* (Tanzania), *Brent Scowcroft* (USA) a *Joao Baena Soares* (Brazílie). Kofi Annan svou představu o „poslání“ expertního týmu vyjádřil v jednom dopisu Jevgeninu Primakovovi ze dne 4.11.2003 naprosto výstižně. Doslova napsal: „*Loňské události (operace USA v Iráku) otřáslы zásadami kolektivní bezpečnosti a podlomily víru v možnost kolektivní řešení. Váš tým by to měl projednat a ukázat, že je třeba dávat přednost odvetným akcím kolektivním, a to nikoli pouze z důvodů principiálních, nýbrž proto, že jsou v praxi účinnější a efektivnější než jakákoliv jiná alternativa. Proto Vás žádám, abyste pečlivě posoudili různé existující hrozby a cesty k jejich řešení, jakož i problémy, které vedou některé státy k tomu, že se cítí být krajně zranitelnými, abyste projednali existující znepokojení vyvolané možností preventivní války a poukázali na nezákonnost*

jednostranného použití tohoto prostředku, abyste se zabývali i dalšími tématy, na nichž mají zájem všichni členové naší organizace. Pouze na tomto základě můžeme určit, jaké kroky je nutno podniknout ke zvýšení efektivnosti našich kolektivních institucí⁷¹). Prvořadým posláním expertního týmu tedy v nejobecnější rovině mělo být zejména 1) posoudit nové existující hrozby a cesty k jejich řešení a za 2) zda, je OSN schopna tyto nové hrozby řešit, a není-li toho OSN schopna, způsob, jakým by toho schopná byla.

Výsledkem téměř jednoroční práce „Vysokého panelu“ byla devadesátistránková zpráva nazvaná „Bezpečnější svět: Naše společná odpovědnost“ (*Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change „A more secure world: our shared responsibility“, A/59/565*), zveřejněná v sídle OSN v New Yorku ze dne 2. 12. 2004, kterou chtěl generální tajemník OSN schválit na jubilejním zasedání Valného shromáždění k 60. výročí založení Organizace spojených národů. Obecně tato 90-ti stránková zpráva o 101 doporučeních obsahovala komplexní rozbor současných problémů a nastínila komplexní návrhy na celkovou politickou a institucionální reformu OSN. *Jedná se o doposud nejobsáhlejší a nejsouvislejší soubor návrhů na reformu mezinárodního systému.* Klíčovou součástí těchto návrhů byl rovněž rozbor současné mezinárodněprávní úpravy použití ozbrojené síly zakomponované v části III. s názvem *Kolektivní bezpečnost a použití síly, zejména kapitola 9 Používání síly: pravidla a doporučení.* V souvislosti se současnou právní úpravou *týkající se článků použití ozbrojené síly se „Vysoký panel“ vyjádřil ke všem problémovým článkům znění Charty OSN týkajících se zákazu použití síly podle čl. 2 odst. 4 s jejich vzájemnou koherencí s čl. 51 Charty OSN.*

Pouze pro připomenutí:

V rámci naplňování cílů Organizace spojených národů, jimiž je zachování mezinárodního míru a bezpečnosti stanoveném v čl. 1, představuje čl. 2 souhrn nejdůležitějších zásad pro naplnění čl. 1. Nejklíčovější zásadou *je zásada zákazu použití síly v tomto znění „Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoliv státu“* obsažená v čl. 2 odst. 4 Charty OSN, a zároveň mají tito členové *„v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu“* podle čl. 51 Charty OSN.

Dle výše uvedeného se tedy „Vysoký panel“ měl zabývat všemi problematickými otázkami spojenými se současnou právní úpravou zákazu použití síly *podle čl. 2 odst. 4 a právní úpravou sebeobrany podle čl. 51 Charty OSN.* V prvé řadě měl „Vysoký panel“ rozebrat dvě stěžejní právní otázky spojenými s Chartou OSN a to:

- a) *Je-li právní úprava obsažená v Chartě OSN dostatečná a účelná, a není-li potřebná změna interpretace těchto článků v souvislosti s novými hrozbami, zejména čl. 51 Charty OSN v souvislosti s preemptivní a preventivní sebeobranou,* a
- b) *Je-li OSN schopná čelit novým změnám v mezinárodní situaci v souvislosti s novými hrozbami, nepředvídatelnými Chartou OSN.*

Potřeba odpovědět na první otázku pod bodem a) *je-li právní úprava obsažená v Chartě OSN dostatečná a účelná, a není-li potřebná změna interpretace 51 Charty OSN v souvislosti s preemptivní a preventivní sebeobranou*, vznikla ve spojitosti s dlouhodobými interpretačními spory mezi těmi, kdo jednotlivé články vykládají restriktivně a těmi, kdo je vykládají extenzivně. Stejně se měl „Vysoký panel“ vypořádat snad ještě se spornější otázkou, zdali se dá z čl. 51 Charty OSN opravdu vyvodit legitimita preemptivní, natož preventivní sebeobrany v reakci na jednostranné použití síly vládou USA v Iráku s její právní argumentací, že sama Charta OSN podle čl. 51 Charty OSN mají právo preventivní sebeobranu.

Potřeba odpovědět na druhou otázku pod bodem b) *je-li OSN schopná čelit novým změnám v mezinárodní situaci v souvislosti s novými hrozbami, nepředvídatelnými Chartou OSN*, vznikla opět v souvislosti s právní argumentací vlády USA, která označila OSN za naprosto neúčinnou organizaci, neschopnou jednat v naléhavých případech při ohrožení členského státu. Prezident Bush přímo přístup OSN k irácké krizi označil za „selhání OSN coby zdroje pořádku a stability“⁷²).

3.11.3. Rozbor Vysokého panelu.

Ve své zprávě „Bezpečnější svět: Naše společná odpovědnost“ (*Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change „A more secure world: our shared responsibility“, A/59/565*) se „Vysoký panel“ po právním posouzení výše popsanych bodů a) a b) vyjádřil následovně. K otázce vedenou pod bodem a) *Je-li právní úprava obsažená v Chartě OSN dostatečná a účelná, a není-li potřebná změna interpretace těchto článků v souvislosti s novými hrozbami, zejména čl. 51 Charty OSN v souvislosti s preemptivní a preventivní sebeobranou*, vyjádřil tak, že se vskutku vzhledem k měnící se mezinárodní situaci může zdát, že současná právní úprava Charty OSN je neúplná a neposkytuje odpovědi na řešení nových hrozeb. „Vysoký panel“ v této souvislosti

rozebral opodstatněnost takovýchto tvrzení s tím, že v posledních letech se vskutku objevily problémy, které měly otřást samotnými základy mezinárodního práva a celého systému OSN. Těmito problémy byla naprostá exploze občanských válek, etnického a náboženského násilí, masového porušování lidských práv, selhání moci a zhroucení států nastoupivších na počátku 90 let 20 století, které vznesly ještě naléhavější otázku o schopnosti světové organizace naplnit své vznešené záměry Charty OSN. Charta OSN byla totiž původně zaměřena na řešení mezinárodních bezpečnostních krizí spojenými s otevřenou agresí jednoho členského státu proti druhému členskému státu a přímo nenabízela řešení takových problémů jako je zhroucení celých států. Otcové zakladatelé OSN a tvůrci článků totiž nastání takových bezpečnostních ohrožení jako je zhroucení států, v němž neexistovala žádná vláda schopná nést odpovědnost za své počínání, naprosto nemyslitelná. *Naneštěstí pro OSN, důmyslní tvůrci Charty OSN používali formulace, které měly být natolik adaptabilní, aby se daly použít za všech doposud nepředvídatelných budoucích okolností. Právě z tohoto důvodu dle „Vysokého panelu“ je znění současné Charty OSN dostatečně účelné a všechny způsoby řešení současných krizí dostatečně zakotveny ve stávající Chartě OSN.*

V návaznosti na stanovisko „Vysokého panelu“ vyjádřené tím, že „znění současné Charty OSN je dostatečně účelné“ se následně vyjádřil ke dlouhodobým interpretačním sporům spojených se současnou právní úpravou *zákazu použití síly podle čl. 2 odst. 4 a právní úpravou sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN. Dle názoru „Vysokého panelu“ je výklad a vzájemný vztah těchto článků naprosto jasný a dostačující, jestliže jsou její články vykládány systematicky a teologicky v kontextu celého textu Charty OSN. V rámci takového výkladu posléze velmi snáze dojdeme ke správné interpretaci „údajně“ sporných pojmů v jednotlivých člancích. Při takovémto výkladu se tedy zákaz použití síly musí interpretovat v co nejširších mezích použití síly, neboť prvním a základním cílem OSN je udržení mezinárodního míru a bezpečnosti a jelikož dosažení ostatních cílů OSN je závislé na udržení míru a bezpečnosti, musí tento cíl převážit nad všemi ostatními cíli OSN. Proto jest třeba v rámci takového systematického a teologického výkladu v tomto duchu vykládat všechny tyto články zakazující použití síly. Proto ani všechny situace, kdy dochází k ohrožení míru a bezpečnosti, nejsou způsobeny nedostatky v Chartě OSN, nýbrž pouhým hrubým porušováním jejich základních ustanovení.*

Dle názoru „Vysokého panelu“ se stejně musí přistupovat k článkům týkajícím se přirozeného práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN. Panel v této souvislosti potvrdil „přirozené právo“ všech států na sebeobranu v případech již započatého vojenského útoku, přičemž se musí při výkonu práva na sebeobranu držet principy

vycházejícími z práva obyčejového. Dodržení těchto principů je vázáno na samotnou legitimitu obsahu výkonu práva na sebeobranu a v případě jejich nedodržení se může jednat o protiprávní jednání, které naplňuje skutkovou podstatu agrese a agresor se stane odpovědný podle mezinárodního práva. V rámci mezinárodního obyčejového práva se následně vyvinuly čtyři základní principy pro legitimní výkon práva na sebeobranu a těmi jsou: 1) *princip nezbytnosti*, 2) *princip bezprostřednosti*, 3) *princip proporcionality* a 4) *princip dočasnosti a subsidiarity*.

„Vysoký panel“ se tedy v rámci výkonu práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN přiklonil k *restriktivnímu (omezenému) pojetí práva na sebeobranu* a to zejména kvůli povaze *extenzivního (rozšiřujícího) pojetí zákazu použití síly* podle čl. 2 odst. 4 Charty OSN. Takovýto vzájemný vztah mezi čl. 2 odst. 4 a čl. 51 zcela odpovídá systematickému a teologickému výkladu celé Charty OSN. O něco spornější je z pohledu čl. 51 Charty OSN dovolání se tohoto práva v případě bezprostředně hrozícího ozbrojeného útoku. *V této souvislosti je předmětem interpretačních sporů otázka, zda výkon práva sebeobrany je přípustný pouze v případě již započatého ozbrojeného útoku, či ještě nezapočatého ozbrojeného útoku, je-li hrozba bezprostřední – preemptivní sebeobrana.* Podle mínění „Vysokého panelu“ je *taková sebeobrana* v mezinárodním právu dlouhodobě ustálená a má svoji oporu v mezinárodních obyčejích. Preemptivní sebeobrana je tedy legitimní použití síly k odvrácení bezprostřední hrozby s cílem předejít přímo hrozícímu a bezprostřednímu nebezpečí ozbrojeného útoku, *kteřý vzhledem k okolnostem v nejbližší přítomnosti nastane.* Pro její použití musí být nadto splněna stejná, ne-li přísnější, kritéria jako sebeobrana podle čl. 51 Charty OSN. Tato kritéria zahrnující čtyři základní principy pro dodržení legitimacy jsou: 1) *princip nezbytnosti, je-li tato sebeobrana bezprostředně naléhavá („necessity of self-defence“)*, 2) *princip bezprostřednosti, neponechávající žádnou možnost volby prostředku („leaving no choice of means“)* a 3) *princip proporcionality, je-li takový útok přiměřený hrozbě.* Nejsou-li tato kritéria ve větší, či menší míře dodržena, nejedná se o preemptivní sebeobranu podle obyčejového práva.

Velkou pozornost „Vysoký panel“ věnoval při svých doporučeních a stanoviscích v souvislosti s *naléhavou potřebou stanovit kritéria pro jednání jednoho členských států v případech, pociťuje-li hrozbu od druhého členského státu pouze potencionální a v budoucnu hrozící a nikoliv bezprostřední a skutečnou.* Panel se s touto otázkou musel vypořádat vzhledem k měnící se situaci ve vzniku nových hrozeb jako je zhroucení států a neschopnost vlád mít pod kontrolou nestátní subjekty ohrožující bezpečnost, stupňovaná snaha států získat jaderné zbraně s možností jejich předání do rukou teroristů. V současnosti tudíž mohou dle „Vysokého Panelu“ nastat

dvě spornější situace vyžadující potřebná legální doporučení s ohledem na soulad s Chartou OSN. *První taková situace může nastat v případě, když stát představuje pro jiné státy hrozbu tím, že: 1) aktuálně nebo potencionálně ohrožuje jiné státy a lidi vně svých hranic, anebo druhá takováto situace může nastat v případě, když stát představuje pro jiné státy hrozbu tím, že 2) aktuálně ohrožuje své vlastní lidi uvnitř svých hranic.* V takových případech opravdu mohou jiné státy pociťovat od takového státu oprávněnou hrozbu a je zapotřebí se k této hrozbě legitimním způsobem postavit, samo sebou v kontextu celkového smyslu a účelu Charty OSN. Dle „Vysokého panelu“ *odpovědí na takovou pociťovanou hrozbu v podobě preventivní sebeobrany (preventive self-defence) není přípustná.* Takováto přípustná možnost odpovědi jednotlivých států na pouhou pociťovanou hrozbu by vedla k legitimaci jednostranného zákazu použití síly a podlomení základních pilířů Organizace spojených národů, zvýšil by nestabilitu mezinárodního systému kolektivní bezpečnosti a pravděpodobnost válečných konfliktů. *Použití síly proti potenciálním hrozbám, jejichž hodnocení by bylo ponechané na uvážení jednotlivých států, je naprosto nepřijatelná.* Podle mínění „Vysokého panelu“ takovéto hodnocení přísluší pouze do pravomoci Rady bezpečnosti OSN jakožto orgánu zodpovědného za mezinárodní mír a bezpečnost podle čl. 24 odst. 1 Charty OSN. Pouze Rada bezpečnosti OSN má oprávnění se po předložení žádosti jednoho členského státu, pociťujícího ohrožení z jednání druhého členského státu, touto hrozbou zabývat a přijmout potřebná opatření. Pokud RB OSN shledá situaci závažnou, může ji definovat jako hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti podle čl. 39 Charty OSN. Čl. 39 Charty OSN dle mínění „Vysokého panelu“ ve znění, že *„Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle čl. 41 a 42“* poskytuje dostatečné množství obecných pojmů a ponechává tímto široký prostor pro volné uvážení Rady bezpečnosti (diskreci) pro zhodnocení všech druhů jednání, které může označit za „ohrožení míru“ a vztáhnout na ně tudíž donucovací opatření podle kapitoly VII.

„Vysoký panel“ se v návaznosti na situace popsané pod výše popsanými body 1) a 2) musel vypořádat s *problematikou nutného prolamování státní suverenity v mezinárodním právu* ve výše popsaných hrozbách pod body 1) a 2). „Vysoký panel“ označil tyto situace, zejména trend kolapsu států, za nové zásadní hrozby ohrožující dnešní mezinárodní mír a bezpečnost a proto za nutné tyto hrozby řešit na půdě mezinárodního společenství. Primární odpovědnost za vnitřní situaci a bezpečnost uvnitř státu vždy nese suverénní vláda, a pokud toho není schopna, musí nastoupit sekundární odpovědnost mezinárodního společenství. Takovéto hrozby jako je masové

vyvražďování civilního obyvatelstva, vyvražďování civilního obyvatelstva, neschopnost vlád mít pod kontrolou nestátní subjekty ohrožující bezpečnost, stupňovaná snaha získat jaderné zbraně s možnou perspektivou jejich předání do rukou teroristů, nemůže být pouze vnitřní záležitostí daného státu, jestliže to může zásadním způsobem ohrozit mezinárodní mír a bezpečnost. *Státní suverenita tímto získává statut pouze sekundárního významu oproti významu primárnímu jako je mezinárodní bezpečnost.* Suverenita zkrátka nesmí být nepřekonatelnou překážkou za stavu, kdy uvnitř jedné probíhají události, které mohou situaci v regionu, nebo globálu ohrozit. O posouzení, zdali vnitřní záležitosti daného státu představují hrozbu míru, nemůže rozhodovat žádná země. Posoudit to a rozhodnout o tom, jak již bylo napsáno, pouze Rada bezpečnosti OSN podle čl. 24 odst. 1 Charty OSN. Pouze Rada bezpečnosti může takovou vnitřní situaci daného státu označit za „hrozbu míru“ a přijmout vhodná protipatření potřebná pro neutralizaci této hrozby podle čl. čl. 24 odst. 2 Charty OSN. Pro případ rozhodování Rady bezpečnosti OSN v takových případech doporučuje „Vysoký panel“ vzít v potaz pět stěžejních kritérií ještě předtím nežli schválí autorizaci použití síly a to: a) *závažnost (seriousness of threat)*, b) *správný účel (proper purpose)*, c) *poslední prostředek (last resort)*, d) *přiměřená opatření (proportional means)* a e) *vyváženost následků (balance of consequences)*. „Vysoký panel“ *tudíž prolomil v návaznosti na niviu mezinárodní situaci jednu z doposud nejdůležitějších zásad mezinárodního práva obsaženého v Chartě OSN a to zásadu vměšování do vnitřních záležitostí státu podle čl. 2 odst. 7 Charty OSN.*

V rámci výše popsaného lze učinit dva základní závěry a to:

- 1) *V rámci výše popsaného tedy není bez ohledu na výskyt nových druhů hrozeb nutné měnit interpretaci článku 51. Charty OSN, a*
- 2) *Rada bezpečnosti a pouze Rada bezpečnosti může v případech popsaných pod bodem a) a b) preventivně rozhodnout o použití ozbrojené síly, nicméně by tak činit měla pouze ve v nejvýjimečnějších případech.*

„Vysoký panel“ tedy ve všech sporných otázkách týkajících se přirozeného práva na sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN svěřil všechny *sporné případy při využití práva na sebeobranu* do pravomoci Rady bezpečnosti OSN. *Takovýto postoj se jeví ve všech ohledech jako naprosto legitimní a oprávněný vzhledem ke celému systematickému a teologickému výkladu všech článků celé Charty OSN.* Tyto pravomoci mu svěřila sama Charta OSN jakožto jedinému „primárně odpovědnému“ orgánu za zachování mezinárodního míru a bezpečnosti podle čl. 24 odst. 1 Charty OSN, kterému byla k naplnění takového úkoly svěřeny „speciální pravomoci“ podle čl.

24 odst. 2 Charty OSN. Vyjma Rady bezpečnosti nemá nikdo a nemůže mít nikdo podle „Vysokého panelu“ za současného znění Charty OSN legitimitu pro autorizaci použití síly podle čl. 42 Charty OSN. Tímto naprosto popřel silnou snahu mnohých členských států vytvořit z Valného shromáždění náhradní orgán rozhodující o použití síly v případech, kdy Rada bezpečnosti není schopná, nebo ochotná ve věci rozhodnout pro využití práva veta jednoho ze stálých členů Rady bezpečnosti OSN pro její nedostatečnou právní legitimitu. Legitimita Rady bezpečnosti rozhodovat v obdobných sporných případech se tedy opírá o nejvyšší možnou právní sílu vycházející přímo z Charty OSN. *Ale bez ohledu na tyto pravomoci jí svěřené jest tyto pravomoci při řešení obdobných sporných situací využívat daleko rychleji a efektivněji než tomu bylo doposud.* Rada bezpečnosti po předcházejících událostech (zejména válkou v Iráku) se musí snažit neprodleně obnovit svou důvěryhodnost v očích členských států a světové veřejnosti tím, že prokáže schopnost efektivně řešit naléhavé otázky, a jednak tím, že bude lépe reprezentovat celé mezinárodní společenství a odrážet svým složením současné politicko-geopolitické uspořádání.

K otázce vedenou pod bodem b) *Je-li OSN schopná čelit novým změnám v mezinárodní situaci v souvislosti s novými hrozbami, nepředvídatelnými Chartou OSN,* se „Vysoký panel“ vyjádřil tak, že přese všechno *je OSN schopná čelit všem světovým hrozbám a výzvám a je institucí fungující.* Na doklad svého prvního tvrzení, *že OSN je schopná čelit všem světovým hrozbám,* „Vysoký panel“ uvedl jako příklad *adaptabilitnost Rady bezpečnosti OSN* po teroristických útocích na Washington a New York z 11. 9. 2001. Podle „Vysokého panelu“ dne 11. 9. 2001 došlo k nestrašnějším teroristickým útokům v dějinách a již 12. 9. 2001 přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci číslo 1368/2001, která tyto útoky odsoudila a potvrdila právo USA v sebeobraně použít ozbrojenou sílu proti Talibánskému režimu. Ve stejný den Valné shromáždění opět odsoudilo terorismus a teroristické činy jakožto činy proti celému mezinárodnímu společenství. Dne 28. 9. 2001 Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci 1373/2001 zavazující všechny členy podle kapitoly VII Charty OSN k přijetí specifických opatření k potlačování a zamezování mezinárodního terorismu. Dne 28. 11. 2001 se v Bonnu uspořádala mezinárodní konference o budoucím politickém uspořádání Afghánistánu po zničení Talibánu. Bonnská jednání byla dovršena podepsáním dvou „*petersberských dohod*“ (ze dne 5. 12. 2001), které ustanovily novou prozatímní vládu, která dle dohod měla pokusit dosáhnout do konce roku 2003 schválení ústavy, do léta 2004 učinit svobodné volby, a potírat obchod s drogami, to všechno za přímé zprostředkování a účastenství OSN. OSN a její *Rada bezpečnosti OSN tedy všemi těmito činy jednoznačně prokázala, že je dostatečně akceschopná a*

adaptabilní v situacích, kdy je zapotřebí čelit novým hrozbám. Rada bezpečnosti OSN v této souvislosti dokonce narychlo přikročila v podstatě k nové interpretaci čl. 51 Charty OSN, na jehož základě zdůvodnila ve prospěch USA použití síly v sebeobraně v případě útoku nestátního aktéra.

V návaznosti na zodpovězení otázky pod označením b) Je-li OSN schopná čelit novým změnám v mezinárodní situaci v souvislosti s novými hrozbami, nepředvídatelnými Chartou OSN, se „Vysoký panel“ vypořádal rovněž s podotázkou otázkou, zdali OSN vůbec potřebnou organizací, schopnou dostát svým vznešeným záměrům Charty OSN. K této otázce se „Vysoký panel“ vyjádřil tak, že přese všechno je OSN mezinárodní institucí fungující. Dokládá to zejména výčtem všech diplomatických jednáních, zprostředkovanými OSN, s jejich pomocí se předešlo vyhrocení, či zabránění konfliktů, počtem všech potřebných a prospěšných mírových operací, a to všechno pod přímým zprostředkováním OSN. Dle „Vysokého panelu“ bylo zásluhou OSN za posledních čtrnáct let vyjednáno skončení tolika válečných konfliktů než za předcházejících 200 let. Už pouze pro tuto ověřitelnou skutečnost se bez ohledu na některá jednostranná jednání některých států dá současný systém kolektivní bezpečnosti označit za nanejvýš fungující a potřebný pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Vyjádřeno přímo slovy „Vysokého panelu“ by svět bez vzniku OSN po roce 1945 byl pravděpodobně daleko krvavějším a nesnesitelnějším místem pro život (...without the United Nations the post - 1945 world would veryprobably have been a bloodier place⁷³).

4) ZÁVĚR

V rámci výše uvedeného tedy vyplývá, že po rozpadu SSSR se USA stala jedinou hospodářskou a vojenskou supervelmocí tohoto světa. Právě toto její výsadní postavení v nyní již unipolárním světě, jí v současnosti a nejbližší budoucnosti umožňuje prosazovat své zájmy s použitím unilaterálního přístupu, tj. s pomocí *protiprávního použití síly* v mezinárodních vztazích bez ohledu na platná pravidla mezinárodního práva a systému kolektivní bezpečnosti představovaného Organizací spojených národů a její Chartou OSN. USA se vskutku kvůli svému výsadnímu postavení nemusí cítit být vázáni takovými drobnostmi jako je čl. 2 odst. 4 Charty OSN *obsahující kogentní zákaz použití síly* v mezinárodních vztazích a mohou rozpoutat válku *bez nutného mandátu Rady bezpečnosti OSN* podle čl. 39 Charty OSN kdykoliv a kdekoliv ve jménu hájení svých vlastních strategických a bezpečnostních zájmů. Přesto všechno historický a současný vývoj potvrdil, že při řešení všech naléhavých bezpečnostních hrozeb a hájení svých vlastních politických zájmů, je používání jednostranného použití síly (unilateralismus) naprosto neefektivní a neúčelný ve srovnání s multilaterálním přístupem daného Chartou OSN. Dokonce ani taková supervelmoc jako je USA nemůže bez ohledu na hospodářskou a vojenskou sílu řešit vzniklé bezpečnostní hrozby za pomoci unilateralismu bez podpory celého mezinárodního společenství. Unilaterální přístup se ve světle všech skutečností nejví v zájmu žádného státu a ani největší supervelmoci. V konečných, dlouhodobých výsledcích je taková politika unilateralismu proti zájmu velmoci, protože pouze vyvolá odpor většiny členů mezinárodního společenství. V takových případech to pro samotnou velmoc může mít zásadní hospodářské, bezpečnostní, ekonomické, politické a diplomatické důsledky spočívající v odvetných opatřeních pobouřených států, členů celého mezinárodního společenství. Ve skutečnosti pouze multilaterální přístup, spočívající ve spolupráci států a vedoucí k vzájemnému respektu a porozumění států mezi sebou, je jedinou nadějí na zabezpečení světového míru a blahobytu všech států mezinárodního společenství a velmocí samotných. Pouze takový přístup se zdá být nejefektivnější pro všechny, a pouze takový přístup se zdá být nejprospěšnějším všem. Pouze vzájemnou spoluprací a vzájemným pochopením mohou velmoci a celé mezinárodní společenství fungovat. OSN a její Charta OSN je přitom tím nejlepším prostředkem sloužící k naplnění těchto cílů jako je snaha o zachování světového míru a blahobytu. Právě proto by všechny státy a všechny velmoci měly tuto univerzální organizace všestranně podporovat a rozvíjet a postarat se o posílení jejího postavení v mezinárodních vztazích. USA by proto do budoucna měla opustit mezinárodní politiku jednostranného unilateralismu a v zájmu vlastního a zájmu všech využít svého

potenciálu k posílení všestranného multilateralismu a posílení celého daného systému kolektivní bezpečnosti představovaným OSN k vybudování nového světového řádu, prospěšnému všemu lidstvu. Právě v tom by měla spočívat pravá povaha opravdového světového vůdcovství Spojených států.

As previously described, after the break-up of the Soviet Union the USA became the most powerful economic and military state in the world. This privileged position in the current unipolar world, has enabled the USA to uphold its interests with the help of unilateralism. The USA does this through the illegal use of force in international relations, without regard for valid rules of international law and the system of collective security, represented by the United Nations and its Charter. The USA itself, on account of its privileged position, doesn't have to truly respect things such as article 2, paragraph 4 of the UN Charter, which states that the use of force in international relations is prohibited, and therefore they can start a war without the necessary mandate from the UN Security Council UN in the name of defending own security and political interests. After all, the historical and contemporary development of events has confirmed, that to solve urgent security threats and defend one's own political interests by using unilateral force is completely ineffective and impractical in comparison with multilateralism as started by the UN Charter. Not even such a powerful state like the USA can solve such serious and present security threats alone, without the help and support of the whole international community. Therefore the unilateral approach is not in the interest of any individual state, not even the only existing superpower, which is the USA. In conclusion, the long-term consequences of this policy of unilateralism are against the interests of a superpower State, because this policy only causes resistance from the majority of members of the international community. In which case, there can be very serious business, security, economic, political and diplomatic repercussions, such as retaliatory measures from outraged states and members of the international community. In fact, only the multilateral approach and international cooperation lead to mutual respect and understanding between States themselves. This is the only hope for securing world peace and prosperity for all states in the international community including superpower states. Only this approach seems to be the most effective for everyone and only this approach seems to be the most profitable for all. Only through mutual cooperation and understanding can superpower states and the rest of international community exist. The United Nations and its Charter is the best measure to achieve the goals of the preservation of world peace and prosperity, and close cooperation between States.

Therefore, all states should support and help to develop this international organization and take care to reinforce its influence in international affairs. In the future, the USA should abandon its unilateralism policy and instead use its influence to facilitate the all-round multilateral and collective security system represented by the United Nations, to help build a new world order, beneficial all humanity. The USA should settle into a position, in which it can display the true characteristics of authentic world leadership.

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Odborné publikace a časopisy:

Čepelka, Č., Šturma, P., *Mezinárodní právo veřejné*, 2. vydání, C.H.Beck, 2008.

Čepelka, Č. *Odpovědnost státu*. Praha: Univerzita Karlova, 1985.

Čepelka, Č., Jelínek, D., Šturma, P. *Mezinárodní odpovědnost*. Masarykova univerzita, Brno 2003.

Malenovský, J. *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část*. 3 vyd. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk 2002.

Malenovský, J., *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště právu českému*, 5. vydání, Nakladatelství Doplněk, 2008.

Ondřej, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.

Ondřej, J. *Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti*, 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.

David, V., Sladký, P., Zbořil, F., *Mezinárodní právo veřejné s kasuistikou*, Praha, Leges, 2008.

Eichler, J., *Terorismus a války v době globalizace*, Karolinum, 2010.

Kennedy, P. *The parliament of Man. The United Nation and the Quest fo World Government*, nakladatelství Allen Lane – Random House Publishing Group, 2006

Bothe, M. *Terrorism and The Legality of the Pre-emptive Force*. European Journal of International Law, 2003, vol. 14, no. 2.

Kritsiotis, D. *Arguments of Mass Confusion*. European Journal of International Law, 2004.

Evans, D., *International Law*, Oxford: Univerzity Press, 2003.

Murphy, J.F. *The United States and The Rule od Law in International Affairs*. Cambridge: Cambridge Univerzity Press, 2000.

Noam Chomsky, *Intervence*, Vydala EuromediaGroup,k.s. - Knižní klub, Praha 2008.

Noam Chomsky, *Moc a teror*, Nakladatelství Mezera s.r.o., Praha 2007.

Noam Chomsky, *Hegemonie nebo přežití*, Mladá fronta,a.s., Praha 2006.

Cassese, A. *International Law*. Oxford: University Press, 2004.

Duffy, H. *The 'War on Terror' and the Framework of International Law*. London: Interights, 2005.

- Bothe, M. *Terrorism and The Legality of the Pre-emptive Force*. European Journal of International Law, 2003.
- O'Connell, M. *The Myth of Preemptive Self-Defense*. The American Society of International Law, Task Force on Terrorism. August 2002.
- Sapiro, M. Iraq: *The Shifting Sands of Preemptive Self-Defense*. The American Journal of International Law, July 2003, vol. 97, no. 3.
- Sofaer, A.D. *On the Necessity of Pre-emption*. European Journal of International Law, 2003, vol. 14, no. 2.
- Primakov, J.M. *Svět bez Ruska?*, Praha: Ottovo nakladatelství, s.r.o, 2010.
- Gray, Ch. *International Law and The Use of Force*. 2nd ed. Oxford:Univerzity Press 2004.
- Kepel, G. *Válka v srdcích islámu*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2006.
- Barinka, R. *Status humanitární intervence v mezinárodním právu*. Právník, 2003, č. 9.
- Šturma, P. *Odpověď mezinárodního práva na hrozbu mezinárodního terorismu*. Právník, 2003, č.2.
- Ondřej, J. *Úloha mezinárodních organizací, zejména oblastních, při zajišťování mezinárodní bezpečnosti*. Právník, 2005, č.11.
- Popenková, M. *K některým právním aspektům slání příslušníků jednotky speciálních sil armády České republiky na území Afghánistánu v rámci operace Trvalá svoboda (Enduring Freedom)*. Právník, 2006, č.11.
- Bílková, V. *Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu*. Právník 2006, č. 6.
- Mrázek, J. *Suverenita státu a mezinárodní právo*. Právník, 2007, č. 7.
- Popenková, M. *Současná mezinárodněprávní úprava použití ozbrojené síly – zákaz použití síly a jeho nesporné výjimky*. Právník, 2008, č. 8.
- Mrázek, J. *Pojem války v mezinárodním právu a „válka proti terorismu“*. Právník 2008, č. 11.
- Kittrich, J. *K pojmu „ozbrojený útok“ v mezinárodním právu veřejném*. Právník, 2009, č.8.
- Mrázek, J. *Ozbrojené konflikty a nová koncepce mezinárodního humanitárního práva?*. Právník 2011, č.4.
- Hoder, L. *Architekti Bushovy doktríny. Vliv neokonzervativců na vytváření zahraničněpolitické strategie George W. Bushe*. Mezinárodní vztahy, číslo 2/2009.
- Khol, R. *Národní bezpečnostní strategie USA, Mezinárodní vztahy*, číslo 1/2005.

Eichler, J. Hrozba *mezinárodního terorismu a její vyhodnocování*, Mezinárodní vztahy, číslo 3/2006.

Eichler, J. Bezpečnostní a strategická kultura USA v letech 2001 – 2008, Mezinárodní vztahy, číslo 2/2010.

Khol, R. *Koncept preemptivní sebeobrany v kontextu boje proti terorismu po 11. září 2001*, Mezinárodní vztahy, garantovaný projekt MZV RM 01/03/05.

Internetové odkazy:

Arend, A.C. International Law and Preemptive Use of Military Force. *The Washington Quarterly*, Spring 2003, vol. 26, no. 2, s. 89-103. Dostupné z http://www.twq.com/03spring/docs/03spring_arend.pdf.

Arend, A.C. International Law and Rogue States: The Failure of the Charter Framework. *New England Law Review*, 2002, vol. 36, no. 4, s. 735-752. Dostupné z <http://www.nesl.edu/lawrev/VOL36/4/arend.pdf>.

Brunnée, J., Toope, S. J. The Use of Force: International Law After Iraq. *International and Comparative Law Quarterly*, 2004, vol. 53, s. 785 – 806. Dostupné z <http://iclj.oxfordjournals.org/cgi/reprint/53/4/785?maxtoshow=&HITS=10&hits=10&RESULTFORMAT=&fulltext=Irag+preemptive&searchid=1&FIRSTINDEX=0&resourcetype=HWCIT>.

Byers, M. Preemptive Self-defense: Hegemony, Equality and Strategies of Legal Change. *The Journal of Political Philosophy*, 2003, vol.11, no. 2, s. 171 – 190. Dostupné z <http://www.blackwell-synergy.com/action/doSearch>.

Freedman, L. Prevention, Not Preemption. *The Washington Quarterly*, 2003, vol. 26, no. 2, s. 105-114. Dostupné z http://www.twq.com/03spring/docs/03spring_freedman.pdf.

Heisbourg, F. A Work in Progress: The Bush Doctrine and Its Consequences. *The Washington Quarterly*, 2003, vol. 26, no. 2, s. 75-88. Dostupné z http://www.twq.com/03spring/docs/03spring_heisbourg.pdf.

Kačerauskis, V. Can a member of the UN unilaterally decide to use preemptive force against another state without violating the UN Charter. *International Journal of Baltic Law*, January 2005, vol. 2, no. 1. Dostupné z <http://www.fcsl.edu/baltic/vol2n1/Vytautas%20Kacerauskis.pdf>.

Krepinevich, A. F., *Transforming the Legions: The Army and the Future of Land Warfare*. 2004. Center for Strategic and Budgetary Assessments. Dostupné z http://www.csbaonline.org/4Publications/PubLibrary/R.20040114.Transforming_the_L/R.20040114.Transforming_the_L.pdf.

Krepinevich, A. F., *Preemption in Iraq: Rationale, Risks and Requirements*. 2003. Center for Strategic and Budgetary Assessments. Dostupné z http://www.csbaonline.org/4Publications/PubLibrary/R.20030204.Preemption_in_Iraq/R.20030204.Preemption_in_Iraq.pdf.

Langille, B. It's "Instant Custom": How the Bush Doctrine Became Law After The Terrorist Attacks of September 11, 2001, *Boston College Law Review* 26, 1/2003. Dostupné z http://www.bc.edu/schools/law/lawreviews/metaelements/journals/bcicl/26_1/07_FMS.htm.

Muravchik, J. Bushův manifest. *Občanský institut*. 2003. Dostupné z <http://www.obcinst.cz/clanek.asp?id=657>.

Murswiek, D. The American Strategy of Preemptive War and International Law. *Institute of Public Law – Papers and Preprints*. March 2003. Dostupné z <http://www.jura.uni-freiburg.de/ioeffr3/papers/papers.htm>.

Taft IV., W. H. The Legal Basis for Preemption, 2002. Dostupné z <http://www.cfr.org/publication.html?id=5250>.

Ulfstein, G. Pre-emptive self-defense and weapons of mass destruction, 2003. Dostupné z <http://www.duo.uio.no/publ/jus/2003/9890/FERDIG....pdf>.

Yoo, J. International Law and the War in Iraq. *The American Journal of International Law*, July 2003, vol. 97, no. 3, s. 563-576. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/3109841.pdf>.

UN. The Report of High-level Panel on Threats, Challenges and Change, November 2004. Dostupné z www.un.org/secureworld/report.pdf.

The White House. The National Security Strategy of the United States of America, September 2002. Dostupné z <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>.

6. SEZNAM ODKAZŮ NA LITERATURU

Citace z textu:

¹⁾. V současnosti se počet států odhaduje na 193 a jejich počet se téměř kryje se členstvím Organizace spojených národů. 14.07.2011 Valné shromáždění OSN přijalo Republiku Jižní Súdán za 193. členu Organizace spojených národů. Zdroj: www.osn.cz (Oddělení: zprávy z 15. července 2011, článek: *OSN má 193 členů. Novým přírůstkem je Jižní Súdán.*

²⁾. Těmi 13 koloniemi byly: New Hampshire ,Massachusetts, Rhode Island , Connecticut , New York , New Jersey, Pennsylvania , Delaware , Maryland , Virginia , North Carolina , South Carolina , Georgia.

³⁾. Text americké Deklarace nezávislosti.

⁴⁾. Spojené státy americké, [www.wikipedia](http://www.wikipedia.org/wiki/USA), dostupné online na:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/USA>

⁵⁾. David Rothkopf , *Supertřída, jak globální mocenská elita přetváří svět*, Pavel Dobrovský – BETA s.r.o., 2009.

⁶⁾. zdroj: <http://www.managementnews.cz/manazer/obchod-finance-pravo-id-147986/forbes-global-2000-nejvetsi-firmy-sveta-rostou-ve-vsech-smer-id-1359502#ixzz1pVRQ6ByA>

⁷⁾. zdroj: <http://firmy.finance.cz/zpravy/finance/326763-nejvetsi-a-nejsilnejsi-spolecnosti-sveta/>

⁸⁾. David Rothkopf, *Supertřída, jak globální mocenská elita přetváří svět*, Pavel Dobrovský – BETA s.r.o., 2009.

⁹⁾. David Rothkopf, *Supertřída, jak globální mocenská elita přetváří svět*, Pavel Dobrovský – BETA s.r.o., 2009.

¹⁰⁾. *Ozbrojené síly Spojených států amerických*, [www.wikipedia](http://www.wikipedia.org/wiki/Ozbrojen%C3%A9_s%C3%ADly_Spojen%C3%BDch_st%C3%A1t%C5%AF_americk%C3%BDch), dostupné online na:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Ozbrojen%C3%A9_s%C3%ADly_Spojen%C3%BDch_st%C3%A1t%C5%AF_americk%C3%BDch

¹¹⁾. Tento vojenský výzkum přinesl řadu objevů i do civilního života – třeba internet.

¹²⁾. *Tato vojenská taktika byla poprvé použita v bojích v Jugoslávii (1991) a posléze s větším úspěchem v I. válce v Iráku a vrcholného vývoje dosáhla při II. Válce v Iráku.*

¹³⁾. Projev Kofiho Annana, *Potřeba multilaterálního přístupu a vymýcení mezinárodního terorismu*, 57. zasedání Valného shromáždění, 3. ledna 2003, dostupné na www.osn.cz v sekci zpravodajství – . . .

¹⁴⁾. Kofi Annan v projevu na Princetonské univerzitě v listopadu 1997, dostupné na www.osn.cz, zpravodajství z roku 1998, článek *Vize obrody OSN generálního tajemníka OSN během jeho prvního roku ve funkci.*

¹⁵⁾. Egypťan Butrus Butrus-Ghálí, bojoval s Washingtonem za udržení nezávislosti OSN, což ho stálo druhé volební období. V roce 1996 vetovaly USA návrh jeho znovuzvolení. Butros-Ghálímu se tak stal jediným generálním tajemníkem OSN, který nebyl zvolen do úřadu pro své druhé funkční období. Rozdílné názory na mezinárodní politiku, než prosazují USA, nezapřel Butros-Ghálí ani později. V září 2004 označil v rozhovoru pro egyptskou televizi USA jako „totalitní režim“.

¹⁶⁾. V roce 1998 činil dluh USA ze všech dluhů členských států čítající 2,2 miliard zhruba 1,3 miliard.

¹⁷⁾. Schmid, A. & Jongman, A. (1988, 2nd ed. 2005). *Political Terrorism*. SWIDOC and Transaction Books

¹⁸). *Úmluva o trestných činech a některých jiných činech spáchaných na palubě civilních letadel* (Tokio, 14. září 1963), *Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel* (Haag, 16. prosince 1970), *Úmluva o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví* (Montreal, 23. září 1971), *Úmluva o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců* (New York, 14. prosince 1973), *Úmluva o fyzické ochraně jaderného materiálu* (Viedeň, 26. října 1979), *Mezinárodní úmluva proti braní rukojmí* (New York, 17. prosince 1979), *Protokol o boji s protiprávními činy násilí na letištích sloužících mezinárodnímu civilnímu letectví* (Montreal, 24. února 1988 - doplnění Montrealské úmluvy z roku 1971), *Úmluva o zamezení nezákonných aktů proti bezpečnosti námořní dopravy* (Řím, 10. března 1988), *Protokol o stíhání nezákonných aktů proti bezpečnosti plovoucích plošin v pevninské mělčině* (Řím, 10. března 1988), *Úmluva o označování plastických trhavin pro účely jejich identifikace* (Montreal, 1. března 1991), *Mezinárodní úmluva o potlačování teroristických bombových útoků* (New York, 15. prosince 1997), *Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu* (New York, 9. prosince 1999), *Mezinárodní úmluva o potlačování činů jaderného terorismu* (New York, 14. září 2005).

¹⁹). Wallensteen, Peter, Staibano Carina. International sanctions. Between words and war in the global system. London:Frank Cass, 2005, str. 174.

²⁰). Projevy generálního tajemníka Kofiho Annana z února 2005 z (5.2 v Rijádu a 13.2 v Mnichově)

²¹). tohoto argumentu se dovolávaly následující státy např. v těchto konkrétních případech: Francie a VB během tzv. suezské krize (1956), Spojené státy americké v Dominikánské republice (1965) a v Iránu (1980), Izrael v Ugandě (1976), Indie v případě Goa (1961), Irák proti Iránu (1980), Argentina v případě Malvín (Falkland) (1982).

²²). Toto počínání Izraele bylo Radou bezpečnosti OSN odsouzeno.

²³). Skutková podstata: Roku 1837 probíhalo v Kanadě protibritské povstání, jenž bylo podporováno mnoha Američany. Ačkoliv USA podepsaly s VB dohodu o neutralitě, domobrana z amerického města Buffalo ve státě New York dobyla ostrov Navy Island náležející VB. Během několika následujících dnů američtí občané sympatizující s povstalci převáželi z ostrova na soukromé lodi *Caroline* do oblasti potravin a vojenské vybavení a municí, což vedlo k britskému útoku na americkou loď *Caroline*. Britové loď zakotvenou na břehu amerického území napadli, zapálili a rozehnali její posádku. Dva američtí občané byli při tomto incidentu zabití. Počátkem roku 1838 pak začala americko-britská debata o legálnosti britského postupu, která se stala základem pro vymezení limitů práva na preemptivní sebeobranu.

²⁴). Hnutí Talibánu se dostalo uznání jakožto legitimní vlády pouze od tří států celého mezinárodního společenství a to od Saudské Arábie, Spojených arabských emirátů a Pákistánu.

²⁵). Při těchto pumových útocích zemřelo 224 lidí z toho 12 Američanům a zraněno na 1.000 lidí. Prezident Clinton v odpověď na tyto teroristické útoky nařídil operaci Infinite Reach (20.8.1998), v níž americké bitevní křižníky řízenými střelami s plochou dráhou doletu (Tomahawk) bombardovaly výcvikový a tréninkový tábor Al-Kajdy ve východním Afghánistánu a požadovali po Talibánu vydání Usámy bin Ládina.

²⁶). *Útoky budou stát New York 105 miliard* [online]. iDnes, 2001-10-5; dostupné online na:

http://ekonomika.idnes.cz/utoky-budou-new-york-stat-105-miliard-dbo/ekonomika.aspx?c=A011005_162921_ekonomika_ven

²⁷). *Bush: At Buh dál žehná Americe* [online]. iDNES, 2001-10-07. Dostupné online na :
http://zpravy.idnes.cz/bush-at-buh-dal-zehna-americe-d1s/zahranicni.aspx?c=A011007_221718_zahranicni_itu

²⁸). Schleyová,N. Busseová,S, *Války USA Kronika agresivního národa*, Nakladatelství BRÁNA, s.r.o., 2004.

²⁹). zdroj: oficiální stránky zpráva Národní komise pro teroristické úroky na Spojené státy *National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States*), neformálně *9/11 Commission*, dostupné <http://www.9-11commission.gov/>, dostupné na <http://govinfo.library.unt.edu/911/report/911Report.pdf>

³⁰). Z projevu generálního tajemníka Kofiho Annana ze dne 12.9.2001; dostupné na www.osn.cz, zpravodajství z roku 2001, článek Generální tajemník OSN: Všechny národy se musí spojit a dopadnout pachatele teroristických útoků; ze dne 12.9.2001. <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=752>

³¹). Z projevu generálního tajemníka Kofiho Annana ze dne 24.9.2001, dostupné na www.osn.cz, zpravodajství z roku 2001, článek: Útok na všechny hodnoty, které OSN zastává.

<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=749>

³²). Tak tomu bylo v nedávném případě „*Rainbow Warrior*“ lodi ekologické organizace Greenpeace, kterou v roce 1985 v novozélandském přístavu sabotáží zničili agenti francouzských tajných služeb. Ve vzniklém konfliktu mezi novozélandskou a francouzskou vládou, byla prokázána a uznána odpovědnost Francie, která Novému Zélandu poskytla vedle omluvy finanční náhradu za své protiprávní jednání.

³³). To byl případ diplomatického a konzulárního personálu USA v Teheránu v roce 1980. Militantní ozbrojené skupiny tehdy bez ingerence oficiálních iránských míst zaútočily na americkou ambasádu. Tato ozbrojená akce byla následně schválena iráckou vládou.

³⁴). *USA chtějí činy, ne jednání* [online]. iDNES, 2001-09-19. Dostupné online na: http://zpravy.idnes.cz/usa-chteji-ciny-ne-jednani-09p-/zahranicni.aspx?c=A010915_201426_zahranicni_has

³⁵). *USA chtějí činy, ne jednání* [online]. iDNES, 2001-09-19. Dostupné online na: http://zpravy.idnes.cz/usa-chteji-ciny-ne-jednani-09p-/zahranicni.aspx?c=A010915_201426_zahranicni_has

³⁶). *USA chtějí činy, ne jednání* [online]. iDNES, 2001-09-19. Dostupné online na: http://zpravy.idnes.cz/usa-chteji-ciny-ne-jednani-09p-/zahranicni.aspx?c=A010915_201426_zahranicni_has

³⁷). *Unie se postavila za odvetu* [online]. iDNES, 2001-09-21. Dostupné online na: http://zpravy.idnes.cz/unie-se-postavila-za-odvetu-df9-/zahranicni.aspx?c=A010919_224532_zahranicni_mhk

³⁸). *Teroristické útoky v srpnu 1998 v Keni a Tanzanii* [online]. iDNES, 2000-05-24. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/teroristicke-utoky-v-srpnu-1998-v-keni-a-tanzanii-f5g-/zahranicni.aspx?c=981110_143703_zahranicni_toy

³⁹). Noam Chomsky, *Moc a teror*, Nakladatelství Mezera s.r.o., Praha 2007.

⁴⁰). Noam Chomsky, *Moc a teror*, Nakladatelství Mezera s.r.o., Praha 2007.

⁴¹). Snad pouze Irán nepodpořil zásah USA v Afghánistánu. Irán odsoudil americké vojenské údery v Afghánistánu jako nepřijatelné.

⁴²). *Tisk: Irák podporuje rodiny atentáčníků* [online]. iDNES, 2002-03-26. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/tisk-irak-podporuje-rodiny-atentatniku-f0p-/zahranicni.aspx?c=A020326_111912_zahranicni_has

⁴³). *Byl to bin Ládín, tvrdí CIA* [online]. iDNES, 2003-02-15. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/byl-to-bin-ladin-tvrdi-cia-0h7-/zahranicni.aspx?c=A030211_205452_zahranicni_jpl

⁴⁴). *USA mají proti Iráku i nahrávky* [online]. iDNES, 2003-02-01. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/usa-maji-proti-iraku-i-nahravky-dm7-/zahranicni.aspx?c=A030130_130729_zahranicni_kot

- ⁴⁵). Cíl Irán, Ritter Scott, Nakladatelství Mladá fronta, 2009.
- ⁴⁶). *Irák přijal bez výhrad rezoluci OSN* [online]. iDNES, 2002-11-13. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/irak-prijal-bez-vyhrad-rezoluci-osn-d68-/zahranicni.aspx?c=A021113_180321_zahranicni_kot
- ⁴⁷). *OSN vymýčila další irácká zákoutí* [online]. iDNES, 2002-11-28. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/osn-vysmycila-dalsi-iracka-zakouti-duo-/zahranicni.aspx?c=A021127_071613_zahranicni_ton
- ⁴⁸). *USA uvolnily expertům OSN fakta o Iráku* [online]. iDNES, 2003-01-09. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/usa-uvolnily-expertum-osn-fakta-o-iraku-f03-/zahranicni.aspx?c=A030109_143751_zahranicni_kot
- ⁴⁹). *Irák žádá zrušení sankcí* [online]. iDNES, 2003-03-08. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/irak-zada-zruseni-sankci-08u-/zahranicni.aspx?c=A030307_151253_zahranicni_kot
- ⁵⁰). *OSN chce inspekce, ne válku s Irákem* [online]. iDNES, 2003-01-30. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/osn-chce-inspekce-ne-valku-s-irakem-d5b-/zahranicni.aspx?c=A030129_184702_zahranicni_kot
- ⁵¹). *Irácká krize spěje k prodloužení inspekcí* [online]. iDNES, 2003-02-14. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/iracka-krize-speje-k-prodlouzeni-inspekci-fi1-/zahranicni.aspx?c=A030214_101816_zahranicni_mhk
- ⁵²). *OSN přikyvuje mírové iniciativě pro Irák* [online]. iDNES, 2003-02-11. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/osn-prikyvuje-mirove-inciative-pro-irak-fdr-/zahranicni.aspx?c=A030210_223322_zahranicni_pol
- ⁵³). *OSN je rozpolcená: úder, či inspekce?* [online]. iDNES, 2003-02-25. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/osn-je-rozpolcena-uder-ci-inspekce-d5c-/zahranicni.aspx?c=A030224_120553_zahranicni_kot
- ⁵⁴). *Trojlístek se dohodl, že zastaví Bush* [online]. iDNES, 2003-03-05. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/trojlistek-se-dohodl-ze-zastavi-bushe-dxf-/zahranicni.aspx?c=A030305_125916_zahranicni_kot
- ⁵⁵). *Ničení iráckých raket je show, tvrdí Bush* [online]. iDNES, 2003-03-07. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/niceni-irackych-raket-je-show-tvrdi-bush-fd2-/zahranicni.aspx?c=A030307_072955_zahranicni_ton
- ⁵⁶). *USA možná půjdou na Irák i bez spojenců* [online]. iDNES, 2002-08-28. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/usa-mozna-pujdou-na-irak-i-bez-spojencu-dyz-/zahranicni.aspx?c=A020827_211859_zahranicni_was
- ⁵⁷). *Bush: Irak spolupracuje s Al-Kajdou* [online]. iDNES, 2003-01-31. Dostupné online na:
http://www.natoaktual.cz/bush-irak-spolupracuje-s-al-kajdou-d5k-/na_analyzy.aspx?c=A030131_153805_na_analyzy_m00
- ⁵⁸). *USA ohlásily, že zaútočí i bez OSN* [online]. iDNES, 2003-03-09. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/usa-ohlasily-ze-zautoci-i-bez-osn-d46-/zahranicni.aspx?c=A030309_191941_zahranicni_mhk
- ⁵⁹). *USA utahují smyčku kolem Iráku* [online]. iDNES, 2002-07-13. Dostupné online na:
http://zpravy.idnes.cz/usa-utahuji-smycku-kolem-iraku-dmc-/zahranicni.aspx?c=A020712_223359_zahranicni_pol

⁶⁰). Ve skutečnosti byla preventivní sebeobrana označena při Norimberských procesech v roce 1945 jako nejtěžší válečný zločin v dějinách lidstva. Hitler totiž nikdy nevedl agresivní války, nýbrž se dovolával právě obranné – preventivní sebeobrany.

⁶¹). Šéf OSN: Válka v Iráku je nelegální [online]. iDNES, 2004-09-16. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/sef-osn-valka-v-iraku-je-nelegalni-dqv-/zpr_archiv.aspx?c=A040916_101219_zpravy_irak_jan

⁶²). Roku 1998 byla ovšem činnost inspektorů týmu UNSCOM zastavena a to nikoliv vinou nesoučinnosti Iráku, nýbrž vinou vlády USA kvůli jejich bombardování Bagdádu.

⁶³). Saddám má 48 hodin na opuštění Iráku [online]. iDNES, 2003-03-18. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/saddam-ma-48-hodin-na-opusteni-iraku-d57-/zpr_archiv.aspx?c=A030317_163801_zpravy_irak_kot

⁶⁴). Saddám má 48 hodin na opuštění Iráku [online]. iDNES, 2003-03-18. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/saddam-ma-48-hodin-na-opusteni-iraku-d57-/zpr_archiv.aspx?c=A030317_163801_zpravy_irak_kot

⁶⁵). Saddám má 48 hodin na opuštění Iráku [online]. iDNES, 2003-03-18. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/saddam-ma-48-hodin-na-opusteni-iraku-d57-/zpr_archiv.aspx?c=A030317_163801_zpravy_irak_kot

⁶⁶). USA totiž v této agresi podpořila nepatrná hrstka označovaná antickou vládou jako „koalice ochotných“ („Coalition of the Willing“) zahrnující státy jako: USA, VB, Austrálie, Afghánistán, Angola, Albánie, Ázerbájdžán, Bulharsko, Kolumbie, Kostarika, Česká republika, Dánsko, Dominikánská republika, Salvador, Eritrea, Estonsko, Etiopie, Honduras, Maďarsko, Island, Itálie, Japonsko, Kuvajt, Litva, Lotyšsko, Makedonie, Marshallovy ostrovy, Mikronésie, Mongolsko, Nizozemsko, Nikaragua, Polsko, Palauská republika, Panama, Filipíny, Portugalsko, Rumunsko, Rwanda, Singapur, Slovensko, Šalamounovy ostrovy, Jižní Korea, Španělsko, Království Tonga, Turecko, Uganda, Ukrajina, Uzbekistán.

⁶⁷). Třetí svět chystá USA porážku v OSN [online]. iDNES, 2003-03-21. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/treti-svet-chysta-usa-porazku-v-osn-dbp-/zpr_archiv.aspx?c=A030320_235731_zpravy_irak_ven

⁶⁸). Tyto demonstrace probíhaly ve třech velkých vlnách v termínech: 19.11.2002 a 16.2.2003 a 22.3.2003.

⁶⁹). Šéf OSN: Válka v Iráku je nelegální [online]. iDNES, 2004-09-16. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/sef-osn-valka-v-iraku-je-nelegalni-dqv-/zpr_archiv.aspx?c=A040916_101219_zpravy_irak_jan

⁷⁰). Projev generálního tajemníka Kofiho Annana na všeobecné rozpravě 58. Valného shromáždění ze dne 23.9.2003; dostupné na www.osn.cz, zpravodajství z roku 2003, článek *Schopnost OSN řešit nové problémy závisí především na členských zemích*; ze dne 23.9.2003

⁷¹). Výňatek z dopisu generálního tajemníka adresovanému J.Primakovi. Zdroj: Primakov, J.M. Svět bez Ruska?. Praha: Ottovo nakladatelství, s.r.o., 2010.

⁷²). Bush představil svět bez Saddáma [online]. iDNES, 2003-02-27. Dostupné online na:

http://zpravy.idnes.cz/bush-predstavil-svet-bez-saddama-do7-/zahranicni.aspx?c=A030225_223427_zahranicni_JaK

⁷³). Ze zprávy Vysokého panelu „Bezpečnější svět: Naše společná odpovědnost“ (Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change „A more secure world: our shared responsibility“, A/59/565), dostupné na www.un.org/secureworld/report.pdf.